

*Setatamente sa Kharikhulamo ya
Setšhaba (SKS)*

*Setatamente sa Pholisi sa
Lenaneothuto le Kelo*

*Sehlopa sa Godimo
Mephato ya 7-9*

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

**SETATAMENTE SA PHOLISI YA SETŠHABA SA
LENANEOTHUTO LE KELO
MEPHATONG YA 7-9**

MAEMO A LELEMETLALELEŠO LA BOBEDI

DISCLAIMER

In view of the stringent time requirements encountered by the Department of Basic Education to effect the necessary editorial changes and layout to the Curriculum and Assessment Policy Statements and the supplementary policy documents, possible errors may occur in the said documents placed on the official departmental websites.

There may also be vernacular inconsistencies in the language documents at Home-, First and Second Additional Language levels which have been translated in the various African Languages. Please note that the content of the documents translated and versioned in the African Languages are correct as they are based on the English generic language documents at all three language levels to be implemented in all four school phases.

If any editorial, layout or vernacular inconsistencies are detected, the user is kindly requested to bring this to the attention of the Department of Basic Education.

E-mail: CAPSlangcomments@dbe.gov.za or fax (012) 328 9828

Department of Basic Education

222 Struben Street
Private Bag X895
Pretoria 0001
South Africa
Tel: +27 12 357 3000
Fax: +27 12 323 0601

120 Plein Street Private Bag X9023
Cape Town 8000
South Africa
Tel: +27 21 465 1701
Fax: +27 21 461 8110
Website: <http://www.education.gov.za>

© 2011 Department of Basic Education

ISBN: 978-1-4315-0518-0

Design and Layout by: Ndabase Printing Solution

Printed by: Government Printing Works

FOREWORD BY THE MINISTER

Our national curriculum is the culmination of our efforts over a period of seventeen years to transform the curriculum bequeathed to us by apartheid. From the start of democracy we have built our curriculum on the values that inspired our Constitution (Act 108 of 1996). The Preamble to the Constitution states that the aims of the Constitution are to:

- heal the divisions of the past and establish a society based on democratic values, social justice and fundamental human rights;
- improve the quality of life of all citizens and free the potential of each person;
- lay the foundations for a democratic and open society in which government is based on the will of the people and every citizen is equally protected by law; and
- build a united and democratic South Africa able to take its rightful place as a sovereign state in the family of nations.

Education and the curriculum have an important role to play in realising these aims.

In 1997 we introduced outcomes-based education to overcome the curricular divisions of the past, but the experience of implementation prompted a review in 2000. This led to the first curriculum revision: the *Revised National Curriculum Statement Grades R-9* and the *National Curriculum Statement Grades 10-12* (2002).

Ongoing implementation challenges resulted in another review in 2009 and we revised the *Revised National Curriculum Statement* (2002) and the *National Curriculum Statement Grades 10-12* to produce this document.

From 2012 the two National Curriculum Statements, for *Grades R-9* and *Grades 10-12* respectively, are combined in a single document and will simply be known as the *National Curriculum Statement Grades R-12*. The *National Curriculum Statement for Grades R-12* builds on the previous curriculum but also updates it and aims to provide clearer specification of what is to be taught and learnt on a term-by-term basis.

The *National Curriculum Statement Grades R-12* represents a policy statement for learning and teaching in South African schools and comprises of the following:

- (a) Curriculum and Assessment Policy Statements (CAPS) for all approved subjects listed in this document;
- (b) *National policy pertaining to the programme and promotion requirements of the National Curriculum Statement Grades R-12*; and
- (c) *National Protocol for Assessment Grades R-12*.

A handwritten signature in black ink, which appears to read 'Angie Motshekga'.

MRS ANGIE MOTSHEKGA, MP
MINISTER OF BASIC EDUCATION

DITENG

KAROLO YA 1: MATSENO GO SETATAMENTE SA PHOLISI SA LENANEOTHUTO LE KELO	3
1.1 Boithekgo/bokamorago	3
1.2 Kakaretšo	3
1.3 Maikemišetšokakaretšo a lenaneothuto la afrika borwa	4
1.4 Kabo ya nako	6
1.4.1 Sehlopha sa Motheo	6
1.4.2 Sehlopha sa Gare	6
1.4.3 Sehlopha sa Godimo	7
1.4.4 Mephato ya 10-12	7
KAROLO YA 2: TSEBAGATŠO YA MALEME	8
2.1 Maleme go Setatamente sa Pholisi ya Setšhaba sa Lenaneothuto le Kelo	8
2.1.1 Maemo a Leleme	8
2.1.2 Mabokgoni a polelo	10
2.1.3 Mekgwa ya Go ruta Leleme	10
2.2 Kabo ya nako go Lelemetlaleletšo la Bobedi	13
2.3 Dinyakwa tša go ithuta le go ruta	13
KAROLO YA 3: DITENG LE MANANEO A GO RUTA A MABOKGONI A POLELO.....	15
3.1 Go Theeletša Le Go Bolela.....	15
3.2 Go Bala Le Go Bogela.....	22
3.3 Go ngwala le go hlagiša: magato, diteng, mekgwanakgwana le ditšweletšwa.....	26
3.4 Dibopego Tša Polelo Le Melawana – Lenaneo La Tšhupetšo	31
3.5 Nkatlapana ya phatlalatšo ya ditšweletšwa	34
3.6. Dipeakanyo Tša Go Ruta	35
3.6.1 Mphato 7	38
3.6.2 Mphato Wa 8	49
3.6.3 Mphato Wa 9	60

KAROLO YA 4: KELO GO LELEME LA TLALELETŠO LA BOBEDI	71
4.1 Matseno.....	71
4.2 Kelo Yeo E Sego Ya Semmušo Goba Kelo Ya Tšatši Ka Tšatši	71
4.3 Kelo Ya Semmušo	72
4.4 Lenaneo La Kelo.....	74
4.4.1Kakaretšo Ya Dinyakwa	74
4.4.2 Dihlahlobo: Mephato 7 - 9	76
4.5 Go Rekhota Le Go Bega	77
4.6 Tekanyetšo Ya Kelo.....	77
4.6.1 Kelo Ya Semmušo (Kts)	77
4.6.2 Mešomo Ya Kelo Ya Bomolomo/Orale	78
4.7 Kakaretšo	78
TLHALOŠONTŠU	79

KAROLO YA 1: MATSENO GO SETATAMENTE SA PHOLISI SA LENANEOTHUTO LE KELO

1.1 BOKAMORAGO

Setatamente sa Kharikhulamo ya Setšhaba Mephato ya R-12 (SKS) se laetša pholisi ya lenaneothuto le kelo dikolong.

Go kaonafatša phethagatšo, Setatamente sa Kharikhulamo ya Setšhaba se ile sa fetošwa, gomme diphetogo tšeo di tla phethagatšwa ka Pherekong 2012. Tokomane e tee ya botlalo ya Pholisi ya Lenaneothuto le Kelo, e hlametšwe thuto ye nngwe le ye nngwe go tšea sebaka sa Ditatamente tša Thuto, Ditšhupatsela tša Lenaneo la go ithuta le Ditšhupatsela tša Kelo ya Thuto ka go Mephato ya R-12.

1.2 KAKARETŠO

- (a) Setatamente sa Kharikhulamo ya Setšhaba sa Mephato ya *R-12 (January 2012)* se emela setatamente sa pholisi ya go ithuta le go ruta dikolong tša Afrika Borwa gomme se hlamilwe ka tše di latelago:
 - (i) Ditatamente tša Pholisi ya Lenaneothuto le Kelo tša thuto ye nngwe le ye nngwe ye e dumeletšwego;
 - (ii) Tokomane ya pholisi, *National policy pertaining to the programme and promotion requirements of the National Curriculum Statement sa Mephato ya R-12* le
 - (iii) Tokomane ya pholisi, *National Protocol for Assessment Grades R-12 (January 2012)*.
- (b) *Setatamente sa Kharikhulamo ya Setšhaba sa Mephato ya R-12 (January 2012)* se tšea sebaka sa ditatamente tše pedi tša Kharikhulamo ya Setšhaba tšeo di šomišwago ga bjale, e lego:
 - (i) *Setatamente sa Kharikhulamo ya Setšhaba se se Boeeditšwego sa Mephato ya R-9, Government Gazette No. 23406 of 31 May 2002*, le
 - (ii) *Setatamente sa Kharikhulamo ya Setšhaba Mephato ya 10-12, Government Gazettes, No. 25545 of 6 October 2003 and No. 27594 of 17 May 2005*
- (c) Ditatamente tša lenaneothuto la setšhaba tše di akantšwego go temanatlaleletšo (b) (i) le (ii), di hlanguwa ke ditokomane tša pholisi tše di latelago, tšeo di tla forohlwago ka tatelano ke Setatamente sa Kharikhulamo ya Setšhaba sa Mephato ya R-12 (January 2012) mo lebakeng la 2012-2014:
 - (i) Lekala la go ithuta/Ditatamente tša Thuto, Ditšhupatsela tša Lenaneo la go ithuta le Ditšhupatsela tša Kelo ya Thuto tša Mephato ya R-9 le Mephato ya 10-12;
 - (ii) Tokomane ya pholisi, *National Policy on assessment and qualifications for schools in the General Education and Training Band*, ye e kwalakwaditšwego ka go *Government Notice No. 124 go Government Gazette No. 29626 of 12 February 2007*;
 - (iii) Tokomane ya pholisi, the *National Senior Certificate: A qualification at Level 4 on the National Qualifications Framework (NQF)*, ye e kwalakwaditšwego ka go *Government Gazette No. 27819 of 20 July 2005*;

- (iv) Tokomane ya Pholisi, Phetošo ya tokomane ya pholisi, *National Senior Certificate: A qualification at Level 4 on the National Qualifications Framework (NQF)*, mabapi le barutwana ba ditlhoko tše di kgethegilego, tše di phatlaladitšwego ka go *Government Gazette, No.29466* of 11 December 2006, e akareditšwe ka gare ga tokomane ya pholisi, pholisi ya Setšhaba ye e bolelago ka lenaneo le dinyakwa tša tlhatlošo tša Setatamente sa Kharikhulamo ya Setšhaba sa Mephato ya R-12; le
- (v) Tokomane ya Pholisi, Phetošo ya tokomane ya pholisi, *National Senior Certificate: A qualification at Level 4 on the National Qualifications Framework (NQF)*, mabapi le *the National Protocol for Assessment (Mephato ya R-12)*, ye e kwalakwaditšwego ka go *Government Notice No.1267* go *Government Gazette No. 29467* of 11 December 2006.
- (d) Tokomane ya pholisi, *National policy pertaining to the programme and promotion requirements of the National Curriculum Statement Grades R -12*, le dikarolo tša Pholisi ya Lenaneothuto le Kelo bjalo ka ge di lemogwa ka Dikgaolong tša 2, 3 le 4 tša tokomane ye, di bopa ditlwaelo le maemo a godimo a *Setatamente sa Kharikhulamo ya Setšhaba ya Mephato ya R-12*; Ka fao, mabapi le *karolo ya 6A ya South African Schools Act, 1996 (Act No. 84 of 1996,)* e tla hlamelala Tona ya Kgoro ya Thuto ya Motheo, motheo go laetša bonyane bja dipelo le maemo, gammogo le ditshepetšo le ditsela tša go ela bokgoni bja morutwana tše di tla swanelago dikolo tša mmušo le tša go ikema ka botšona.

1.3 MAIKEMIŠETŠOKAKARETŠO A LENANEOTHUTO LA AFRIKA BORWA

- (a) *Setatamente sa Kharikhulamo ya Setšhaba sa Mephato ya R-12* se fa tlhalošo ya tsebo, mabokgoni le meetlo yeo e swanetšego go rutwa mo dikolong tša Afrika Borwa. Lenaneothuto le, le ikemišeditše go netefatša go re barutwana ba humana le go šomiša tsebo le mabokgoni ka tsela yeo e kwešišegago mo maphelong a bona. Ka go realo, lenaneothuto le hlatloša tsebo ka dikamano tša tikologo ya selegae, mola le šeditše kamego ya ditaelo tša boditšhaba.
- (b) *Setatamente sa Kharikhulamo ya Setšhaba sa Mephato ya R-12* se ikemišeditše go tšweletša merero ya:
- ya hlama barutwana, go sa šetšwe maemo a ekonomi malapeng a gabobona, morafe, bong, go itekanela mmeleng goba bokgoni, ka tsebo, mabokgoni le meetlo ya go tšweletša boitshepo le go tšea karolo ga maleba mo setšhabeng bjalo ka badudi ba naga ye e lokologilego;
 - go bula menyako ya thuto ya maemo a godimo;
 - go kgonagatša diphetogo tša barutwana go tšwa go dihlolong tša thuto go ya go lefase la mešomo; le
 - go fa bengmešomo profaele ye e lekanego ya bokgoni bja morutwana.
- (c) *Setatamente sa Kharikhulamo ya Setšhaba sa Mephato ya R-12* se theilwe godimo ga metheo ye e latelago:
- Phetošo ya leago: go netefatša gore go se lekalekane ga maemo a thuto ya maloba go a lokišwa, le gore makala ka moka a badudi a hwetša dibaka tša go lekana tša go ithuta;
 - Go ithuta ka mafolofolo le ka tsinkelo: go hlohleletša go ithuta ka mafolofolo le ka tsinkelo, go phala go re ba ithuta ka go swara ka hlogo le go se tsinkele dinnete tše di filwego;
 - Tsebo ya maemo a godimo le mabokgoni a maemo a godimo: tsebo le mabokgoni a bonyane bja go lekanela ao a swanetšego go fihlelelwa mphetong wo mongwe le wo mongwe, a laeditšwe le go hloma maemo a godimo ao a kago go fihlelelwa dithutong ka moka;

- Kgatelopele: diteng le dikamano tša mphato wo mongwe le wo mongwe di laetša kgatelopele go tloga go tše bonolo go ya go tša go raragana;
- Ditokelo tša botho, boakaretši, toka ya tikologo le leago: go tsentšha metheo le ditlwaetšo tša toka ya leago le ya tikologo le ditokelo tša botho bjalo ka ge di hlalošitšwe ka go Molaotheo wa Repabliki ya Afrika Borwa. Setatamente sa Kharikhulamo ya Setšhaba sa Mephato ya R-12 se šetša ditaba tša go fapana go swana le bodiidi, go se lekalekane, morafe, bong, leleme, bogolo, go se itekanele le mabaka a mangwe;
- Go bona mohola wa dithulaganyo tša tsebo ya setšo: go amogela le go dumela gore naga ye e na le histori ye e humilego le bohwa tše e lego diabi tše bohlokwa kgodišong ya meetlo ye e tšwelelago go molaotheo; le
- Kamogelego, boleng le bokgoni: go aba thuto ye e bapetšegago le ya dinaga tše dingwe, go ya ka boleng, bophara le botebo.

(d) Setatamente sa Kharikhulamo ya Setšhaba sa Mephato ya R-12 se ikemišeditše go tšweletša barutwana ba go kgona go:

- lemoga le go rarolla mathata le go tšea diphetho ka go nagana ka tsinkelo le boitlhamelo bjo bo tseneletšego;
- šoma ka bokgwari ba le noši gammogo le ba bangwe bjalo ka maloko a sehlopha;
- rulaganya le go kgona go itaola mešongwaneng ya bona ka maikarabelo le ka bokgwari;
- kgoboketša, sekaseka, rulaganya le go lekola tshedimošo ka tsinkelo;
- kgokagana ka bokgwari le ba bangwe ka go diriša diswantšho tša go bonwa, dikai le/goba mabokgoni a polelo mo mekgweng ya go fapafapana;
- diriša saense le theknolotši ka bokgwari le ka tsinkelo ba bontšha maikarabelo mabapi le tikologo le maphelo a ba bangwe; le
- laetša kwešišo ya lefase bjalo ka sehloga sa dithulaganyo tša go nyalelana ka go lemoga gore dikamano tša tharollo ya mathata ga di tšwelele di le ka botšona fela.

(e) Boakaretši bo swanetše go ba kgwekgwe ya thulaganyo, peakanyo le go ruta ga sekolo se sengwe le se sengwe. Se se ka phethagala ge fela barutiši ba na le kwešišo ya maleba ya go lemoga le go fediša mapheko a go ithuta, le go beakanyetša go se swane.

Senotlelo go laola boakaretši ke go netefatša gore mapheko a a lemogwa le go elwa šedi ke mafapa a thekgo kamoka a maleba tikologong ya sekolo; go akaretša barutiši, Dihlopha tša Thekgo tša Selete, Dihlopha tša thekgo ya Dihlongwa; batswadi le Dikolo tše di Kgethegilego bjalo ka Disenthara tša Methopo. Go fediša mapheko a go ithuta ka phapošing, barutiši ba swanetše go šomiša mekgwanakgwana ye e fapanego ya mananeothuto bjalo ka yeo e akareditšwego ka go Department of Basic Education's Guidelines for inclusive Teaching and Learning (2010).

1.4 KABO YA NAKO

1.4.1 Sehlopha sa Motheo

(a) Taetšo ya nako ya go ruta ye e abetšwego dithuto tša Sehlopha sa Motheo ke ye e latelago:

THUTO	MPHATO WA R (DIIRI)	MEPHATO YA 1-2 (DIIRI)	MPHATO WA 3 (DIIRI)
Leleme la Gae	10	7/8	7/8
Lelemetlaleletšo la Pele		2/3	3/4
Mmetse	7	7	7
Mabokgoni a Bophelo	6	6	7
• Tsebo ya go Thoma	(1)	(1)	(2)
• Bokgabo bja Boitlhamelo	(2)	(2)	(2)
• Thutatšhidullammele	(2)	(2)	(2)
• Thutaphelo	(1)	(1)	(1)
PALOMOKA	23	23	25

(b) Taetšo ya nako ya go ruta ya Mephato ya R, 1 le 2 ke diiri tše 23, go Mphato wa 3 ke diiri tše 25.

(c) Nako ye e abetšwego thuto ya Maleme go Mephato ya R-2 ke diiri tše 10 mola Mphato wa 3 o abetšwe diiri tše 11. Leleme la Gae le abetšwe bontši bja diiri tše 8 le bonyane bja diiri tše 7, mola Lelemetlaleletšo le abetšwe bonyane bja diiri tše 2 le bontši bja diiri tše 3 go Mephato ya 1-2. Go Mphato wa 3 le bontši bja diiri tše 8 le bonyane bja diiri tše 7 bo abetšwe Leleme la Gae gomme bonyane bja diiri tše 3 bontši bja diiri tše 4 bo abetšwe Lelemetlaleletšo la Pele.

(d) Go thuto ya Mabokgoni a Bophelo, Tsebo ya go Thoma e abetšwe iri ye 1 ka go Mephato ya R - 2 le diiri tše 2 go ya le ka fao go laeditšwego ka diiri ka mašakaneng go Mphato wa 3.

1.4.2 Sehlopha sa Gare

(a) Taetšo ya nako ya go ruta ye e abetšwego dithuto tša Sehlopha sa Gare ke ye e latelago:

THUTO	DIIRI
Leleme la Gae	6
Lelemetlaleletšo la Pele	5
Mmetse	6
Saense le Theknolotši	3, 5
Disaense tša Leago	3
Mabokgoni a Bophelo	4
• Bokgabo bja Boitlhamelo	(1, 5)
• Thutatšhidullammele	(1)
• Thutaphelo	(1, 5)
PALOMOKA	27, 5

1.4.3 Sehlopha sa Godimo

(a) Taetšo ya nako ya go ruta ye e abetšwego dithuto tša Sehlopha sa Godimo ke ye e latelago:

THUTO	DIIRI
Leleme la Gae	5
Lelemetlaleletšo la Pele	4
Mmetse	4, 5
Saense	3
Disaense tša Leago	3
Theknolotši	2
Disaense tša Ekonomi le Taolo	2
Tsebišo ya Bophelo	2
Bokgabo bja Boitlhamelo	2
PALOMOKA	27, 5

1.4.4 Mephato ya 10-12

(a) Taetšo ya nako ya go ruta ye e abetšwego dithuto tša Mephato ya 10-12 ke ye e latelago:

THUTO	KABO YA NAKO KA BEKE (DIIRI)
Leleme la Gae	4.5
Lelemetlaleletšo la Pele	4.5
Mmetse	4.5
Tsebišo ya Bophelo	2
Bonyane bja dithuto tše dingwe le tše dingwe tše tharo bjo bo kgethilwego go tšwa go Sehlopha sa B Semamatletšwa B, Dinkatlapana B1-B8 tša tokomane ya pholisi, <i>National policy pertaining to the programme and promotion requirements of the National Curriculum Statement Grades R-12</i> , go ya le ka tšweletšo ye e laeditšwego go temana ya 28 ya tokomane ya pholisi yeo.	12 (diiri tše 3x4)
PALOMOKA	27, 5

Nako ye e abilwego ka beke e ka dirišetšwa fela bonyane dinyakwa tša dithuto tša SKS bjalo ka ge di laeditšwe ka godimo, gomme e ka no se šomišetšwe dithuto tše dingwe le tše dingwe tša tlaleletšo tšeo di okeditšwego go lenaneo la bonyane bja dithuto. Ge morutwana a rata go ingwadišetša dithuto tše dingwe, nako ya go ruta dithuto tšeo e swanetše go oketšwa.

KAROLO YA 2: TSEBAGATŠO YA MALEME

2.1 MALEME GO SETATAMENTE SA PHOLISI YA SETŠHABA SA LENANEOTHUTO LE KELO

Leleme ke sedirišwa sa go hlohla monagano le kgokagano. Gape ke tsela yeo setšo le botaki di abelanwago ke batho go kwešiša lefase le ba phelago go lona bokaone. Go ithuta go šomiša leleme ka bokgwari go kgontšha barutwana go nagana le go ikgobokeletša tsebo, go itlhaloša, go tšweletša maikutlo le dikgopolo, go dirišana le ba bangwe le go laola maphelo a bona mo lefaseng. Go fa barutwana diswantšho le dikgopolo tša go huma, tše maatla tša go tia **tše di ka dirago gore lefase la bona le be kaone go feta ka fao le lego ka gona. Polelo e kgona go hlama le go hlatholla phapano ya merafe le tswalano ya leago**, gape ke ka polelo ge tlhamego e kgona go fetošwa, katološwa le go betlwa.

2.1.1 Maemo a Leleme

Go ithuta leleme Mephatong ya Godimo go akaretša maleme a semmušo a Afrika Borwa ka moka, e lego, Afrikaans, English, isiNdebele, isiXhosa, isiZulu, Sepedi, Sesotho, Setswana, Siswati, Tshivenda, Xitsonga – gammogo le Maleme ao e sego a semmušo. Maleme a a ka rutwa maamong a go fapana.

Leleme la Gae ke leleme la mathomo leo barutwana ba ikhweletšago lona, mola Lelemetlaleletšo la Pele barutwa ba ithuta lona go tlaleletša leleme la gae. Lelemetlaleletšo la Bobedi ke leleme le lengwe leo barutwana ba ka ithutago lona, le kgontšha dikgokagano ka bophara le tšhomišo ya mamentši. Leleme le le ka šomišwa mo setšhabeng le go kgonthišiša kago ya setšhaba le go kwešiša ditšo tša go fapana. Dikolo tše ntši tša Afrika Borwa ga di abe maleme a gae goba maleme a mangwe a barutwana bao ba amogetšwego mo sekolong, fela ba na le leleme le tee goba a mabedi ao ba abago maamong a leleme la gae. Ka lebaka leo, maina Leleme la Gae, Lelemetlaleletšo la Pele le Lelemetlaleletšo la Bobedi a bolela fela ka maemo ao a abjago ka ona, e sego go ya ka tswalo goba maleme ao a tsebjago. Go ya ka nepo ya pholisi ye sešupo se sengwe le se sengwe sa Leleme la gae se swanetšwe go kwešišwa se šupa maemo, sego leleme ka bolona.

Maemo a Leleme la Gae a thuša barutwana ka mabokgoni a motheo a kgokagano ao a nyakegago go tša leago le mabokgoni a thutokwešišo ao a ba thušago go ithuta go kgabaganya lenaneothuto. Maamong a a polelo go gatelelwa go rutwa le mabokgoni a go theeletša, go bolela, go bala le go ngwala. Le ge go le bjalo, tiišetšo le kabo ya meputso ya go theeletša le go bolela go thoma Mphatong wa 7 go ya godimo, e fase ga mabokgoni a go bala le go ngwala.

Lelemetlaleletšo la Pele ke leleme leo e sego la mma/la letswele eupša le dirišwa mererong ye e itšego ya dikgokagano mo setšhabeng. Se se šupa gore ke leleme leo le dirišwago go ithuta le go ruta mo thutong. Lenaneothuto le fa thekgo ye kgolo kudu go barutwana bao ba dirišago Lelemetlaleletšo la Pele la bona go ithuta le go rutwa. Go ya mafelelong a mphato wa senyane, barutwana ba ba swanetše go ba ba kgona go šomiša leleme la gae la bona le Lelemetlaleletšo la Pele la bona gabotse le ka boitshepho mabakeng a a fapanego go akaretšwa le go ithuta.

Ka mo Afrika Borwa, bana ba bantši ba thoma go šomiša lelemetlaleletšo la pele la bona e lego Sepedi (Sesotho sa Leboa) bjalo ka leleme la go ithuta le go rutwa mo mphatong wa 4. Se se ra gore ba swanetše go fihlelela maemo a godimo a bokgoni ka Sepedi (Sesotho sa Leboa) ge ba fetša mphato wa 3, ba be ba kgone gape go bala le go ngwala gabotse ka Sepedi (Sesotho sa Leboa)

Maemo a Lelemetlalelešo la Pele a hutša gore ga se gore ge barutwana ba fihla sekolong, ba na ba šetše ba na le tsebo ya leleme leo. Mengwageng e se mekae ya mathomo ya barutwana sekolong, šedi ye kgolo e lebišwa go tlhabollo ya bokgoni bja barutwana bja go kwešiša le go bolela leleme le – mabokgoni a motheo a poledišano ya dikamano. Mephatong ya 2 le 3 barutwana ba thoma go bopa temogo ya ditlhaka go tšwa go motheo wo wa 9

dipoledišano. Ba diriša gape le mabokgoni a go lemoga ditlhaka ao ba šetšego ba ithutile ona Lelemeng la bona la ka Gae.

Mo go Sehlopha sa Gare le sa Godimo, barutwana ba tšwela pele go matlafatša mabokgoni a bona a go theeletša, go bolela, go bala le go ngwala. Mo legatong le bontši bja barutwana ba ithuta ka Lelemetlaleletšo la Pele gomme ba swanetše go utollelwa lona kudu. Ka go realo, kgatelelo ye kgolo e bewa godimo ga tšhomišo ya Lelemetlaleletšo la Pele go merero ya go gopola le go fahlela. Se se kgontšha barutwana go godiša mabokgoni a thutokwešišo ya bona, ao a nyakegago go ithuta dithuto tša go swana le Disaense tša Mahlale, Mmetse ka Sepedi Seisemane. Ba swaragana gape kudu le ditšweletšwa tša dingwalo mme ba thoma go ba le tlhabollo ya bokgabo le bokgoni bja go ikgopolela ka Lelemetlaleletšo la bona.

Ka nako yeo barutwana ba fihlago Sehlopheng sa Godimo, ba swanetše go ba ba na le bokgoni bja go bolela Lelemetlaleletšo la Pele, go ya le ka mabokgoni a kgokagano le a thutokwešišo. Le ge go le bjalo, bonnete ke gore, go fihla ga bjale, barutwana ba bantši ga ba kgone go kgokagana gabotse ka Lelemetlaleletšo la Pele. Ditlhohlo mo Sehlopheng sa Gare, ke go fa barutwana ba thekgo, le go ba fa lenaneothuto leo le ba kgontšhago go fihlelela maemo a a nyakegago Mephatong ya go latela. Maemo a, a swanetše go ba ka tsela yeo barutwana ba ka kgonago go šomiša lelemetlaleletšo la bona ka bokgoni bja godimo, go ba lokišetša thuto ya tlaleletšo goba ya ka Godimo goba lefase la mošomo. Ka go realo, go šišinywa gore, mo go kgonegago, barutwana ba Sehlopha sa Godimo ba swanetše go utollelwa dikgopolo tša go swana mo leboong la dibeke tše pedi go maemo a mabedi a polelo.

Maemo a Lelemetlalelešo la Bobedi a hutša gore ga se gore ge barutwana ba fihla sekolong, ba tla be ba šetše ba na le tsebo ya leleme leo. Nepokgolo ya go ba tsebiša Lelemetlaleletšo la bobedi ke go tšwetša pele bokgoni bja barutwana bja go kwešiša le go bolela polelo- mabokgoni a motheo a poledišano ya dikamano. Mephatong ya 4 - 6 barutwana ba thoma go bopa mabokgoni a bomolomo le tsebotlhaka. Ba diriša gape le mabokgoni a bomolomo le a tsebotlhaka ao ba šetšego ba ithutile ona Lelemeng la bona la ka Gae le la Tlaleletšo la Pele.

Mephatong ya 7-9 barutwana ba tšwela pele go tiišetša mabokgoni a bona a go theeletša, go bolela, go bala le go ngwala.

Nakong ya ge barutwana ba tsena mphatong wa 10, ba swanetše go ba ba kgona go kgokagana ka Lelemetlaleletšo la Bobedi maamong a kgokagano le ba bangwe le go tša selegae. Le ge go le bjalo, bonnete ke gore, go fihla ga bjale, barutwana ba bantši ga ba kgone go kgokagana gabotse ka Lelemetlaleletšo. Ditlhohlo mo Mephatong ya 10-12 ke go fa barutwana ba thekgo, le go ba fa lenaneothuto leo le ba kgontšhago go fihlelela maemo a a nyakegago Mphatong wa 12. Maemo a a swanetše go ba ka tsela yeo barutwana ba ka kgonago go šomiša lelemetlaleletšo la bona ka bokgoni bja godimo, go ba lokišetša thuto ya tlaleletšo goba ya ka Godimo goba lefase la mošomo.

Dinepo tše itšego tša go ithuta Malemetlaleletšo

Go ithuta Lelemetlaleletšo la Bobedi go swanetše go kgontšha barutwana go:

- Hwetša mabokgoni a polelo ao a nyakegago kgokaganong ka nepagalo ka leleme leo le nepišetšwego maamong a motheo.
- theeletša, bolela, bala/bogela le go ngwala polelo ka boitshepo le boipshino. Mabokgoni a le maitshwaro a, ke tšona di bopago motheo wa go ithuta go ya go ile;
- hlagiša dikgopolo, dintlhatebelelo le maikutlo a bona ka boitshepo (ka bomolomo le ka go ngwala) gore ba ikwe ba lokologile ka polelo ya bona;

- diriša polelo le menagano ya bona gore ba tsebe kutšwanyana ka seo ba lego sona, ditšo tše di fapanego tše di lego gona le lefase leo le ba dukologilego. Se se tlo ba kgontšha go hlagaša maitemogelo a bona ga ešita le tše ba di utollotšego/hweditšego mabapi le lefase ka go bolela/bomolomo le ka go ngwala.
- Diriša polelo go fihlelela le go laola tshedimošo dikamanong tše dingwe. Litheresi ya tshedimošo ke mabokgoni a bohlokwa mo 'mehleng yeno ya tsebo' ka ge e bopa motheo wa go ithuta go ya go ile;
- Diriša polelo bjalo ka mokgwa wa go hlagaša tshedimošo ka dihlogotaba tše di tlwaelegile; go šomana le ditšweletšwa tše di fapanego tša go tlwaelega le go bala ditšweletšwa ka nepo ya go ipshina, go hwetša tshedimošo ya motheo le go kgokagana.

2.1.2 Mabokgoni a polelo

Kharikhulamo ya Lelemetlaletšo la bobedi e beakantšwe go ya ka mabokgoni ao a latelago:

1	Go theeletša le Go bolela
2	Go bala le Go bogela
3	Go ngwala le Go hlagaša
4	Diboego le melawana ya tšhomišo polelo

2.1.3 Mekgwa ya Go ruta Leleme

Mekgwa ya ruta leleme ka gare ga ditokomane tše wo theilwego godimo ga setšweletšwa, kgokaganago, logagantšwego le magato.

Mokgwa wo theilwego godimo ga setšweletšwa le wa kgokagano ka bo bedi di ithekgile godimo ga tšhomišo le tšweletšo ya ditšweletšwa. Mokgwa wo theilwego godimo ga setšweletšwa o hlotletša gore ditšweletšwa di šoma bjang.

Maikemišetšo a mokgwa wo theilwego godimo ga setšweletšwa ke go kgontšha barutwana go ba le bokgoni, boitshepo le go ba babadi, bangwadi, ba bogedi le bathadi ba di ditšweletšwa ba bohlokwa. E akaretša go theeletša, go bala le go sekaseka setšweletšwa go kwešiša ka fao di tšweletšwago ka gona le gore khuetšo ya tšona ke efe. Ka kgokagano ye ye bohlokwa, barutwana ba tšweletša bokgoni bja go lekola ditšweletšwa. Mokgwa wo theilwego godimo ga setšweletšwa o akaretša tšweletšo ya mehuta ya go fapana ya ditšweletšwa go maikemišetšo le baamogedi. Mokgwa wo o tsebišwa ke kwešišo ya gore ditšweletšwa hlangwa bjang.

Mokgwa wa kgokagano o eletša gore ge go ithuta leleme, morutwana o hlagašwa go polelo yeo enepišitšwego le dibaka tše ntši tša go itlwaetša goba go tšweletša polelo ka go ikgokaganya gomtša leago goba maikemišetšo a mangwe. Go ithuta leleme go swanetšwe go phethagatšwa ka phapošing moo mabokgoni a letheresi, a go bala/ bogela le go ngwala/hlagaša a ithutwago ka go bala le go ithuta go ngwala ka go ngwala ga ntši.

Go ruta polelo go dirwa ka mokgwa wo o logagantšwego, morutiši o laetša tlwaelo ye botse, barutwana ba itlwaetša mabokgoni a maleba pele baka šomiša ka bo bona. Sebopego sa thutišo ye nngwe le ye nngwe se swanetše go dira gore barutwana ba šome ka phapoši kamoka pele ba ka šoma ka dihlopha le go šomiša mabokgoni a bona a mafa ka o tee ka o tee.

Mokgwa wa magato o šomišwa ge barutwana ba tšweletša ditšweletšwa tša bomolomo le tša go nwalwa. Barutwana ba šomana le magato a go fapana a tshepetšo ya go theeletša, go bolela, go bala le go ngwala. Ba swanetše go gopola ka batheletši le maikemišetšo nakong ya tshepetšo. Se se tla ba kgontšha go kgokagana le go tšweletša dikgopolo tša bona ka mokgwa wa hlago. Mohlala, go ruta go ngwala ga go tsepelele mo go tšweletšo fela e tsepelela

le mo go tshepetšo ya go ngwala. Nakong ya tshepetšo ya go ngwala barutwana ba rutwa go tšweletša dikgopolo le go gopola ka ga maikemišetšo le batheeletši, go ngwala sengwalwakakanywa, go hlokola mešomo ya bona le go hlagiša setšweletšwa sa go ngwalwa seo se bolelago dikgopolo tša bona.

Mekgwa ya go ruta dingwalo

Go ruta dingwalo go swanetše go tsepelele go go ruta tekakwešišo le go akaretša mekgwanakgwana ya tshepetšo (pele ga go bala, nakong ya go bala le morago ga go bala). Lebaka le legolo la go bala dingwalo ka phapošing ke go godiša temogo ya barutwana ya tšhomišo ye e kgethegilego ya polelo ye e hlapilego, ya dingwalo, ya dika, dikai le mohola wa go teba go feta tše dingwe tše ba ka di balago. Mola ditšweletšwa tša dingwalo tše dintši e le tša boithabišo, kgahlego goba kutollo, bangwadi ba maikemišetšo ba hlama dipadi, dipapadi le direto ka gore ba na le dikgopolo, menagano le ditaba, metheo, ditumelo tše ba ratago go di abelana le babadi goba go ba utollela tšona. Tšhomišo ya bona ya polelo ka boikgopolelo ke mokgwa wo o tlaleleditšwego wa go utolla, go tiišetša le go bonagatša dikgopolo tša bona.

Go ruta dingwalo ga go bonolo, fela ga go kgonagale go di ruta ntle le ditlhathollo tša nnete tša mong tše di gopodišitšwego ka botlalo, le ditshwayotshwayo tša barutwana ka bobona. Ge barutwana ba ka se fiwe sebaka sago ithuta go kwešiša ditšweletšwa tša dingwalo ka bobona, ba ka se kgone go ithuta ka botlalo. Barutiši ba swanetše go fela ba fokotša ditlhathollo tša bona tša ditšweletšwa tša dingwalo, gomme ba dumelele barutwana go tšea karolo kudu ka mo go kgonegago. Tlhathollo ga e na nnete goba maaka. E nepišitše go nyakišišo ya seo se ka bago le mohola go mmadi.

Ditsela tše kaone tša go ruta dingwalo di ka akaretša dintlha tše dingwe goba ka moka tša tše di latelago:

- Leka ka gohle go bala bontši bja ditšweletšwa ka phapošing ntle le go kgaotša gore o dire mošongwana wo mongwe. Se se ka tšea lebaka la go feta leo le beilwego la beke tše pedi go morutwana wa Leleme la tlaleletšo la bobedi. Go bohlokwa gore barutwana ba tsebe gore go direga eng go maemo a motheo a puku. Diphapoši tše dingwe di ka bala ditšweletšwa ntle le thušo ya mohuta woo. Seo se swanetše go hlohleletšwa. Mohlala, *Theto* e swanetše go rutwa e sego *direto*. Bala tše ntši ka mo go ka kgonagalago ka phapošing, gomme o netefatše gore barutwana le bona ba ngwala direto.
- Tlhathollo ya dingwalo gabotse ke mošomo wo o lebanego le diyunibesithi, gomme barutwana mephatong ye, ga se ba swanele go ithuta tlhathollo ye e tseneletšego. Le ge go le bjalo, morero wa go ruta dingwalo ke go bontšha barutwana ka fao leleme la bona la gae le ka šomišwago ka bokgoni le boleng, bohlale, kgopolo le talente. Se se ra gore go lebeledišiša ka moo setšweletšwa se hlamilwego, se jabeditšwego, e bile se beakantšwego go hlatholla le go gatelela seo se bolelwago. Mošomo wo bjalo o ka ama go hlahloba go ba gona goba go se be gona ga tshwantšhokgopolo; mohuta wa tshwantšhokgopolo wo mongwadi a o kgethilegole gore ke ka lebaka la eng a o kgethile, diboepo tša mafoko le ditemana, kalo ya direto, kgetho ya mantšu, merero ya go tšwela pele ya setšweletšwa, tšhomišo ya sekai, modumo le mmala fao go nyakegago. Bontši bja mošomo wo bo swanetše go thewa godimo ga tšhomišo ya setšweletšwa.
- Go ngwala ga boithamelolo go swanetše go kgomantšhwa le serutwa se sengwe le se sengwe sa setšweletšwa sa dingwalo. Mešongwana ya go ngwala ye e nyakago kwešišo ye e tseneletšego ya setšweletšwa, e tla thuša barutwana go fihlelela maemo a go ithamela kgahlego. Dikahlaahlo tša ka phapošing di ka ba le mohola fela barutwana ka moka ba ka kgatha tema. Fela dikahlaahlo tša ka phapošing tše di lebišitšwego go mešongwana ya go ngwalwa, di šoma bjalo ka morero wo o kwešišegago gomme di hola bobedi bomolomo le go ngwala.

- Sa mafelelo, go bohlokwa go laetša gore Dingwalo ga se di lebane fela le dikarabo tša nnete. Setšweletšwa ka moka se bolela se sengwe, e sego diriparipana tša sona fela; go bala setšweletšwa gabotse go akaretša setšweletšwa ka moka go tlhathollo, boithamelolo, bowena le ditlwaetšo tša dinyakišišo.

Mekgwa ye mengwe ya go ruta dingwalo ye e ka logaganywago le go ruta tekakwešišo le go kwešiša diponagalo tša motheo tša dingwalo ke **tokologano/tatelano, mongwadi, morero le mekgwa ya dingwalo**. Mekgwa ye e ka kopantšhwa.

Mokgweng wa tokologano/tatelano, barutwana ba ka dira dinyakišišo gomme ba kopantšha pakana ya dingwalo le ditiragalo tša histori gore di hlagišwe ka nako ya go swana.

Mo go **mokgwa wa mongwadi**, barutwana ba ka kgatha tema mo go thutišo ya phatlalala le go tsenelela ka ga mongwadi, kudu ka go theto, gomme ba tswalanya direto tša gagwe le ditiragalo tše itšego tša histori.

Ka **mokgwa-morero**, barutwana ba ka lebelela merero ye bjalo ka toka, katlego, lerato bj, bj. go kgabaganya palo ye e bonalago ya direto goba go magareng ga mehuta ye e fapanego ya dingwalo gomme ba e tswalanya le ditiragalo tša mannete bophelong. Ba ka no fa dikahlolo mabapi le ditiro tša moanegwa ba be ba swayasawya ka morero.

Mabapi le **mokgwa wa dingwalo**, barutwana ba ka hlopha, ba bapetša le go fapantšha mehuta ye e fapanego ya dingwalo, mohlala, phapano magareng ga dithulaganyo tša padi/kanegelokopana/terama/kanegelotšhaba

Mekgwa ya go ruta tšhomišo ya polelo

Go ruta dibopego le melao ya tšhomišo ya polelogo swanetše go tsepelela ka fao polelo e šomišwago le gore go ka dirwa eng ka polelo, k.g.r. go hwetša tlhaologanyo, polelo e ka thuša bjang tharollong ya mathata le ditlhologelo, go huetšeng bagwera le bašomišane le gore e ka dirišwa bjang go hlola bophelo bjo bo humilego ka phedišano. Go ruta dibopego tša polelo go swanetše go dirišwa gore dilo di kgonagale go direga.

Go ruta dibopego dibopego tša polelo/dibopego tša thutapolelo go swanetše go thewa godimo ga setšweletšwa, kgokagano le togagano.

Dikokwane tše di latelago di swanetše go hlokomelwa ge go rutwa dibopego tša polelo

- Thutapolelo e swanetše go rutwa gore e šomišwe go hlama ditšweletšwa go ya ka kamano – ka mantšu a mangwe e amana kudu le polelo ya mmakgonthe.
- Tšhomišo ya thutapolelo ga se ya swanela fela go dirišetšwa tshekatshekgong ya mafoko a go ikema a nnoši, empa e swanetše go dirišwa go hlaloša ka fao mafoko a a bopilwego go go hlama ditšweletšwa tše bjalo ka dikanegelo, ditaodišo, mangwalo le dipego tšeo barutwana ba ithutago tšona, go di bala le go di ngwala ka sekolong.
- Tšhomišo ya ditlabela tša mmakgonthe tše bjalo ka dipoledišano, dipotšišotherišano e swanetše go hlohleletšwa ka mešogofela
- Tswalanya sebopego sa polelo le tšhomišo ya nnete ya polelo mabakeng a a fapanego a tša leago, mohlala, go hlagišeng dikgopolo goba maikutlo; go tsebišeng batho; go boleleng ka goba go begeng dilo, ditiro, ditiragalo goba batho tikologong, kgale goba ka moso; go dirng dikgopelo; go direng ditšhišinyo; go feng dijo goba dino le go amogeleng goba go gana ka boikobo; go fa le go iphetolela go dtaelo; go bapetšeng le go fapantšheng dilo.

- Šomiša mešongwana ya ka phapošing ye e bontšhago nyalelano ya dibopego tša polelo le tšhomišo ya tšona, mohlala, tšhomišo ya lebaka le le fetilego (Lefetile) ka go taodišokanegelo le ge go ngwalwa pego
- Tsepelela go mešomo ye e tlhalošegago. Ga se gore go tseba melawana ya thutapolelo ya polelo go tlo kgontšha barutwana go šomiša polelo ka mokgwa wo kgahlišaga le go kwagagala. Se bohlokwa go rena ke e bopego le tšhomišo go feta legato la lefoko, k.g.r. tsela yeo batho ba šomišago polelo ya go bolelwa goba polelo ya go ngwalwa (setšweletšwa) ka tsela ya go kwagala le go hlalošega.

2.2 KABO YA NAKO GO LELEMETLALELETŠO LA BOBEDI

Mo leboong la beke tše pedi go šišintšwe kabo ya nako ye e latelago ya mabokgoni a fapanego a polelo.

MABOKGONI	KABO YA NAKO KA BEKE (DIIRI)	KABO YA NAKO LEB-OONG LA BEKE TŠE PEDI (DIIRI)	%
Go theeletša & Go bolela	2	1	25
Go bala & Go bogela: Tekakwešišo & Dingwalo		1	25
Go ngwala & Go hlagiša		1	25
Dibopego le melawana ya tšhomišo ya polelo (tše di logagantšwe ka go mabokgoni a 4)		1	25

Nako ya go ruta go Lelemetlaleletšo la Bobedi ke diiri tše 2 ka beke. Diteng tša leleme kamoka di rutwa ka gare ga leboo la beke tše pedi (diiri tše 4). Barutiši ga ba swanela go kgoramela leboo le kudu, fela ba swanetše go netefatša gore mabokgoni a polelo, gagolo go bala le go ngwala di a tlwaelwa. Kabo ya nako go mabokgoni a go fapana a polelo go mephato ya 7 – 9 ke dibeke tše 36. Dibeke tše nne di beetšwe dihlahlobo- dibeke tše pedi ke tša hlahlabo ya June, tše pedi ke tša hlahlobo ya Desembere.

2.3 DINYAKWA TŠA GO ITHUTA LE GO RUTA

Barutwana ba swanetše go ba le tše latelago go Leleme la tlaleletšo la Bobedigo ithuta Mephato ya 7 - 9:

MEPHATO 7 – 9	
DITLABELA TŠA MOTHEO	
Puku kgakollo ye beetšwego Leleme	✓
Pukuntšu	✓
Ye tee ya tše di amogetšwego/ye tee ya dingwalo tše di beetšwego	
Padi ye kopana	✓
Dikanegelo kopana	✓
Dingwalwatšhaba	✓
Teranma ye kopana	✓
Theto	✓
DITLABELA TŠA MEDIYA	
Kuranta	✓
Dikgatišobaka	✓
Polelo/terama ya radio	✓
Dipontšho/diterama/ditokumenthari tša thelebišene	✓

***Barutwana ba swanetše go ba ba šetše ba kile ba kopantšhwa le mehuta ya dingwalo mafelelong a Sehlopha sa Godimo.**

Morutiši wa Lelemetlaleletšo la Bobedi o swanetše go ba le:

- (a) Tokomane ya Setatamente sa Pholisi sa Lenaneothuto le Kelo
- (b) Tokomane ya Language in Education Policy
- (c) Pukukgakollo ya polelo yeo e kgethilwego go šomišwa ke barutwana le dipukukgakollo tše dingwe go merero ya methopo go tlaleletša tše di kgethilwego.
- (d) Pukuntšu (leleme le tee, maleme a mabedi, maleme a mantši, thesorase)
- (e) Mehuta ya dipuku tseo di kgethilwego tša dingwalo
- (f) Mehutahuta ya dišweletšwa tša mediya: dikuranta, digatišobaka, proutšhara
- (g) Phihlelelo tša go theeletšwa/le tša go bonwa tseo di ka šomišwago ka phapošing
- (h) Methopo ye mengwe ya mediya (dikuranta, dikgatišobaka, proutšhara)

Ditlabakelo tša ka phapošing

- (a) Molokoloko wa dišweletšwa wa go akaretša maemo ka moka a go bala, mohlala: kgetho ya dipadi tša go ba le dikgatišo tša dišweletšwa tseo di lekanego maamong ka moka a phapoši
- (b) Mehutahuta ya ditlabakelo tša mediya: dikuranta, dikgatišobaka, diproutšhara, maphephetsebiši, dikwalakwatšo, diphoustara, ditsebišo, bj.bj.
- (c) Dithuši tša go kwa le go bona

KAROLO YA 3: DITENG LE MANANEO A GO RUTA A MABOKGONI A POLELO

Kgaolo ye e arotšwe ka dikarolo tše PEDI: **1 Kakaretšwana ya mabokgoni a polelo –ditshepedišo le mekgwankwana, mehuta ya ditšweletšwa le botelele.**

3.1 GO THEELETŠA LE GO BOLELA

Go theeletša le go bolela ke mabokgoni ao a fapanego empa le lengwe le itsheame ka le lengwe. Bobedi bo dula bo le gona ka phapošing le ge e se ka tsela ya semmušo bjalo ka ge barutwana ba amogela le go ahlaahla tshedimošo. Go theeletša le go bolela ga semmušo ga dibopego tša go ikgetha, mohlala, papadikekišo goba dingangišano, go nyaka taelo ye e tsepeletšego. Go theeletša le go bolela ga semmušo le go e sego ga semmušo di logaganywa le go bala, go ngwala le go itlwaetša polelo, mola go bolela go ka fa setšweletšwa sa go bogelwa sebopego sa bomolomo (mohlala, go balela godimo)

GO THEELETŠA

Tshepedišo ya go theeletša

Gantši thutwana ya go theeletša e ama go šoma go kgabaganya le dielemente tša tshepedišo ya go theeletša. Wo ke mošongwana wa magato a mararo wo o tšweletšago mekgwanakwana ya go theeletša ya go ikema ka noši go utolla le go kwešiša polelo le mekgwa ye mengwe ya go kwewa. Ga se gore kgato ye nngwe le ye nngwe ya tshepedišo e tlo latelwa lebakeng le lengwe le le lengwe. Go fa mohlala, ge e le gore barutwana ba theeditše tlhalešo ye e gatišitšwego, ba tlo swanela ke go dira mošongwana wa **pele ga go theeletša** wo o ba phafošetšago go bohlokwa bja go theeletša ka nepišo le go ba thuša go dira ditšwalano le maitemogelo a bona. Mešongwana **ya go theeletša** e tla ba thuša go gopola dintlha le go sekaseka molaetša. **Morago ga go theeletša** barutwana ba ka amega ka go iphetolela go seo ba se kwelego ka mokgwa wa go araba dipotšišo tše bonolo.

Mešongwana ya tekakwešišo ya go theeletšwa le kelo di fa sebaka sa go ruta barutwana gore ba theeletše bjang.

Tshepedišo ya go theeletša

1. **Pele ga go theeletša** ke karolo yeo e tsebišago barutwana boemo bja go theeletša. Go ba dumelela go tsošološa tsebo ya bona ya pele ya sererwa gomme ba itokišetša go theeletša.
 - Tsošološa tsebo ya boithekgo pele ga ge go ka theeletšwa
 - Akanya gore setšweletšwa se ka ba se le mabapi le eng ge go lebeletšwe hlogotaba
 - Ahlaahla tlotlontšu ye nngwe le nngwe ya motheo yeo barutwana ba bago ba sa e tsebe
 - Morutiši a ka beakanya potšišo ya pele ga go theeletša ka nepo ya go goga šedi ya barutwana
 - Barutwana ba swanetše go ba ba ikemišeditše ka sebele , go fa mohlala, ba be le phensele le letlakala la go ngwala dinoutse.
2. **Nakong ya go theeletša** barutwana ba ela tlhoko ka mabaka ao a fapafapanego:

(Lemoga gore ke mokgwa o mobotse gore barutwana ba theeletše setšweletšwa makga a mantši, mola ba bile ba šeditše ntlha ye e fapanego nako ye nngwe le ye nngwe)

2.1 Go theeleletša tshedimošo ye itšego

- Nyaka tlhalošo; lemoga ntlhakgolo le dintlhatlaleletšo
- Lekola kgafetšakgafetša kwešišo ya molaetša ka go dira le go amogela dikakanyo le ka go botšiša
- Ngwala dinoutse tša go ba le tllaologanyo; hlarolla, dira mmepe, hlopha go ya ka dikgoro, anega gape, ngwala kakaretšo, latela ditaelo
- Go lemoga seboledi, /polelo ya mmele ya mohlagoši le ditlahlhi tše dingwe tša go bonwa

2.2 Go theeleletša go kgokagana

- Šomiša melawana ya go šielana ditherišanong mošomong wa sehlopha
- Botšiša dipotšišo go tšwetša pele kgokagano
- Iphetolela go polelo, tshepedišo ya ditho, kopantšho ya mahlo le polelommele
- Bontšha kgahlego le kelotlhoko ka nepagalo ge go dirišwa tlhagišo le go ema ka tshwanelo bj, bj
- Šomiša ditlwaello/mekgwa ye maleba go laetša boikobo le go bontšha tlhompho go ba bangwe

2.3 Theeleletša kgahlego

- Iphetolela go dikhwališi tša bokgabo tša ditšweletšwa tša bomolomo, mohlala, mošito, lebelo, khuetšo ya modumo
- Šomiša melawana ya go šielana mo ditherišanong
- Šireletša boemo
- Botšiša di potšišo go swarelela ditherišano
- Iphetolele go polelo, dika tša mmele, kopantšho mahlo le tšhomišo ya mmele
- Bontšha kwešišo ya tswalano magareng ga leleme le setšo ka go bontšha tlhompho ya melawana ya setšo

3. Morago ga go theeletša- ke mošomo wo o tlogo morago ga maitemogelo a go theeletša. Barutwana ba:

- Botšiša dipotšišo
- Lekodišiša dinoutse;
- dira kakaretšo
- Fetišetša tshedimošo go tloga go bomolomo go iša go mokgwa wa go ngwala, mohlala, diriša tshedimošo go leibola sethalwa
- Tlemaganya tshedimošo ye mphsha le tsebo ya pelee
- Tšea dipheho; ela; fa kgopolo ya gago, iphetolele ka tsinkelo

Botelele bjo bo šišintšwego bja ditšweletšwa tše di ka šomišwago go theeletša tekakwešišo

DITŠWELETŠWA	MPHATO	OTHOKRAFI YA GO NGWALA KA GO KGAOGAN-YA MANTŠU	OTHOKRAFI YA GO NGWALA KA GO KOPANTŠHA MANTŠU
- Bomolomo, tša go bonwa, tša go kwewa le go bonwa, ditšweletšwa tša mahlaorentši go tšwa mehuteng ye e fapanego ya mediya wa bontši - Ditšweletšwa tša go kwewa - Ditšweletšwa tša boitlhamelo - Ditšweletšwa tša kgakollo le tshedimošo - Ditšweletšwa tša koketšatsebo - Ditšweletšwa tša go kwewa le go bonwa (Filimi, mananeo le didokumenthari tša thelebišene, dipontša dislaete, direkhotwa, mananeo a radio, diswantšho, mmimo video ya mmimo)	7	Bonnyane metsotswana ye 30	Bonnyane metsotso ye 30
	8	Bonnyane metsotso ye 45	Bonnyane metsotso ye 45
	9	Bonnyane motsotso o 1	Bonnyane motsotso o 1

GO BOLELA

Thutwana ya go bolela e swanetše go amogela maemo a go bolela a semmušo le ao e sego a semmušo ge di bapetšwa le ditherišano tša ka mehla go ya go ditlhagišo tša semmušo. Go bolela ka go kwagala, ka go thelela, ka go kgohlagana, ka boitshepo le ka nepagalo, e swanetše go ba maikemišetšo a go ruta go bolela.

Go ruta go bolela go swanetše go akaretša tsebo ya tshepetšo le mekgwanakgwana ya kgokagano.

Tshepetšo ya go bolela le mekgwanakgwana

Go ruta tshepetšo ya go bolela go bopilwe ka magato a a latelago:

- Go beakanya- go nyakišiša le go rulaganya
- Go itlwaetša
- Go hlagiša

Go bolela semmušo le go hlagiša

Tshepedišo ya go bolela ya semmušo gantši e ama magato a mararo ao a tsopotšwego ka godimo. Dibopego tša tlhagišo ya semmušo di ka ama karolo ya go ngwalwa yeo barutiši ba ka e elago ga ešita le karolo ya bomolomo

Go beakanya: go nyakišiša le go rulaganya

Barutwana ba bontšha mabokgoni a go beakanya le go rulaganyetša go hlagiša ka bomolomo ka go:

- Šomiša methopo le matheriale wa go ikgakolla go hwetša le go kgetha tshedimošo.
- Beakanya le go ngwala tshedimošo; go ngwala dinoutse.
- Šomiša matseno le mafetšo tša go ba le khuetšo.
- Tšweletša dikgopolo ka molomo ka mokgwa wo kwešišegago.
- Šomiša dilo, dithuši tša go kwewa le/goba tša go bonwa go kaonafatša tšweletšo ya ditlhagišo.

Go itlwaetša le go hlagiša

- Šomiša sebopego se se nepagetšego sa go bolela le batho.
- Laetša temogo ya baamogedi ba tshedišo.
- Laetša temogo seemo, polelo ya semmušo, yeo e se go ya semmušo le polelo yeo e šomišwago mafelong ao e se go a semmušo goba yeo e bolelwago le go kwešišwa ke sehlopha sa batho ba itšego.
- Hlagiša kgopolo ya gago.
- Šomiša dibopego tša polelo le melawana tša go nepagala.
- Šomiša dithekniki tša maleba tša polelo ya go hlaboša lentšu le go se hlaboše lentšu go maatlafatša tlhalošo; mohlala: segalo, tšweletšo ya lentšu/phetolo ya segalo, maatla a go kwagala ga lentšu, lebelo, sekafoko, kopantšhomahlo, ditaetšo ka sefahlego, dika le polelo ya mmele.
- Bolela ka lentšu la maleba, segalo le piitšo ya mantšu ka tshwanelo ka lentšu leo le fetošitšwego gore tlhalošo e kwagale gabotse.

Go bolela go e sego ga semmušo le mošomo wa sehlopha (lebelela “Diponagalo le melawana ya kgokagano ya bomolomo “ ka fase)

- Thoma le go tšwetša pele ditherišano
- Botšiša e go iphetolela go dipotšišo go tšwetša pele kgokagano
- Šomiša melawana ya go šielana
- Hlatholla tlhalošo mo go nyakegago
- Tšwetša pele dinepo tša go šoma ka sehlopha ka go tšea maikarabelo a boetapele le maikarabelo a mangwe
- Iphetolela go polelo, tshepetšo ya ditho, kopantšho ya mahlo le polelommele

Bontšha kgahlego le kelotlhoko ka nepagalo ka hlagiša, go ema

Diponagalo le melawana ya ditšweletšwa tša poledišano ya bomolomo.

1. Go bolela ga go itokišetšwa le mošomo ka sehlopha. Informal speaking and group work

GO BOLELA/ SEBOPEGO SA DITŠWELETŠWA TŠA BOMOLOMO.	MORERO	DIPONAGALO
Poledišano yeo e se go ya semmušo/ ngangišano/mošomo ka sehlopha/ Bona: Lenaneo la ditšhupetšo ka fase	Go boledišana ka dihlogo tšeo di filwego	- Thoma le go swarelela poledišanong - Šomiša melawana ya go tšea karolo ka go šielana - Tlatša dikgoba le go hlohleletša seboledi - Hlatholla tlhalošo ka botlalo moo go nyakegago - Efa dikgopolo - Botšiša le go fetola dipotšišo go swarelela poledišanong - Iphetolele go polelo, polelo ya dika, kopantšhomahlo le polelo ya ditho tša mmele. - Bontšha dika tša kganyogo le šedi gabotse ka go gatelela ka molomo, boemo bja mmele le polelo ya ditho tša mmele.
Go bala ga go se itokišetšwe (go balela godimo)	Go abelana setšweletšwa.	- Bala ka thelelo le ka go kwagala - Bitša mantšu ka ntle le go fetoša tlhalošo

2. Go bolela ga semmušo le go hlagiša.

Lebelela ditshwayotshwayo tša kakaretšo ka ga go beakanya le go hlagiša ka godimo.

GO BOLELA/ SETŠWELETŠWA SA BOMOLOMO	MORERO	DIPONAGALO
Polelo ya go itokišetšwa Foromo ye e tla bea bohlatse bja dinyakišišo/ boitokišetšo pepeneneng	Tša go fapana: go tsebiša/abelana	- Dira dinyakišišo/boitokišetšo - Beakanya ditlabakelo ka kgohlagano. Kgetha o be o tšweletšwe dikgopolokgolo ka go tiišetša ka mehlala - Šomiša sebopego sa go nepagala, tlotlontšu, polelo le melawana - Šomiša segalo, tšweletšo ya lentšu, lebelo, kopantšhomahlo, boemo bja mmele le polelo ya dika tša mmele. - Šomiša matseno le mafetšo ka nepagalo - Šomiša setaele le retšistara ya maleba - Akaretša ditšweletšwa tša maleba tša go bonwa, kwewa le/goba tša go bonwa e bile di kwewa, mohlala: ditšhate, diphuostara le diswantšho
Go balela godimo ka boitokišetšo	Go abelana setšweletšwa seo se ngwadilwego ke mong goba ba bangwe, go thabiša	- Bala ka thelelo le ka tlhokomelo go ya ka morero le mošongwana - Bitša mantšu ka ntle le go fetoša tlhalošo - Kaonafatša tlhalošo ka go diriša segalo, tšweletšo ya lentšu, lebelo, kopantšhomahlo, boemo bja mmele le polelo ya dika tša mmele.

3. Go bolelela merero ye e ikgethilego/dikamano

GO BOLELA/ SETŠWELETŠWA SA BOMOLOMO	MORERO	DIPONAGALO
Go fa ditšhupetšo	Go botša motho gore a sepele bjang go fihla mo a ya go gona	• Šomiša kudu sebopego sa polelo sa taelo • Šomiša mafoko a makopana a go kwagala • Šomiša tatelano • Bolela o lebišitše go lefelo le le itšeng • Bontšha kakanyo ya monabo • Efa tshedimošo ka maswao a naga go bapa le tsela
Ditaelo	Go hlaloša ka moo mošongwana o ka feleletšwago ka gona/ lokiša dijo, bj.bj.	• Hlaloša ka moo selo se sengwe se dirwago ka gona • Bontšha ditlabakelo tšeo di nyakegago • Efa ditaelo tša go kwešišega, nepagala le go latelana ka tshwanelo • Šomiša tlotlonšu ya maleba

Nako ye e šišintšwego ya ditšweletšwa tša bomolomo

(Hlokomela: nako yeo go akanywago gore e ka tšewa go bala letlakala la botelele bja A4 la go ngwalwa ka mongwalo wa go kgaogantšha mantšu e ka ba metsotso ye 3

DITŠWELETŠWA	NAKO MEPHATO 7-9
Dipoledišano	Metsotso ye 5 – 10 go sehlopha
Dingangišano	Metsotso ye 1-2 go ba babedi
Ditšhupetšo le ditaelo	Metsotswana ye 30 – motsotso o 1
Go bala ga go itokišetšwa	Motsotso o 1
Polelo ya go itokišetšwa	Motsotso o1
Anega ditiragalo	Go fihla go metsotso ye 2
Polelo ya bomolomo ya tšatši ka tšatši, bjalo ka: go nyaka thušo, go kgopela tshwarelo, bj.bj.	Motsotso o 1 – 2

Mebolelwana ye e šomišwago ge go boledišanwa ka Sepedi- Lenaneokgakollo

GO KGOPELA TUMELELO/GO KGOPELA • Anka ...? • Anke ...? • O ka ntumelela ke...? • Go tla be go lokile ge ke...?	GO TSENATSENA • Ntshwarele hle! A nka...? • Tshwarelo, a na o gopola nka be ke...? • Tshwarelo, na o tseba...? • Ke go kwele gabotse... na o ka nthuša? (semmušo)
GO IKGAFA GO THUŠA • A ke go thuše? • A nka go thuša? • Na o na le seo o se nyakago? • Na o nyaka thušo?	GO NYAKA THUŠO • A ke thuše ka...? • A o ka ka nthuša go...? • Ke nyaka go thušwa ka... • A nke o thuše hle... (semmušo) • A nke o nthuše ka...?
GO KGOPELA TSHWARELO • Tshwarelo. • Ke kgopela tshwarelo ... • Ntshwarele hle?	GO LAETŠA KGANYOGO/GO HLOKA KGANYOGO • Ke rata/ga ke rate... • Ke kganyoga... • Nka thakgala ge...
GO FA KELETŠO • Ga ke tshepe gore o swanetše go ... • O swanetše go ...	GO LAETŠA KGETHO • A o ka rata go... • Nka mpe ke... • Nka be re... • Go lokile, empa nka rata... Wena o gopola bjang? • O gopola gore re dire eng? • Gen kabe e le gore thato key a ka, ke be nka... • Ke nagana gore re...
GO AKANYA • Nka re o šetše a itokišeditše go... • Nka hloka tše dingwe... • Go bontšha go le... • Mohlomongwe ba nyaka go... • Ga ke na nnete, fela e ka ba... • Ga ke na nnete, fela ke gopola...	GO FA TSHEDIMOŠO KA GO AKANYA • E be e ka ba tše... • Go na le palo ye kgolo ya... • di ka fihla go... • Ke mohuta wa... • Ga ke na nnete, fela e ka ba... • Ga ke na nnete, fela ke gopola...
GO LAELA Maeto a matelele, maikhutšo, go tšwela ka ntle go bethwa ke moya. • O sepele gabotse. • Ipshine ka maikhutšo • E bang le leeto le le botse. • Ipshine ka matšatši a go khutša. • Ipshine! TUMEDIŠO MORAGO GA LEETO • Maikhutšo a gago a be a le bjang? • Leeto la gago le be le le bjang?	GO ITEKOLA • Se se šomile gabotše gobane... • Ke šomile se gabotse ka gobane... • Ke be ke tla be ke šomile gabotse ge nkabe... • Se se ka hlabollwa ka... • Tšwelopele e a bonagala ka gobane...

3.2 GO BALA LE GO BOGELA

Go bala/bogela go kopantšha dielemente tše pedi: 1) go ithuta le go diriša mekgwanakgwana ya go hlatholla le go kwešiša setšweletšwa 2) go ithuta le go diriša tsebo ya diponagalo tša setšweletšwa. Dintlha tše ka bobedi di swanetše go ba gona ge go balwa/bogelwa taelo ya sengwalo le ditšweletšwa tše e sego tša sengwalo.

Go bala/bogela go beakantšwe ka tše di latelago: 1) go balela kwešišo 2) go balela go ithuta ga tlwaelo (dipuku tše di kgethilwego) le 3) go ipalela ka noši go go okeditšwego.

Dikgato tša go bala.

Taelo ya go bala e šoma ka dielemente tša dikgato tša go bala. Ye ke tiragalo ya dikgato tše tharo ye e bontšhago mekgwa ya go ikemela ya go bala gore o kwešiše le tlhalošo ya go iphihla setšweletšweng. Ga se dikgato ka moka tše di tla šomišwago mabakeng ka moka. Mohlala, ge barutwana ba bala setšweletšwa goba pukwana ye ba sa e tsebego, ba tla swanela ke go dira mošongwana wa **pele ga go bala** wo o ba thušago go bona diponagalo tša mohuta woo wa setšweletšwa, ya ba thuša gape le go e tswalanya le maitemogelo a bona. Mešongwana ya **go bala** e tla ba thuša go sekaseka sebopego sa yona le diponagalo tša polelo ka botlalo. **Kgatong ya morago ga go bala**, barutwana ba ka swaragana le go leka go tšweletša sengwalwa sa bona ka seo ba se badilego ka mokgwa wa go ngwalwa.

Dikgato tša go bala le go bogela.

1. **Pele ga go bala** go tsebiša barutwana setšweletšwa. Go tsošološa ditswalano le tsebo ya pele.

- Go sekima le go sekena diponagalo tša setšweletšwa: leina la puku, dihlogwana, mantšu a go ngwalwa ka godimo goba ka tlase go hlaloša seswantšho setšweletšweng, diswantšho, dikerafo, dipapetla, dithalwa, mongwalo wo mokoto, mongwalo wa italiki, dihlogo, dihlogwana, go nomora, mebepe, seka goba seswantšhwana sa go emela kgopolo ye bohlokwa, ditlhahli/ditšhupetšo tša khomphuthara, go nyaka mantšu a bohlokwa.
- Akanyetša ka go diriša tshedimošo ye e hweditšwego ge go sekingwa le go sekena
- Šomana le tlotlontšu ye bohlokwa yeo barutwana ba sa e tsebego.

2. **Go bala** go akaretša go hwetša tlhalošo ya setšweletšwa le go iša šedi go diponagalo tša polelo.

- Go hwetša tlhalošo ka setšweletšwa ge o bala.
- Go hlaloša mantšu a bothata le diswantšho ka go šomiša mabokgoni a go lemoga lentšu go ya ka tšhomišo ya diteng.
- Šomiša mekgwanakgwana ya gore o kwešiše: dira dikamano, go hlokomela gore seo se balwago se a kwešišwa, go lekanetša lebelo la go bala go ya ka boima bja setšweletšwa, go bala leboelela ge go hlokega, go letela gore go tla ba le tshedimošo yeo e ka ba go le mohola ka gare ga setšweletšwa, go botšiša le go araba dipotšišo (go tloga go tša meamo a fase go ya go maemo a godimo), go boa seswantšho, go akanya, go balela go hwetša dikgopolokgolo, go ela šedi kgetho ya mantšu le dibopego tša polelo, go lemoga mohuta wa setšweletšwa ka sebopego le diponagalo tša polelo.
- Go dira dinoutse goba go akaretša dikgopolokgolo.

3. **Morago gago bala.** Legato le le kgontšha barutwana go lebelela le go ikarabela go setšwelwtša ka botlalo.
 - Araba dipotšišo tšeo di beakantšwego go tloga go maemo a fase go ya go a godimo go tšwa setšweletšweng
 - Bapetša le go fapantšha
 - Go tšea sephetho le go ntšha kgopolo ya gago
 - Hlama setšweletšwa sa gago sa mohuta wa go ngwalwa go tšwa go seo o se badilego.

Mehlala ya mehuta ya dipotšišo

Dipotšišo tša tsebo	<i>Mang...? Eang...? Kae?</i>
Dipotšišo tša kwešišo	<i>Tatago ... ke mang?</i>
Dipotšišo tša Tšhomišo	<i>A o ka kgona go gopola ka tiragalo ye nngwe yeo mo go yona? A na o sa gopola gore re be re lebeletše tshwantšhišo-a o ka hlaloša bjang tshwantšhišo mothalading wo?</i>
Dipotšišo tša tshekaseko	<i>A na se se swana bjang le ...? A na se s fapana bjang le ...? Na morero o mogolo e be e le ...? Go reng o nagana gore?ke nnete boba maaka</i>
Dipotšišo tša go lekola	<i>A na.... e na le khuetšo ye? A na o gopola gore go na le tsela ye nngwe yeo o? Go direto tše pedi tše, o rata sefe? Ka labaka la eng?</i>

Go kgetha mohuta wa setšweletšwa

Barutiši ba swanetše go kgonthišiša gore barutwana ba bala ditšweletšwa le dingwalo tše di fapafapanego mo gare ga ngwaga. Go swanetše gore go be le tekatekano magareng ga ditšweletšwa tša go balela kwešišo, kgokagano le boithabišo.

GO BALA GO GO TSENELETŠEGO

1.1 Go balela kwešišo ditšweletšwa tše kopana tša go ngwalwa maamong a lentšu.

Barutwana ba diriša mekgwanakgwana ye e fapafapanego gore ba kwešiše setšweletšwa. Ba bopa tlotlontšu ka go šomiša mabokgoni a go ithuta lentšu ka go le ripaganya gore o hwetše tlhalošo ya lona le ka tlwaelo.

- Šomiša dipukuntšu, le dipukukgakollo tše dingwe go hwetša tlhalošo, mopeleto, pitšontšu, dinoko le diripa tša polelo tša mantšu a go se tlwaelege.
- Lemoga tlhalošo ya dihlogontšu tša go tlwaelega (mohlala, *mo-*, *me-*, *le-*, *ma-*, *se-*, *di-*) le meselana ya go tlwaelega (mohlala, *-ile*).
- Hwetša tlhalošo ya mantšu le tswalano ya ona le mantšu a go nyalelana a go šomiša medu, meselana le dihlogo tša go swana
- Šomiša maemo ao a potapotilego setšweletšwa (mohlala, go-ditlhalošo tša mafoko), maswao a polelo (mohlala, fegelwana, ditsebjana) le maswao a dithalwa (go ngwala ka bokoto) go lemoga tlhalošo ya mantšu a go se tlwaelege.
- Laetša temogo le go šomiša diema le dika tša go tlwaelega.
- Šupa tlholego gammogo le tšhomišo ya mantšu a maswa. (mohlala, mantšu a go tšwa go Afrikaans le English, polelo ya mmileng, dimmotwana, mareo a semorafe)

- Lemoga phapano magareng ga mantšu a go hlakahlakanywa , ditumatshwano, mahlalošagotee (mohlala, kganya/matepe/go phadima; nkwe/ntheeletše/phoofolo).
- Laetša temogo ya dikhutsofatšo.
- Šomiša tsebo ya popopolelo go hwetša tlhalošo.

1.2 Go balela kwešišo ditšweletšwa tše kopana tša go ngwalwa maamong a lefoko le temana.

Barutwana ba šomiša tsebo ya bona ya popopolelo gore ba kwešiše tlhamo ya mafoko le peakanyo ya ditšweletšwa. Go ithuta ditšweletšwa maamong a go fa sebaka sa go ruta dibopego tša polelo tše di logagantšwego.

- Hlaola le go šomiša tlhalošo le mošomo wa dibopego tša polelo le melawana ka gare ga ditšweletšwa.

1.3 Go bala ditšweletšwa tše kopananyana tša go ngwalwa maamong a setšweletšwa ka moka gore o kwešiše.

Barutwana ba šomiša tsebo ya bona ya mohuta sengwalo go kwešiša hlalošo, nepo le khuetšo ya setšweletšwa kamoka

- Amana setšweletšwa le maitemogelo a gago.
- Tšea sephetho; bopa dikgopolo tša gago.

1.4 Go bala ditšweletšwa tše kopananyana go go tseneletšego gore o kgone go NGWALA KAKARETŠO LE GO NGWALA DINOUTSE.

Barutwana ba šomiša tsebo ya bona ya diponagalo tša setšweletšwa go ngwala kakaretšo ya sona. Lebelela mekgwanakgwana ya go bala ka godimo.

- Sekima o be o sekene go hwetša dintlhakgolo le morero.
- Ngwala dintlhakgolo ka go šalana morago.

1.5 Go bala ka tsenelelo ditšweletšwa tša MAHLAKORENTŠI LE TŠA GO BONWA. (Ditšweletšwa tša mahlakorentši di šomiša didirišwa tša go bonwa le go ngwalwa setšweletšweng se tee, mohlala: dipapatšo, dikhathuni. Di ka kopanya gape le polelo ya molomo le polelo ya dika tša mmele)

Barutwana ba diriša tsebo ya bona ya diswantšho le dielemente tša go bonwa go kwešiša ka moo di thekgago go ngwala ditšweletšweng tša mahlakorentši.

Hlaola le go ahlaahla morero le molaetša wa ditšweletšwa tša go bonwa tša go hlamelwa boithabišo le boipshino, mohlala: filimi, dikhathune, divideo tša mmimo, mesetwana ya khomiki.

GO BALA SETŠWELETŠWA SA SENGWALO

Barutwana ba bala ditšweletšwa tša dingwalo gore ba ipshine le go kgahliša le go ithabiša ka go fetola dipotšišo tša tekakwešišo. Ba kwešiša diponagalo tša motheo dibopego tša go fapafapana tša dingwalo, mohlala, sereto se na le diphapantšho tša go fapana le tša kanegelokopana.

GO BALA/BOGELA KA NOŠI GO GO OKEDITŠWEGO

Barutwana ba itlwaetša mekgwanakgwana ye e laeditšwego ka go go bala ka tsenelelo go balelwa go hwetša lethabo. Tlhahlo ya morutiši ya phihlelelo le legato di bohlokwa kudu go karolo ye ya lenaneo le la go ithuta.

- Go fihlelela makgobapuku le go tseba melawana ya go boloka dipuku
- Bala/bogela mehutahutana ye e fapanego ya ditšweletšwa ka bophara, mohlala: dipuku, dimakasine, dikuranta, websaete, difilimi ka morago ga dithuto.

DITŠWELETŠWA TŠEO DI ŠOMIŠETŠWAGO GO RUTA MABOKGONI A POLELO KA TOGAGANO MEPHATONG YA 7-9

Go tlaletša ditšweletšwa tša dingwalo go go ithuta semmušo, ditšweletšwa tšeo di swanetšego go rutwa mephatong ya 7 – 9 di akaretša ditšweletšwa tša go ngwala, go bonwa le tša mahlakorentši a mediya go merero ya go fapana. Ditšweletšwa tše dingwe di tla rutwa ka baka la boleng bja tšona go tša bokgabo, mola tše dingwe tšona di tla rutwa e le mehlala gape le boitlwaetšo go go ngwala.

Ditšweletšwa tša dingwalo tša semmušo tša go ithuta. Go na le molokoloko wa tšeo sehlopheng sa godimo. Dingwalo tše di kgethilwego Dingwalo tše di latelago di hlaoletšwe go akaretšwa ka gare ga Khathaloko ya Dipuku tša Dingwalo ya Bosetšhaba: Padi ye kopana Dikanegelokopana/Dikanegelotšhaba (Mphato 7 – kanegelo ye 1) (Mphato 8 – kanegelo ye 1) (Mphato 9 – dikanegelo tše 2) Papadi ye kopana Theto (Mphato 7 – direto tše 2) (Mphato 8 – direto tše 2) (Mphato 9 – direto tše 3) Koketšatsebo Difilimi Films Tiragatšotatelano ya Thelebišene ye e kgethilwego/ditokumenthari Ditiragatšo tša seyalemoya Ditaodišo Taodišophelo Boitaodišophelo Nonwane Ditumelwana le dinonwane tša bagale (legente)	Ditšweletšwa tša go ngwalwa tša tshedimošo Dipukuntšu Ensaeklophedia Dišetule Pukutaetšo ya dinomoro tša megala Dipukukgakollo tša barutwana tša go ithuta Thesorase Tšhupadipaka Pukutaetšo ya thelebišene Ditšweletšwa tša go ngwalwa tša mediya Diathikele tša dikgatišobaka Diathikele tša kuranta Tša morulaganyi/Editoriale Tsebišo Papatšo Mehuta ya ditšweletšwa tša go ngwalwa tša go kwewa Poledišano Go fa polelo Dikoša Ditšweletšwa tša tirišano tša go ngwalwa le tsenelelano ya botho Mangwalo Dipukutšatši Ditaletšo Di-emeile Melaetša ye kopana Dinoutse Dipego Ditšweletšwa tša go ngwalwa tša tsenelelano ya botho go tša kgwebo Mangwalo a semmušo	Ditšweletšwa tša mahlakorentši a mediya/tša go bonwa tša tshedimošo Ditšhate, mebepe Dikrafo, dipapetla, ditšhate tša phae Mebepe ya monagano, diswantšho Diphoustara Maphephetsebiši, diphamfolete, diproutšhara Maswao le dika Ditokumenthari tša thelebišene Matlakala a kgokagano (web), saete ya inthanete Pukutaetšasefahlego le dikgokagano tše dingwe tša seleago Data projekšeni Ditransperensi Ditšweletšwa tša mahlakorentši a mediya/ditšweletšwa tša go bonwa tša merero ya bokgabo Difilimi Diswantšho Dithalwa Ditšweletšwa tša mahlakorentši a mediya/ditšweletšwa tša go bonwa tša boithabišo Difilimi Mananeo a thelebišene Dibedio tša mmino Dikhathuni, dikgokgo Meseto ya dikhomikhi Metlae (ye e laetšwego) Krafiti Ditšweletšwa tša go kwewa Mananeo a seyalemoya/radio Go bala diterama goba ditšweletšwa Go bala dipadi goba dikanegelokopana Dipolelo tša go rekhota Dipapatšo tša seyalemoya/radio, Thelebišene, dikuranta le dimakasine
--	---	--

Botelele bja ditšweletšwa tša go ngwalwa tše di ka šomišwago go go bala ka tsenelelo/kwešišo/kakaretšo

	MEPHATO	MONGWALO WA GO KGAOGANTŠHWA	MONGWALO WA GO KOPANTŠHWA
Setšweletšwa sa go balelwa godimo	7	Mantšu a 200-250 Mafoko a 5-6 (ditemana ye 1)	Mantšu a 40-70
	8	250-300 words Mafoko a 5-8 (ditemana tše 2)	Mantšu a 70-90
	9	Mantšu a 300-350 Mafoko a 5-10 (ditemana tše 3)	Mantšu a 90-110
Tekatlhaloganyo	7	Mantšu a 200-250	Mantšu a 40-70
	8	Mantšu a 250-300	Mantšu a 70-90
	9	Mantšu a 300-350	Mantšu a 90-110
Kakaretšo	7	Mantšu a 100	Mantšu a 80
	8	Mantšu a 120	Mantšu a 100
	9	Mantšu a 140	Mantšu a 120

3.3 GO NGWALA LE GO HLAGIŠA: MAGATO, DITENG, MEKGWANAKGWANA LE DITŠWELETŠWA

Go ngwala le go hlagiša go akaretša dielemente tše tharo: 1) go šomiša magato a go ngwala, 2) go ithuta le go šomiša tsebo ya sebopego le diponagalo tša mehuta ya ditšweletšwa tša go fapana, 3) go ithuta le go šomiša tsebo ya ditemana le sebopego sa mafoko le maswaodikga.

Magato a go ngwala

Go ruta go ngwala gantši go akaretša go šoma ka magato a go ngwala. Le ge go le bjalo, ga se kgato ye nngwe le ye nngwe ya magato a ye e tla šomišwago mo mabakeng ka moka. Mohlala, ge barutwana ba ngwala setšweletšwa se se tlwaelegilego, go ka se hlokege gore ba sekaseke sebopego le diponagalo tša polelo ya sona ka botlalo. Go ka ba le mabaka ao barutiši ba swanetšego go nepiša go sebopego sa lefoko goba go go ngwala ditemana, goba barutwana ba ngwala ditšweletšwa ntle le go beakanya dingwalwakakanywa tša go itokišetša tlhahlobo.

Go kgetha mohuta wa setšweletšwa

Barutiši ba swanetše go kgonthišiša gore barutwana ba fiwa sebaka sa go ngwala mehutahuta ya ditšweletšwa mo gare ga ngwaga. Go swanetše go ba le tekatekano magareng ga mehuta ye e fapanego ya ditšweletšwa gammogo le go ngwalela mabaka a a fapafapanego: ditšweletšwa tša tirišano, boitlhamelo, dingwalo tša mong, bj.bj. Barutiši ba swanetše go kgetha mohuta wa setšweletšwa le hlogo ya maleba gore go ngwalwe ka yona, mohlala: temana ya go anega/hlaloša ka hlogo: “Dijo tše ke di ratago”.

Magato a go ngwala

Pele ga go ngwala

- Tsebiša barutwana tlotlontšu ya maleba gape le mohuta wa setšweletšwa wa go swana le wo le bolelago ka wona.

- Lahlelang dikgopolo tša go amana le hlogo

Go beakanya

- Hlama leano la setšweletšwa se ka go šomiša sebopego le dikgopolo tšeo di ahlaahlilwego legating la pele ga go ngwala.
- Hlaola dikgopolokgolo, mohlala, ka go somiša mmepe wamonagano
- Beakanya dikgopolo ka tatelano botse gore di kwagale

Go ngwala sengwalwakakanywa

- Ngwala sengwalwakakanywa sa mathomo seo se elago šedi morero, baamogedi ba tshedimošo, hlogo le mohuta wa setšweletšwa.
- Kgetha mantšu a maleba.
- Beakanya dikgopolo ka tatelano ya maleba gore kanegelo e be le moko.
- Beakanya dikgopolo le diswantšho
- Bala dingwalwakakanywa ka tlhokomelo gomme o fe morutiši gore a swaye a go ntšhe diphošo

Poeletšo, go phošolla, padišišo le go hlagiša

- Sekaseka ditšweletšwa tša bona le tša ba bangwe go di kaonafatša ka go šomiša khraetheria yeo e beilwego
- Beakanya kgetho ya mantšu, sebopego sa mafoko le ditemana
- Šoma ka tatelano le tswalano ya dditemana
- Šomiša popopolelo, mopeleto le maswaodikga ka tshwanelo
- Lokiša sengwalwakakanywa go akaretša le kalo.
- Hlagiša setšweletšwa

Barutwana ba šomiša tsebo ya bona ya diboepgo tša polelo le melawana go ngwala ditšweletšwa.

Kgethontšu

- Tseba le go šomiša mehutahuta ya tlotlontšu
- Tseba gore lentšu le wela ka fase ga mohuta o fe wa polelo le gore le šomišwa bjang lefokong
- Tseba ge e ba lentšu ke la semmušo, leo e se go la semmušo goba maroga le go le šomiša ka go nepagala (goba go se tsebe)
- Peleta mantšu ka tshwanelo
- Šomiša dipukuntšu tša tlhalošo ya leleme le tee le ya maleme a mabedi le thesorase go katološa tlotlontšu

E ba le pukuntšu ya gago goba puku yeo o ngwalago tlotlontšu ka go yona go katološa tlotlontšu

Tlhamo ya mafoko

- Ngwala mafokonolo le mafokontši
- Šomiša makopanyi go kopanya dithabe go mafokontši, mohlala: /e, fela, goba, empa, ka go realo, bjale.

Maswaodikga

- Tseba obe o kgone go šomiša maswaodikga a a latelago ka tshwanelo: khutlo, fegelwana, kgorwana, khutlo-fegelwana, thaladi, lenalana, potšišo, makalo/tlabego, mašakana, ditsebjana

Go ngwala ditemana

- Ngwala ditemana tša go nyalelana ka dikgopolo

Retšistara, setaele le lentšu

- Šomiša retšistara ya maleba.

Mehuta ya ditšweletšwa-sebopego le diponagalo tša polelo

Nkatlapana ya ka fase e hlaloša mehutahuta ya ditšweletšwa tšeo di barutwana ba swanetšego go rutwa go di ngwala Mephatong ya 7 – 9. Ditšweletšwa tše dingwe di ka akaretšwa moo go swanetšego.

Ditšweletšwa tša boithlamelo

MOHUTA WA SETŠWELETŠWA	MORERO	SEBOPEGO SA SETŠWELETŠWA	DIPONAGALO TŠA POLELO
Kanegi	Go thabiša	<i>Tlhamo ya ditemana y go ba le moko</i>	E ngwalwa ka motho wa pele goba wa boraro E ngwalwa ka lebaka le le fetilego goba la bjale Ditiragalo di hlalošwa ka tatelano Go ka ngangišwanwa
Tihaloši	Go hlalošo se sengwe	Tihalošo, mohlala: Go direga eng seswantšhong	E ka ngwalwa ka lebaka la bjale Hlana seswantšho ka mantšu Šomiša mahlaodi, mahlathi

Ditšweletšwa tša tirišano tše telele le tše kopana

MOHUTA WA SETŠWELETŠWA	MORERO	SEBOPEGO SA SETŠWELETŠWA	DIPONAGALO TŠA POLELO
Pukutšatši	Go rekhota tse di go hlagelago/go beakanyetša pele	Gantši ditiragalo tše di ngwalwa ka gare ga puku ya go ikgetha(pukutšatši goba tšenale) Ditiragalo di ngwalwa kgafetša kgafetša (mohlala: tšatši ka tšatši ka beke) Tiragalo ye nngwe le ye nngwe e fiwa letšatšikgwedi la yona	Gantši go ngwalwa ka lebaka la bjale/ le le fetilego/letlago Polelo ga se ya semmušo empa ga se ya go se amogelege ga e befediše) Mongwadi o a ingwalela

MOHUTA WA SETŠWELETŠWA	MORERO	SEBOPEGO SA SETŠWELETŠWA	DIPONAGALO TŠA POLELO
Lengwalo la segwera	Go tsebiša le go swarelela segwera	Aterese, letšatšikgwedi le ditumedišo Sebopego sa molaetša se tla fapana go ya ka morero, (mohlala: go hlaloša lapa la geno goba ngwako) Mafetšo	Gantši le tšea sebopego seo e se go sa semmušo Diponagalo tša polelo di tla fapana go ya ka morero le molaetša
Dingangišano	Poledišano	Matseno le phetho Diponagalo tše di ikgethilego tša ngangišano	Maswaodikga Polelotebanyi Mantšu a go botšiša Lebjale le lefetile
Taletšo	Go laletša motho go tla moletlong goba go dira selo se sengwe	E ka tšea sebopego sa lengwalo la segwera goba ya šomiša karata ya go laletša. Taletšo e akaretša: Mohuta wa moletlo Moo moletlo o tlogo swarelwa gona Letšatšikgwedi le nako E ka akaretša gape le go laela gore go aparwe bjang Leina la motho yo a mengwago E ka akaretša gape le gore yo a mengwago a bolele ge e ba otlia kgona gotla goba a ka se kgone. E ka ba le elemente ya tlhamego ya go nepišwa go go bonwa	E ka ba ka sebopego sa semmušo goba seo e se go sa semmušo Ka kakaretšo ke e kopanae bile e hlagiša dtaba ka ntle le go dikadika
Poskarata/ molaetša/E-meile/	Go tsebiša le go boledišana	Ditumedišo, aterese goba sebopego sa e-meile	<i>Lebjale/letlago/lefetile</i>

Setšweletšwa sa go oketša tsebo

MOHUTA WA SETŠWELETŠWA	MORERO	SEBOPEGO SA SETŠWELETŠWA	DIPONAGALO TŠA POLELO
Tša go oketša tsebo: Go tlatša diforomo	Di a fapana, mohlala: go dira kgopelo ya karata ya bokgobapuku, bj.bj.	Di tla fapana go ya ka morero, mohlala: Leina, aterese, mengwaga, sekoloo, bj.bj.	Motho yo a tlatšago foromo o swanetše go ngwala ka bokopana, a nepe, polelo e be ya semmušo, foromo e se tlale ka ditšhila (mongwalo o balege)
Maphephetsebiši	Go gokagoketša motho go reka se se rekišwago goba go šomiša thušo ye e itšeng	Bogolo bjo bonnyane, mohlala: letlakala la bogolo bja Ntlhakgolo ya go goga mahlo Tihalošo ye kopana ya setšweletšwa Lenaneo la dikholego goba boithaopo Tshedimošo ya kgokagano, mohlala: websaete A ka ba le elemente ya tlhamego ya go nepišwa go go bonwa	A bolela thwii le mmadi A na le polelo ye kopana A šomiša polelo go hlama Polelo yeo e šomišitšwego go tliša khuetšo go mmadi.mohlala: mahlathi, mahlaodi

MOHUTA WA SETŠWELETŠWA	MORERO	SEBOPEGO SA SETŠWELETŠWA	DIPONAGALO TŠA POLELO
Papatšo	Go gokagoketša motho go reka se se rekišwago goba go šomiša thušo ye e itšeng	E ka tšea diboego tša go fapana Gantši e ba le elemente ya tlhamego ya go nepišwa go go bonwa Šomiša dithekniki tša go bapatša Šomiša tlhamego go dira gore papatšo e goge mahlo e bile e gopolege	Khuetšo go mmadi.mohlala: mahlathi, mahlaodi Tšhomišo ya maswaodikga
Go fa ditaelo, ditšhupetšo le melao	Go hlaloša goba go laela ka moo selo se se itšeng se dirwago ka gona ka go latela magato	Sehlophana sa ditaelo tša go kwagala go fihlelela morero	Di ngwalwa ka mokgwa wa taelo, mohlala: Tepogela ka letsogong la go ja ge o fihla lebenkeleng Ka tatelano, mohlala: Ya mathomo... ya go latela... Tirišo ya dinomoro le dibulete go laetša tatelano

Botelele bja ditšweletšwa tša go ngwalwa tšeo di swanetšego go tšweletšwa

DITŠWELETŠWA	MEPHATO	MONGWALO WA GO NGWALA KA GO AROGANYA MANTŠU	MONGWALO WA GO NGWALA KA GO KOPANTŠHA MANTŠU
Ditemana: kanegi le tlhaloši	7	Mantšu a 70-100	Mantšu a 30 - 50
	8	Mantšu a 90-120	Mantšu a 50 - 70
	9	Mantšu a 110-140	Mantšu a 70 - 90
Ditšweletšwa tša tirišano tše teleletšana: Mangwalo a segwera/ngangišano	7 - 9	Mantšu a 70 - 90 (diteng fela)	Mantšu a 50 - 70 (diteng fela)
Ditšweletšwa tša tirišano tše kopana: Dipapatšo/ pukutšatši/diposkarata/ dikarata tša taletšo/go tlatša diforomo/go fa ditšhupetšo/ ditaelo/maphephetsebiši/ diphoustara/e-meile	7 - 9	Mantšu a 40 – 60 (diteng fela)	Mantšu a 30 – 40 (diteng fela)

3.4 DIBOPEGO TŠA POLELO LE MELAWANA – LENANEO LA TŠHUPETŠO

Dibopego tša polelo tša polelo tše di latelago di tla rutwa go ya ka kamano ya go bala le go ngwala, gape di tla rutwa bjalo ka karolo ya lenaneo la tšwetšopele la thutapolelo. Dibopego tše dingwe tša polelo di tla be di tsebagaditšwe mephatong ya fase, fela di swanetšwe go boeletšwa.

LEMOGA: Diponagalo tša moswananoši polelo di swanetše go šetšwa. Diponagalo fela tšeo di šimišetšago polelo ye itšego di swanetše go fiwa šedi go ditšweletšwa tšeo ka fase.

Maina	Maina a go balega (mohlala, <i>monna/banna</i>) le maina a go se balege (<i>maswi</i>) Palo (bontši le botee), mohlala, setulo/ditulo Maina ao a sa fetogelego go botee, madi, meetse Mainagohle, (mohlala, <i>mosadi</i>) le mainaina (<i>Motlatšo</i>) Mainakgopolo, mohl. <i>lerato, bofsega, tlhompho, potego</i> Marui, <i>puku ya moithuti, kgomo ya tate, lapa la mma</i> Mainakgoboko, motšhitšhi wa dinose, <i>mohlape wa dikgomo</i>.
Mabaledi	Bokaakang bja 1. Ka moka, ntši, ga go na (mohl. Barutwana ba bantši ba kwešiša dithutišo) Bokaakang bja 2: bobedi, le ga e le (mohl. Barutwana ka bobedi ba emeletše) Bokaakang bja 3: nnyane, go feta (mohl. Sekolo se na le barutwana ba bannyane) Bokaakang bja 4: nngwe (mohl. Mmorutwan yo mongwe le yo mongwe o hweditše puku)
Mašala	Mašalašala: mohlala, Nna , rena, wena, lena, bona, sona, lona, yona, bjona, ona, wona, tšona Mašalašala a mmoledi le mmoledišwa ka bootee le bontši: Nna , rena, wena, lena, mohlala, (Nna ke ngwala moleko) Mašalašala a ka šoma bjalo ka sediri goba sedirwa, mohlala: sediri: Bona a ba a raloka sedirwa: Morutiši o swaya tšona Mašalašupi: yo, yoo, yola (Monna yola o rekile kolo) Lešalapadi: wohle, bohle, lohle, bj.bj. Lešalathuo: Puku ya ka, seeta sa gago, motse wa geno, dinku tša gešo, bj.bj.
Mahlaodi	Mahlaodi a palo: -ne, -raro, -bedi, -tee Mahlaodi a mmala: -so, -tala Mahlaodi a tekanyo, mohlala, telele, teletšana, teleletele (Lesiba ke yo moteletšana go Katlego) Mahlaodi a sebopego: -kopana, -golo, bj.bj.
Mahlathi	Mahlathi a mokgwa, gabohloko, gampe, gabotse, kudu Mahlathi a nako, maabane, lehono, ngwagola Mahlathi a lefelo, thabeng, toropong, Polokwane, kgauswi Mahlathi a tirišo gantši, ka mehla, nako ye nngwe Mahlathi a kgonagalo, mohlomongwe Mahlathi a tekanyo, kgole, kgojana Dikafoko tša mahlathi, mohlala, ka ngwakong, ka tšhengwaneng.
Matlema le dikafoko	Matlema a felo, mohlala, ka pele ga, Mpša e ka serapeng, ka morago ga, kgauswi le, godimo ga Dikafoko tša mahlathi: Monna yo <i>motelele</i> Dikafoko tša maina: <i>Yunibesthi ya Limpopo</i> e feta <i>kholetšhe ya Polokwane</i> Dikafoko tša madiri a go se bontšhe kwano le sediri Sekafoko sa Leinadiri: <i>Go šoma</i> go a humiša. Sekafoko sa lediri: yo a šomago

Madiri	Madiri: Bana ba a ngwala Meselana ya madiri Ledirani Lediredi Lediriši Ledirišiši, Lediregi Ledirolli Lephethi Mafeledi: Kgomo e nnone Mafetedi: Morutiši o swaya dipuku, Madiri a goba le didirwa tše pedi, mohlala, koko o rekela bana malekere Kganetšo Maba: Mehuta ya maba: Lebatshwantšhišo, lebatlhalošo, lebatswalanyi
Mabaka a Madiri	Lebaka la bjale, mohlala, barutwana ba a ngwala Lebjaletšweledi, mohlala, barutwana ba sa ngwala Lebaka le lefetilego: Matome o fihlile Lephethitšweledi: Pula e be e sa ne ge re tloga ntlong Lebaka la letlago: Matome o tla ngwala moleko Tla +modirišogo Go ya + modirišogo, mohlala, Go ya +go bona makgolo wa gagwe Letlagotšweledi: mohlala, ke tla be ke sa šoma beke ka moka. Medirišo Mehuta ya medirišo Modirišopego: Baithuti ba a ngwala Modirišotatelano: Ke ile go di loutša tša ba bogela Modirišogore: lthuta gore ke tšwelele Modirišotlwaelo: Re hlwa re e ya gona Modirišogo: Go sepela ke go bona Modirišo taelo: Sepela!
Lekgokedi	lekgokasediri, mohlala, basadi ba fihlile lekgokasedirwa, mohlala, ke a se tseba Sepedi
Go hlagiša go kgona/go se kgone	Go hlagiša go kgona/go se kgone, mohlala, nka bolela Sekgowa/nka se kgone go bolela Sekgowa Go hlagiša tumelelo, Nka šomiša (bo) tshwamare? Go hlagiša kgonagalo/go se kgonego, mohlala, re swanetše go fihla Gauteng ka iri I ya 10 thapama.
Mafoko a peelano	Peelano ya mathomo go hlagiša kgonagalo ya nnete, mohlala, Ge e ka na, re tla se tšee leeto. Peelano ya bobedi go hlagiša se sengwe sa go ka no se direge, mohlala, Ge nka swara lottery, nka rekela mma wa ka ntlo ya diphapoši tša go robala tše lesome Peelano ya boraro go hlagiša se sengwe se se akanywago, Ge nkabe ke šomile kudu sekolong, nka be ke tšweletše dithutong tša marematlou.

Polelotirišo le Polelotirišwa	Polelotirišo: Bana ba ngwala moleko Polelotirišwa: Lebjale, mohlala, Moleko o ngwalwa ke barutwana Lebjaletšweledi, mohlala, Moleko o sa ngwalwa ke barutwana Lefetile, mohlala, moleko o ngwadilwe ke barutwana Lebaka le le ttago; Moleko o tla ngwala ke barutwana ngwaga wo o ttago
Polelotebanyi le polelotirišwa	O mpotšišitše gore ke ka lebaka la eng ke le morago ga nako. O mpotšišitše gore ke rata mmimo o mo fe. O boletše gore o be a sa tsebe
Sebopego sa mafoko	Statamente Potšišo Taelo/modirišotaelo
Mopeleto	Patrone ya mopeleto, melawana ya mopeleto, khutsofatšo, diakronimi
Tšwetšopele ya tlotlontšu le polelo ya dika	Mahlalošetšagotee, malatodi, lentšu le tee go sekafoko Dika plelo (tshwantšhanyo, tshwantšhišo, mothofatšo, kgegeo, kodutlo, kganetšo-sehloa, phane. (Oketša tsebo: <i>oximorone, metonimi, onomatopoeia, hyperbole, symbol, pebofatšo, paratokes, senektotše</i>) Dika le diema Maadingwa
Maswaodikga	Khutlo, fegelwana, kgorwana, leswao la potšišo, leswao la tlabego, ditsebjana, mašakana

3.5 NKATLAPANA YA PHATLALATŠO YA DITŠWELETŠWA

DIBEKE	MPHATO WA 7	MPHATO WA 8	MPHATO WA 9
KOTARA YA 1			
1 & 2	Setšweletšwa sa tshedimošo. Mohlala, poledišano	Setšweletšwa sa tshedimošo. Mohlala, poledišano	Poledišano
3 & 4	Koša goba Sereto	Morumokwano,Koša, Sereto	Morumokwano,Koša/ Sereto
5 & 6	Setšweletšwa sa tshedimošo: dibogelwa, mohlala, tšhupamabaka	Setšweletšwa sa tshedimošo. Mohlala, diswantšho	Setšweletšwa sa tshedimošo- go tlatša foromo
7 & 8	Setšweletšwa sa tshedimošo: poledišano	Setšweletšwa sa go bogelwa. Mohlala, diswantšho, khathune	Setšweletšwa sa go bogelwa. Mohlala, diswantšho
9 & 10	Setšweletšwa sa go bala	Setšweletšwa sa tshedimošo.	Setšweletšwa sa tshedimošo- poledišano/go fa polelelo
KOTARA YA 2			
1 & 2	Setšweletšwa sa tshedimošo: poledišano	Setšweletšwa sa tshedimošo. Mohlala, seswantšho, kanegelokopana/nonwane	Taelo. Mohlala, go fa ditšhupetšo
3 & 4	Setšweletšwa sa tshedimošo. Mohlala, mmepe.	Setšweletšwa sa tshedimošo. Mohlala, šejule/pukutšatši/ pakana	Setšweletšwa sa tshedimošo. Mohlala, go fa ditšhupetšo
5 & 6	Setšweletšwa sa tshedimošo: dibogelwa	Setšweletšwa sa tshedimošo. Mohlala, diswantšho,	Setšweletšwa sa tshedimošo- pego ya boso, mmepe, sereto, koša
7 & 8	Sereto goba Koša	Setšweletšwa sa tshedimošo. Mohlala, dipapadi le poledišano.	Setšweletšwa sa tshedimošo- pego ya boso, mmepe, sereto, koša
9 & 10	KELO PHETHO		
KOTARA YA 3			
1 & 2	Setšweletšwa sa tirišano. Mohlala, lengwalo	Setšweletšwa sa tlotlontšu	Setšweletšwa sa tekakwešišo le go bala
3 & 4	Setšweletšwa sa go bogelwa. Mohlala, seswantšho.	Setšweletšwa sa taelo: poledišano ka metswako.	Setšweletšwa sa go bogelwa
5 & 6	Setšweletšwa sa tshedimošo. Mohlala, poledišano	Setšweletšwa sa tshedimošo. Mohlala, lenaneo la radio/ thelebišene	Setšweletšwa sa go bogelwa
7 & 8	Setšweletšwa sa tshedimošo. Mohlala, mmepe, sereto, kanegelokopana, padi goba papadi	Setšweletšwa sa tshedimošo. Mohlala, poledišano	Setšweletšwa sa tshedimošo. Mohlala, poledišano, diswantšho
9 & 10	Kanegelo, direkto, dikoša, khathune, papadi le padi	Kanegelokopana, direkto, dikoša, papadi ye kopana goba padi ye kopana	Kanegelokopana/dikoša/ papadi/ padi/sereto
KOTARA YA 4			
1 & 2	Setšweletšwa sa go bogelwa	Setšweletšwa sa tlotlontšu	Setšweletšwa sa go bogelwa
3 & 4	Setšweletšwa sa tshedimošo.	Sereto/koša/kanegelo	Setšweletšwa sa tshedimošo. Mohlala, poledišano
5 & 6	Setšweletšwa sa tshedimošo.	Setšweletšwa sa go bogelwa, sereto	Setšweletšwa sa tlotlontšu
7 & 8	Koša le sereto	Ditšweletšwa tša boihlamelo le tirišano	Koša le sereto
9 & 10	KELO PHETHO		

3.6.DIPEAKANYO TŠA GO RUTA

Tokomana ye e šišinya gore leboong le lengwe le lengwe go tla akaretšwa motšo o tee go ba go feta ya mabokgoni: go theeletša, go bolela, go bala, go bogela, go ngwala, go hlagiša la polelo. Leboo le lengwe le le lengwe le tla fa barutwana mešongwana ya go ithuta, go bala goba go bogela ditšweletšwa tša bomolomomtša go fapana, tša go ngwalwa le tša go bogelwa. Mo leboong le lengwe le le lengwe, mešongwana e tla gogela šedi ya barutwana go thutapolelo ye e nepagetšego le mehuta ya ditšweletšwa. Ngwaga ka moka, mabo ao a ka fihlago go 18 a tla akaretša a tla akaretša dikarolo tša kharikhulamo ka dibeke tše 36. Go tlaleletša, maemo go ya ka bothata go dithuto kamoka a tla oketšega go tloga go kotare go ya go ye nngwe le go tloga go ngwaga go ya go yo mongwe go Kgato ya Godimo. Ka go realo šwetšopele le yona e e ba karolo ya thulaganyo ya lenaneo la go go ithuta. Dibopego tše dif a barutwana le barutiši sebaka sa go aga kamano, go tiišetša tlotlontšu le go tlwaela dibopego tša polelo mo dibekeng tše pedi pele go iwa go mabokgoni a mangwe. Ka nako ye tee, e fa mehutahuta le gona e ka dirwa gore e sepelelane le dikgahlego tša batho. Mohlala, “diaparo” ke morero wa go ruta wa bohle, fela e ka latelwa ke leboo la morero wa boso.

Go ruta polelo go go logagantšwego: Leboo la go ruta.

Ka tšhomišo, togagano e šišinya go fapafapana: mekgwa ya go fapana, mešongwana ya go fapana, ditšweletšwa le merero ya go fapana (bona merero ye šišintšwego- Lenaneo tšhupo ka fase). Ge go hlangwa leboo la dibeke tše pedi leo le logagantšwego, morutiši a ka clustara mešongwana mabapi le morero. Mohlala, Dipapadi. Tatelano ya dithutišo leboong la beke tše pedi le ka šalwa morago ka tatelano ye nngwe le ye nngwe, mohlala, leboo la ka thoma ka go bala, la tšwela pele ka papadi kekišo (go bolela) yeo e latelago ke go ngwala. Setšweletšwa se sengwe le se sengwe se ka šomišwa go mošongwana wo o adilwego ka fase.

Morutiši o swanetše go kgetha setšweletšwa sa sengwalo sa go ithuta. Se e kaba sereto, kanegelokopana, terama ye kopana (bona setšweletšwa seo se šomišitšwego go togaganyo ya go ruta mabokgoni a polelo). Morutiši a ka kgetha go ruta ditšweletšwa ka tatelano ye nngwe le ye nngwe. Ge morutiši a ka kgetha setšweletšwab se se telele se se tšwelelago pele bjalo ka padi ye kopana goba terama ye kopana go šišinywa gore se rutwe go fihlela se fela gore barutwana ba se ke ba lebala dintlha tša molaetša. Ge e le gore padi ye kopana goba terama ye kopana e a kgethwa, morutiši o tla hloka gore a aroganye setšweletšwa ka di ripana tše ntši bjalo ka ge nako e tla be e le gona. Dikarolo tša tlaleletšo ya mošomo di tla balwa bjalo ka mošomo wa gae goba karolo ya katološo ya go bala.

Kharikhulamo ye e hlagiša thutapolelo pepeneneng ka nepišo. Ka tšhomišo polelo e tla tšea iri ye tee ka dibeke tše pedi. Seripa sa iri se tla rutwa go ya ka kamano le go ngwala le go bala, seripa se sengwe sa rutwa e le pepeneneng. Go tlaletša go rutwa ga thutapolelo yeo e beakantšego go tla ba le mošomophošollo goba poeletšo ya polelo go tšwa go di phošo tša barutwana.

MORERO WO ŠIŠINTŠWEGO – LENANEO TŠHUPETŠO

• Lapa • Mmele • Diaparo • Boso le ditlha • Dinamelwa • Ntlo • Dijo • Dipapadi • Mmino • Sekolo	• Dikgahlego • Diphoofolo • Mebala • Mafelo • Noko • Matšatši le Dikgedi • Tlhagio le tikologo • Madume • Tšeo di rategago le tša go se ratega • Maikutlo
--	--

Go fetolela Peakanyo ya go Ithuta go Go ruta le Go ithuta

Mohlala wo o theilwego godimo ga Peakanyo ya go Ruta Mphato wa 7 Kotara ya 1 Week 1 le 2 (Metsotso ye 6 x 40 ya dithutišo) = diiri tše 4 tša go ruta.

MPHATO WA 7 KOTARA YA 1				
DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA IRI 1	GO BALA LE GO BOGELA IRI 1	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA IRI 1	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO IRI 1 (LOGAGANTŠWE LE GO KWAGALA)
1 le 2	Go theeletša go hwetša tshedimošo ye itšeng: Ruta diponagalo tša go theeletša tshedimošo Phapoši e theeletša, mohlala, rekhoto ya poledišano ya ge go kopanwa le madume Go bolela go go sego ga semmušo Barutwana phapošing ba itlwaetša go kopana le go dumedišana ka bobedi ka bobedi	Go balela go kwešiša mo maemong a lentšu le a lefoko Mohl. Poledišano magareng ga batho ba dumedišana la mathomo, ba butšiša gore ke bona bo mang le gore ba dirang	Boihlamelo: Temanahlaloši Mohl. Ngwala temanahlaloši Tsebagatša magato a go ngwala - Go beakanya - Go ngwala sengwalwakanywa - Go hlokola - Go phošolla le go boeletša go ngwala - Go hlagiša Mohlala, ngwala temanahlaloši Ngwala, mohlala, ditemana go itloetša go tsebagatša le go hlaloša ye tee go tše dingwe – morago ga mo dira temanahlaloši ka go šomiša ditemana tše ka tatelano ye e hlaloganyegago	Mahlaodi a bonolo Tšhomišo ya lebaka la bjale Tlotlontšu go kamano

Morero leboong: Go kopana le go dumedišana

Thutišo 1: (Bogolo ke go theeletša le go bolela)

- Tsebagatšo: Dumediša barutwana ka phapošing le go itsebagatša. Ruta barutwana gore ba ka itsebagatša bjang
- Tlotlontšu ye amanago le morero.
- Ruta diponagalo tša go theeletša go hwetša tshedimošo

Thutišo 2: (Bogolo ke go theeletša le go bolela)

- Theeletša makga a mmalwa poledišano ya batho ge ba dumedišana
- Barutwana ba itlwaetša go bala ka bobedi ka bobedi

Thutišo 3: (Bogolo ke go bala)

- Bogela diswantšho, thaetlele le dihlogo poledišano.
- Barutwana ba bala ka setu, morago ga mo morutiši o boeletša go balela godimo, mola barutwana ba leka go kwešiša poledišano.
- Morutiši o hlaloša thutapolelo le tlotlontšu
- Mošomo wa phapoši: Barutwana ba boeletša go bala dipolelišano le go araba dipotšišo, mohl. Nnete/maaka.

Thutišo 4: (kopantšwe)

Diponagalo tša thutapolelo tšeo di logagantšwego tša setšweletšwa.

- Hlaloša magato a go bala
- Barutwana ba bala mehlala ya temanahlaloši.
- Mošomo wa gae: Barutwana ba itlwaetša go ngwala mafoko a bonolo go tsebagatša le go hlaloša motho wo mongwe, ka go šomiša thutapolelo bjalo ka ge e hlalošitšwe.

Thutišo 5: (Bogolo ke go ngwala)

- Barutwana ba ngwala temanahlaloši

Thutišo 6: (Go ngwala)

- Barutwana ba hlokola le go ngwala sethalwakakanywa sa mathomo sa temana.

Mo matlakaleng ao a latelago Dipeakanyo tša go Ruta tša mphato wo mongwe le wo mongwe wa 7, 8 le 9 di filwe. Lemoga gore tše e no ba MEHLALA fela ya gore go ruta go beakantšwe bjang go Leleme la Tlaleletšo la Bobedi mo nakong ya ngwaga.

3.6.1 MPHATO 7

MPHATO WA 7 KOTARA 1				
DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA IRI 1	GO BALA LE GO BOGELA IRI 1	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA IRI 1	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO IRI 1 (LOGAGANTŠWE LE GO KWAGALA)
1 le 2	Go theeleletša go hwetša tshedimošo ye itšeng: Ruta diponagalo tša go theeleletša tshedimošo Phapoši e theeletša, mohlala, rekhoto ya poledišano ya ge go kopanwa le madume Go bolela go go sego ga semmušo Barutwana phapošing ba itlwaetša go kopana le go dumedišana ka bobedi ka bobedi	Go balela go kwešiša mo maemong a lentšu le a lefoko Mohl. Poledišano magareng ga batho ba dumedišana la mathomo, ba butšiša gore ke bona bo mang le gore ba dirang	Boihlanelo: Temanahlaloši Mohl. Ngwala temanahlaloši Tsebagatša magato a go ngwala - Go beakanya - Go ngwala sengwalwakanywa - Go hlokola - Go phošolla le go boeletša - Go ngwala le go hlagiša Mohlala, ngwala temanahlaloši Ngwala, mohlala, ditemana go itloetša go tsebagatša le go hlaloša ye tee go tše dingwe – morago ga mo dira temanahlaloši ka go šomiša ditemana tše ka tatelano ye e hlaloganyegago	Mahlaodi a bonolo Tšhomišo ya lebaka la bjale Tlotlontšu go kamano
3 le 4	Theeleletša go ithabiša Theeletša koša/sereto sa dialfapete. Šomiša koša/sereto se go peleta mantšu ao a itšeng ao ba ka a rekhotago bjalo ka karolo ya tekakwešišo ya go theeletša Go bolela wa semmušo Papadikekišo ge go kopanwa le ge go dumedišana	Setšweletšwa sa sengwalo 1: Bala sereto/koša, mohlala, go swana le ge e šomišetša go theeleletša go kwešiša le go leboga.	Boihlanelo: Temanahlaloši Tsebagatša magato a go ngwala - Go beakanya - Go ngwala sengwalwakanywa - Go hlokola - Go phošolla le go boeletša - Go ngwala le go hlagiša Ngwala poledišano	Polelotebanyi Mabotšiši Maswaodikga Tsebagatša madiri Mošomophošollo wa thutapolelo go tšwa go seo barutwana ba sengwadilego Tlotlontšu go kamano

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA IRI 1	GO BALA LE GO BOGELA IRI 1	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA IRI 1	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO IRI 1 (LOGAGANTŠWE LE GO KWA- GALA)
5 le 6	Balela go hwetša tshedimošo le go kwešiša Mohlala, matšatši a beke, dikgwedi tša ngwaga le dinomoro Tshedimošo yeo e tilego go tlatšwa mo foromong, mohlala, tšhupamabaka: matšatši a beke, dikgwedi tša ngwaga Go bolela go go sego wa semmušo le mošomo wa sehlopha: Dihlopha di botšišana dipotšišo le go araba ka go šomiša, mohlala, setšweletšwa sa go bonwa bjalo ka tšhupamabaka.	Balela go kwešisa mo maemong a lentšu le a lefoko: Tsebagatša diponagalo tša Setšweletšwa sa go bogelwa Bogela le go ahlaahla ditšweletšwa tša go bogelwa, mohlala, seswantšho, fotokrafo Mohlala, bogele tšhupamabakana ya sekolo le go bala setšweletšwa sa morero wa “sekolo”	Setšweletšwa sa boihlamelo: Mohlala: itirele tšhupadipakana ka polelo yeo e nepišitšwego	Maina Madiri Go bolela nako Tlotlontšu go kamanano
7 le 8	Go theeletša go kwešiša Theeletša poledišano ya barutwana ba bolela ka tšeo ba di ratago le tšeo bas a di ratago Polelo ya semmušo le hlagišo: Mohlala, barutwana ba itsebagatša le go bolela gore ke dithuto dif e tšeo ba di ratago.	Balela go kwešisa mo maemong a lentšu le a lefoko Bala setšweletšwa mo barutwana ba bolelang dithuto tšeo ba di ratago. Le Go araba dipotšišo go tšwa go setšweletšwa sa tekakwešišo.	Boihlamelo: Mohlala, ngwala mafoko ka go šomiša tlotlontšu go kamanano. Ngwale poledišano mabapile dithuto tšeo ba dinyakago.	Madiri Mahlaodi Mošomophošollo wa thutapolelo go tšwa go seo barutwana ba sengwadilego Tlotlontšu go kamanano
9 le 10	Theeletša go ithabiša le go hwetša tshedimošo ye itšeng: Mohlala, theeletša tekakwešišo mo morerong wo kgethilwego Go bolela go go sego wa semmušo le mošomo wa sehlopha: Mohl. Go bolela gore keka lebaka la eng ba rata dithuto tše itšeng goba Go balela setšweletšwa godimo ga go itukišetšwa, mohlala, morerong wo kgethilwego	Balela go kwešisa mo maemong a lentšu le a lefoko Bala setšweletšwa mo morerong wo kgethilwego	Boihlamelo/tirišano Mohlala, go ngwala mafoko/leipola diswantšho mo morerong wo kgethilwego.	Madiri, mahlaodi Makopanyi a bonolo Tiišetšo ya mošomo wo o dirilwego ka kotara ya pele. Mošomophošollo wa thutapolelo go tšwa go seo barutwana ba sengwadilego Tlotlontšu go ya ka kamanano

MEŠOMO YA KELO YA SEMMUŠO GO KOTARA YA 1		
Mešomo wa 1	Mešomo wa 2	Mešomo wa 3
Bomolomo : Go theeletša tekakwešišo/polelo ya go itukišetšwa/Go balela godimo ga go itukišetšwa	Go ngwala: Temana ya boihlamelo (kanegi/hlaloši) Setšweletšwa sa tirišano (se se telele goba se se kopane)	Molekwana 1: Tekakwešišo le polelo

MPHATO WA 7 KOTARA YA 2				
DIBEKE	GO THEELETSĀ LE GO BOLELA IRI 1	GO BALA LE GO BOGELA IRI 1	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA IRI 1	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO IRI 1 (LOGAGANTŠWE LE GO KWAGALA)
1 le 2	Go theeleletša tshedimošo ye e itšeng Mohlala, theeletša poledišano ya barutwana ba bolela gore ba tšwa kae Go bolela ka maikemišetšo a e itšeng/Polelo ya semmušo le hlagišo (Go balela godimo go go itukišeditšwego) Mohlala, Go balela godimo go go itukišeditšwego gon morero wo o kgethilwego	Balela go kwešiša mo maemong a lefoko: Mohlala, bala dipoleledišano magareng ga batho ba go tšwa mafelong/dinageng tša go fapana	Setšweletšwa sa tirišano se se kopanakupana Magato a go ngwala Go beakanya Go ngwala sengwalwakakanywa Go hlokola Go phošolla le go boeletša Go ngwala le go hlagiša Mohlala, temanahloši go bolela gore o tšwa kae	Matlema Dikafoko Maswaodikga Makopanyi Maganetši Tlotlontšu go ya ka kamano
3 le 4	Go theeleletša tshedimošo ye e itšeng Mohlala, tšhomišo ya setšweletšwa sa go bogelwa bjalo ka mmepe, theeletša, botšiša le go araba dipotšišo. Polelo ya semmušo le hlagišo: Ahlaahla diponagalo tša polelo ya go itukišetšwa	Balela go kwešiša mo maemong a lentšu le a lefoko Mohlala, bala setšweletšwa seo batho ba go fapana ba boditšhaba ba lego molaleng.	Setšweletšwa sa tirišano se se kopana: Mohlala, ngwala ka maikemišetšo a itšeng Magato a go ngwala polelo ya go itukišetšwa. Magato a go ngwala Go beakanya Go ngwala sengwalwakakanywa Go hlokola Go phošolla le go boeletša Go ngwala le go hlagiša Polelo ya go itukišetšwa	Mošomophošollo wa thutapolelo go tšwa go seo barutwana ba sengwadilego Maswaodikga Makopanyi Matlema Dikafoko Maganetši Tlotlontšu go ya ka kamano

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA IRI 1	GO BALA LE GO BOGELA IRI 1	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA IRI 1	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO IRI 1 (LOGAGANTŠWE LE GO KWAGALA)
5 le 6	Go theeletša tshedimošo ye e itšeng Go theeletša go kwešiša Polelo yeo e sego ya semmušo Go bolela wo e sego wa semmušo: mohlala, dikahlaahlo tša phapuši mabapi le go hlaholla diswantšho	Go bala go go tseনেletšego wa ditsweletšwa tša go bogelwa: Bala le go hlaholla diponagalo tša, mohlala, se swantšho sa phapoši.	Boihlanelo: Mohlala, Ngwala temanahaloši ka seswantšho seo se kgethilwego, latela mokgwa wa magato a go ngwala – mošongwana wa sehlopha	Modirišogo Lebaka la lebjale madiri Mošomophošollo wa thutapolelo go tšwa go seo barutwana ba sengwadilego Tlotlontšu go ya ka kamano
7 le 8	Go theeletša go ithabiša Mohlala, theeletša sereto/koša mabapi le lapa. Go bolela wo e sego wa semmušo: Mohlala, ahlaahla malapa a bobona	Balela go kwešiša: Bala setšweletšwa ka ga lapa goba setswalle ka lapeng.	Setšweletšwa sa tirišano se se kopana: Mohlala, ngwala temanahaloši ka ga malapa a bo bona Magato a go ngwala Go beakanya Go ngwala sengwalwakanywa Go hlokola Go phošolla le go boeletša Go ngwala le go hlagiša	Maganetši Bontši Khutsofatšo Mašalarui Laeiša le go tišetša diboepo tša dipolelo tša go fapana le melawana Mošomophošollo wa thutapolelo go tšwa go seo barutwana ba sengwadilego Tlotlontšu go ya ka kamano
9 le 10	Hlahlobo ya gare ga ngwaga			
MEŠOMO YA KELO YA SEMMUŠO KOTARA				
Mošomo wa 4 Go theeletša le Go bolela		Mošomo wa 5:		
Bomolomo: Go theeletša tekakweišo/polelo ya go itukišetšwa/Go balela godimo ga go itukišetšwa		Dingwalo: dipotšišo ga ya ka kamano		
		Hlahlobo ya gare ga ngwaga: Tekakweišo, polelo, dingwalo le go ngwala		

MPHATO WA 7 KOTARA YA 3				
DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA IRI 1	GO BALA LE GO BOGELA IRI 1	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA IRI 1	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO RI 1 (LOGAGANTŠWE LE GO KWAGALA)
1 le 2	Go theeletša go ithabiša Mohlala, theeletša medumo ka ga morero, mohlala, dinamelwa Go bolela go go golego ga semmušo le hlagišo Go balela godimo ga go itukišetšwa wo o nepišitšwego go hlabošo, pitšo ya mantšu, segalo, mohlala, Setšweletšwa go morero	Go bala setšweletšwa gogo tseneletšego go kwešiša mo maamong a lefokio. Mohlala, bala sa Setšweletšwa sa morero le go araba dipotšišo tša tekakwešišo. Le mohlala wa lengwalo la segwera goba temana	Setšweletšwa se se telele sa tirišano: Tsebagatša le go ahlaahla diponagalo tša go ngwala le lengwalo la segwera/noute/emeile/temanakanegelo/temanahlaloši Ngwala le ngwalo la segwera/noute/emeile/temanakanegelo/temanahlaloši ka hlogo ye, mohlala, Lehono ke ya kae. Tsepelela go magato a go ngwala - Go beakanya - Go ngwala sengwalwakanywa - Go hlokola - Go phošolla le go boeletša - Go ngwala le go hlagiša	Dikafoko Tatelano ya mantšu Lebaka la lebjale Madume mo lengwalong la segwera/noute/emeile Tlotlontšu go ya ka kamano
3 le 4	Go theeletša go ikgakaganya. Theeletša Setšweletšwa/potšišo mabapi le dibogelwa tša hlohloletši tša go bonwa. (Mpša e kae?) Go bolela go go sego ga semmušo le mošomo wa sehlopha. Mohlala, go fetola dipotšišo tša bomolomo mabapi le hlohloletši ya go bonwa.	Go balela go kwešiša: Mohlala: bogela Setšweletšwa sa go bogelwa go morero wo itšeng gore o kwešiša le go araba dipotšišo.	Tsebagatša le go ahlaahla diponagalo tša go ngwala le lengwalo la segwera/noute/emeile/temanakanegelo/temanahlaloši Ngwala le ngwalo la segwera/noute/emeile/temanakanegelo/temanahlaloši ka hlogo ye, mohlala, Lehono ke ya kae. Magato a go ngwala - Go beakanya - Go ngwala sengwalwakanywa - Go hlokola - Go phošolla le go boeletša - Go ngwala le go hlagiša	Mašalarui Dikafoko Tatelano ya mantšu Lebaka la lebjale Madume mo lengwalong la segwera/noute/emeile Tlotlontšu go ya ka kamano

DIBEKE	GO THEELETSĀ LE GO BOLELA IRI 1	GO BALA LE GO BOGELA IRI 1	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA IRI 1	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO RI 1 (LOGAGANTŠWE LE GO KWAGALA)
5 le 6	Go theeleletša go kwešiša Mohlala, theeleletša tšhutšhumeišo ya modumo le go theeleletša poledišano go morero wo mofsa, mohlala, mo ke phelago gona. Go bolela go go sego ga semmušo le mošomo wa sehlopha Mohlala, Šomiša tlotlontšu go morero o mofsa, bolela kaga tšhušumetšo ya modumo le go ltlwaetša go bolela mafoko.	Go bala dibogelwa go go tseeneletšego Bogela diswantšho go morero wo o kgethelwego, mohlala, toropokgolo	Boihlanelo: Hlama mafoko ka tlotlontšu ye mpša Le Ngawla temana hloši ka, mohlala, seswantšho seo se theilwego godimo ga morero. Tsepelela go magato a go ngwala • Go beakanya • Go ngwala sengwalwakakanywa • Go hlokola • Go phošolla le go boeletša • Go ngwala le go hlagiša	Mohlaodi Mabotšiši, Madiri le maina Mopeleto Mošomophošollo wa thutapolelo go tšwa go seo barutwana ba sengwadilego Tlotlontšu go ya ka kamano
7 le 8	Go theeleletša tshedimošo Mohlala, theeleletša go laetša dinaga tša go fapana mo lefaseng/diprofense tša Afrika Borwa. Go bolela go go sego ga semmušo Papadikekišo ka ga morero/laetša dinaga tša go fapana mo lefaseng/diprofense tša Afrika Borwa.	Go balela go kwešiša mo maemong a lefoko: Go bala ditemanahloši tšeo dingwadilwego sedikong sa go feta ka sethaka (go ipshina) goba Setšweletšwa sa sengwalo Mohlala, go balela go ithabiša, mohlala, sereto/kanegelokopana/terama ye kopana/padi ye kopana.	Boihlanelo Leipola mmepe le go ngwala mafoko ka go šomiša tlotlontšu ye mpša. Hloša lefelo leo le kgahlišago mo mmepe le gore motho a ka ya bjang go lona, mohlala, mohuta wa senamelwa, maswao a naga le mafelo ao a tanyago šedi ya baeti.	Madiri le maina Dinomoro Mopeleto Bontši Matlema Mošomophošollo wa thutapolelo go tšwa go seo barutwana ba se ngwadilego Tlotlontšu go ya ka kamano
9 le 10	Go theeleletša go ithabiša Mohlala, theeleletša karolo/kanegelo/sereto/koša/khathune/terama ye kopana/padi ye kopana kamoka Go balela godimo Šomana le, mohlala, pitšo ya mantšu, lebelo, hlabošo le tšhomišo ya ditho tša mmele	Setšweletšwa sa Sengwalo Mohlala, bala kanegelo/sereto/khathune/terama ye kopana/padi ye kopana le go fetola dipotšišo go tšwa go tekakwešišo	Boihlanelo Mohlala, Ngwala khepšene seswantšhokanegelo seo se theilwego godimo ga morero le polelo yeo e šetšego e dirilwe go tišetša thutapolelo yeo e rutilwego kotare kamoka.	Tišeletša thutapolelo yeo e dirilwego kotareng ye Tlotlontšu go ya ka kamano

MEŠOMO YA KELO YA SEMMUŠO KOTARA 3		
Mošomo wa 7	Mošomo wa 8	Mošomo wa 9
Bomolomo: Go theeletša tekakwešišo/polelo ya go itukišetšwa/Go balela godimo ga go itukišetšw	Go nwala: Temana ya boihlamelo (kanegi/hlaloši) Setšweletšwa sa tirišano (se se telele goba se se kopana)	Molekwana 2: Tekakwešišo le polelo goba Sengwalo: dipotšišo go ya ka kamano.

MPHATO WA 7 KOTARA YA 4				
DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA IRI 1	GO BALA LE GO BOGELA IRI 1	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA IRI 1	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO IRI 1 (LOGAGANTŠWE LE GO KWAGALA)
1 le 2	Go theeletša go kwešiša Theeletša poledišano mohl. go morero wo mofsa - Mmele wa ka Go bolela go go sego ga semmušo Araba dipotšišo marago ga go bala le go bogela setšweletšwa sa go bogelwa	Go bala dibogelwa go go tseneletšego: Bogela le go bala diswantšho ka ga morero, mohl. Ditho tša mmele tša go fapana.	Boihlamele: Iloaetše mafoko a dipotšišo le a dikarabo. Leipola diswantšho tšeo di šomišitšwego Setšweletšwa sa tirišano: Ngwalela mogwera wa gago lengwalo o mmotše ka se o ithutilego sona, mohlala, nka hlokomela mmele wa ka bjang Tsepelela go magato a go ngwala • Go beakanya • Go ngwala sengwalwakanywa • Go hlokola • Go phošolla le go boeletša • Go ngwala le go hlagiša	Kganetšo Mahlaodi Mahlathi Mašalarui Mopeleto Bontši Tlotlontšu go ya ka kamano
3 le 4	Go theeletša go hwetša tshedimošo ye itšeng Mohlala, Theeletša tekakwešišo ka ga morero wo kgethilwego go tšwa sedikongse se fetilego Go bolela ga semmušo le go hlagiša Mohlala, polelo ya go itukišetšwa yeo e ngwadiwego mo sedikong se le se se fetilego	Go balela go kwešiša: Mohlala, go bala ditemana tšeo di ngwadiwego ke barutwana Goba Mohlala, setšweletšwa ka ga morero.	Setšweletšwa sa tirišano Ngwala, mohlala, polelo ya go itukešetšwa ka ga “Mmele wa ka”	Mošomophošollo wa thutapolelo go tšwa go seo barutwana ba se ngwadiwego Kganetšo Mabotšiši Makopanyi Mahlaodi Mahlathi Mašalarui Mopeleto Bontši Tlotlontšu go ya ka kamano Mošomophošollo wa thutapolelo go tšwa go seo barutwana ba se ngwadiwego

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA IRI 1	GO BALA LE GO BOGELA IRI 1	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA IRI 1	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO IRI 1 (LOGAGANTŠWE LE GO KWAGALA)
5 le 6	Go theeletša go hwetša tshedimošo ye itšeng. Mohlala, barutwana ba theeletša gore ba hwetše tlotlontšu ye mpsha ka go šomiša setšweletšwa sa go bogelwa – tsebagatša morero o mofsa, mohlala, mebala. Go bolela go go sego wa semmušo Itlwaetše go bolela dipotšišo, mohlala, Mimala wa puku ye ke ofe?	Go bala dibogelwa go go tseneletšego Barutwana ba bogela le go bala, mohlala, seswantšho sa mebala ya go fapatapana le poledišano ka morero wo o swanago le wa diswantšho	Boihlanelo Mohlala, barutwana ba thala diswantšho tša bona ka mebala ya go fapana, morago ba leipola diswantšho le itlwaetša go ngwala mafoko ao a hlalošago seswantšho. Goba Mohlala, ngwala tema hlaloši go hlaloša seswantšho sa go ba le mebala ye mentši. Tsepelela go magato a go ngwala • Go beakanya • Go ngwala sengwalwakanywa • Go hlokola • Go phošolla le go boeletša • Go ngwala le go hlagiša	Mabotsiši Mahladi Mopeleto Bontši Lebaka la lebjale Kganetšo Mašalašupi Mašalarui Tlotlontšu go ya ka kamano Mošomophošollo wa thutapolelo go tšwa go seo barutwana ba se ngwadilego
7 le 8	Go theeletša go kwešiša Mohlala, theeletša koša/sereto/temanahlaloši yeo engwadilwego sedikong seo se fetilego. Go bolela go go sego ga semmušo Tiišetšo ya dipotšišo le mafoko a bomolomo ao a dirilego ke barutwana kotareng ya go feta.	Go balela go kwešiša Mohlala, setšweletšwa seo se kgethilwego mo moreng wa go ba le dipotšišo tseo di swanetšego go arabiwa	Tukišetšo ya hlahlolo Tiišetša magato a go ngwala a mehuta ya go fapana bjalo ka poledišano, ditemahlaloši/ditemakanegelo.	Boeletša hlamego ya mafoko le melawana ya polelo Mošomophošollo wa thutapolelo go tšwa go seo barutwana ba se ngwadilego. Tlotlontšu go ya ka kamano
9 le 10	Hlahlobo ya mafelalong a ngwaga			

MEŠOMO YA KELO YA SEMMUŠO KOTARA 4	
Mošomo wa 10	
Hlahlobo ya mafelelong a ngwaga	
Lephephe la 1: *Bomolomo	
Lephephe la 2: Polelo go ya ka kamano le dingwalo, Go ngwala,	
*Meputso ya ngwaga ya bomolomo yeo e kgobokeditšwego, go bolela, go theeletša le go bala. Moputso wa mafelelo o swanetše go akaretša, bonnyane, mošomo wo tee wa polelo ya go itukišetša, mošomo wo tee wa go theeletša le mošomo wo tee wa go itukišetša wa go balela godimo	

3.6.2 MPHATO WA 8

MPHATO WA 8 KOTARA YA 1				
DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA IRI 1	GO BALA LE GO BOGELA IRI 1	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA IRI 1	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO IRI 1 (LOGAGANTŠWE LE GO KWAGALA
1 le 2	Go theeleletša go ikgokaganya le poledišano: Theeletša poledišano magareng ga batho ba ba bedi. Go bolela go go sego ga semmušo le mošomo wa sehlopha Barutwana ba laetša dipotšišo le dikarabo gare ga poledišano, morago ba ltiwaetša tšona ka go šoma ka bobedi ka bobedi.	Go balela kwešišo: Tshedimošo Mohlala, bala poledišano magareng ga batho ba ba bedi le go araba dipotšišo tše dingwe tša motheo tša tekakwešišo Šomiša pukuntšu go lebelela mantšu a matsa	Setšweletšwa sa tirišano se se kopananyana. Ruta diponagalo tša go tlatša diforomo Mohl. Tlatša foromo ka tshedimošo yeo e tšwago go mošongwana wa go theeletša. Fa tshedimošo ya bjale ka gare ga pukuntšu ya mong ka sebele ka go ngwala maina le madiri a mafa.	Sebopego sa lefoko (Sediri- lediri-sedirwa) Mafokwana ao a bolelwago gohle Mantšu a dipotšišo Hlagiša maikutlo Šomiša lebaka la lebjale Tlotlontšu go tšwa go setšweletšwa Mašalašala Tumelo le kganetšo Makgokedi Mopeleto Maswaodikga Botee/bontši Maina le madiri Tšhomišo ya pukuntšu ya mong ka sebele.

DIBEKE	GO THEELETSĀ LE GO BOLELA IRI 1	GO BALA LE GO BOGELA IRI 1	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA IRI 1	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO IRI 1 (LOGAGANTŠWE LE GO KWAGALA
3 le 4	Go theeleletša go leboga Theeletša morumokwano/koša/sereto Go bolela go go sego ga semmušo le mošomo wa sehlopha Mohl. Boloka morumokwano/koša ka kgopolong le go e hlagiša go sehlopha Barutwana ba šoma ka pišo ya mantšu, segalo, mošito bj, bj.	Setšweletšwa sa sengwalo 1: Mohl. Balela merumokwano/sereto/koša go kwešiša le go leboga Araba dipotišo tša motheo ka ga setšweletšwa se se lego ka godimo. Šomiša pukuntšu ya maleme a mabedi go lebelela mantšu a mafa	Setšweletšwa sa tirišano se se teleletšana Boeletša diponagalo tša poledišano/temana hlašo/temanakegelo Ngwala poledišano/temana hlašo/temanakegelo ka tšhedimošo yeo e filiwe, mohl. Dintla tše bohlokwa tša baanegwa ba ba bedi. (Eka elwa) Tsepelela go magato a go ngwala • Go beakanya • Go ngwala sengwalwakanywa • Go hlokola • Go phošolla le go boeletša • Go ngwala go hlagiša Fa tshedimošo ya bjale ka gare ga pukuntšu ya mong ka sebele	Sebopego sa mafoko (Sediri – lediri - object) Mafokwana ao a tiwaelegilego mo dikgokaganong Mantšu a dipotišo Bolela maikutlo a motheo Tšhomošo ya lebaka la lebjale Tlotontšu go tšwa go setšweletšwa seo go šomilewego ka sona Mašalašala Tumelo/kganetšo Makgokedi MopeletoMaswaodikga Bontši le botee Mošomophošollo wa thutapolelo go tšwa go seo barutwana ba se ngwadilego/go tlatša foromo. Tšhomišo ya pukuntšu ya mong ka sebele.
5 le 6	Go theeleletša go hwetša tshedimošo le go lkgokaganya: Mohl. Barutwana ba theeletša setheeleletšwa goba morutiši a hlašoša maikutlo a batho ba go fapana. Barutwana batheeleletša le go leka go nyalantšha hlašo le sete ya diswantšho tšeo di laetšago maikutlo a go fapana (manyami, lathabo, šomago) (e ka elwa) Go bolela go go sego ga semmušo le mošomo wa sehlopha: Barutwana ba šomiša diswantšho go botšišana gore ba ikutiwa bjang. Barutwana ba fetola ka go šomiša tlotontšu go itlwaetša go bolela dikgopolo le maikutlo.	Go balela kwešišo: Tshedimošo maemong a lentšu le lefoko: Mohl. Bala mafoko ao a amanago le monagano le maikutlo. Šomiša pukuntšu ya maleme a mabedi go lebelela mantšu a mafa	Setšweletšwa sa tirišano se se kopana Mohl. Barutwana ba tlaletša poledišano ka go tlatša dikarolo tšeo di tlogetšwego. Nepiša go tšhomišo ya polelo le tlotontšu ye e dirilewego bjalo ka go hlagiša maikutlo Tšieleletša diponagalo tša poledišano Fa tshedimošo ya bjale ka gare ga pukuntšu ya mong ka sebele	Tsebagatša tlotontšu ye mpsha: Mohl. Khuduego le maikutlo. Tšhomišo ya mašalašala Mopeleto le maswodikga Tumelo Kganetšo Mošomophošollo wa thutapolelo go tšwa go seo barutwana ba se ngwadilego/poledišano/temanahlašo le temanakegelo

DIBEKE	GO THEELETSĀ LE GO BOLELA IRI 1	GO BALA LE GO BOGELA IRI 1	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA IRI 1	DIBOPEGO LE MELAO YA TŠHOMIŠO YA POLELO IRI 1 (LOGAGANTŠWE LE GO KWAGALA
7 le 8	Go theeleletša go leboga Barutwana ba theeleletša koša/sereto/ morumokwano wo o theilwego godimo ga morero wo mofsa. Tlotlontšu ye mpsa e a tsebagatšwa. Go bolela go go sego ga semmušo le mošomo wa sehlopha Barutwana ba balela mantšu a mofsa godimo le go itlwaetša a na le mmadišani ka yena. Go theeleletša go hwetša tshedimošo ye itšeng Barutwana ba theeleletša setsopolwa go hwetša tshedimošo ye itšeng, mohl. Batheeleletša go hwetša mantšu ao a laetšago lefelo le itšeng. Go bolela go go sego ga semmušo le mošomo wa sehlopha: Barutwana ba araba potšišo “kae” yeo e theilwego godimo ga setsopolwa.	Go bala dibogelwa go go tseeneletšego: Tsebagatša diponagalo tša setšweletšwa sa go bonwa. Mohl. Seswantšho/khathune yeo e sepelago le setšweletšwa sa go ngwalwa. Araba dipotšišo tša tekakwešišo ya khathune/seswantšho (E ka elwa) Šomiša pukuntšu ya maleme a mabedi go lebelela mantšu a mofsa	Boihlamo: Ruta diponagalo tša temanahaloši goba Temanakanegelo. Mohl. Barutwana ba ngwala temana ye theilwego godimo ga setšweletšwa sa go bogelwa. Tsepelela go magato a go ngwala • Go beakanya • Go ngwala sengwalwakanywa • Go hlokola • Go phošolla le go boeletša • Go ngwala go hlagiša Ngwala mantšu a mofsa mo mafokong/ nyalantšha mafoko le di bogelwa tša hlohletšo/ngwala khepšene/leipola diswantšho/Dira sefapano sa mantšu/ tlatša pukuntšu ya mong ka sebele (e ka elwa)	Maswaodikga Dikafoko Mopeleto Mantšu a go botšiša Makopanyi Lebaka la lebjale ka tumelo le kganetšo Tlotlontšu go ya ka kamano
9 le 10	Go theeleletša go leboga/hwetša tshedimošo ye itšeng Mohl. Theeleletša ditemana tša boihlamo ka bobedi ka bobedi le ka phapoši kamoka Go bola le Go hlagiša a go itukišetšwa Mohl. Barutwana ba balela ditemana tša bona godimo (E ka elwa)	Go bala go go tseeneletšego gore o kwešiše Mohl. Barutwana ba bala ditemana tša ba bangwe/setšweletšwa seo se kgethilwego sa tlaletšo	Setšweletšwa sa tirišano Mohl. Mošongwana wa go ngwalwa wo o theilwego godimo ga morero wa bjale wo o nyakago gore barutwana ba šomiše tlotlontšu le thutapolelo yeo e dirilwego mo kotareng. Fa tshedimošo ya bjale ka gare ga pukuntšu ya mong ka sebele	Mošomophošollo wa ditemana le mešongwana yeo barutwana ba e ngwadilego. Boeletša thutapolelo yeo e rutilwego go akaretša le tlotlontšu

MEŠOMO YA KELO YA SEMMUŠO KOTARA 1		
Mošomo wa 1	Mošomo wa 2	Mošomo 3
Bomolomo : Go theeletša tekakwešišo/polelo ya go itukišetšwa/Go balela godimo ga go itukišetšwa	Go ngwala: Temana ya boihlamelo (temanakanegi/ temanahlaloši) Setšweletšwa sa tirišano (se se teleletšana goba se se kopananyana)	Molekwana: Tekakwešišo le polelo

MPHATO 8 KOTARA 2				
DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA IRI 1	GO BALA LE GO BOGELA IRI 1	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA IRI 1	SEBOPEGO SA POLELO LE MELAWANA IRI 1 (LOGAGANTŠWE LE GO KWAGALA)
1 le 2	Go theeletša go ithabiša Mohl. Theeletša kanegelo kopana/nonwane ye bonolo Go bolela go go sego ga semmušo le mošomo wa sehlopha Barutwana ba araba di potšišo tša bomomolo mabapi le kanegelo ya diswantšho/dipotšišo tše di nyalelanago le go theeletša. Barutwana ba ka itlwaetša go balela godimo	Setšweletšwa sa sengwalo Go bala kanegelo kopana/nonwane ye bonolo. Tsebagatša diponagalo tša motheo tša kanegelokopana/nonwane • Pele ga go bala • Go bala • Morago ga go bala Araba dipotšišo mabapi le kanegelo. (Eka elwa) Tlaleletšo ya go bala (kanegelo kopana ye nngwe gore barutwana ba bale)	Setšweletšwa sa tirišano se se kopana Go ngwala ka maikemišetšo a itšego. Mohl. Go boeletša go ngwala kanegelo ka go šomiša diswantšho bjalo ka hlohleletšo. Tsepelela go magato a go ngwala • Go beakanya • Go ngwala sengwalwakakanywa • Go hlokola • Go phošolla le go boeletša • Go ngwala go hlagiša (Eka elwa) Fa tshedimošo ya bjale ya ka gare ga pukuntšu ya mong ka sebele ka go ngwala maina le madiri a mafa.	Maswaodikga Modirišotaelo Lebaka la lebjale tumelo kganetšo Mantšu a go botšiša Makopanyi Mopeleto Makgokedi
3 le 4	Go theeletša go hwetša tshedimošo ye itšeng Theeletša tlotlontšu ye mpsha le setšweletša go hwetša tshedimošo ye itšeng. Mohl. Šejule ya beke/pukutšatši ya o mongwe- morero wa sekolo Go bolela go go sego ga semmušo le mošomo wa sehlopha Barutwana ba fetola di potšišo tša bomomolo mabapi le setsopolwa sa go theeletšwa le go araba dipotšišo tšeo diamanago le bona.	Go bala setšweletšwa sa go bogelwa le go ngwalwa go go tseeneletšego: Barutwana ba bala setšweletšwa sa go bogelwa. Mohl. tšhupadipakana. Morago ba araba dipotšišo (Eka elwa)	Setšweletšwa sa tirišano se se kopananyana Barutwana ba tsebišwa diponagalo tša setšweletšwa sa tirišano se se kopana Mohl. Barutwana ba ka ngwala pukuntšu/ba dira lenaneo la maina a mešongwana yeo e beakanyeditšwego beke ye tlogo. (Eka elwa)	Mošomophošollo wa thutapolelo go tšwa go seo barutwana ba se ngwadilego/boeletša go bolela. Maswodikga Modirišotaelo Mantšu a dipotšišo Mantšu a go botšiša nako bjalo ka neng, nako mang, letšatši lefe, bj, bj. Lebaka la lebjale Lebaka la letlago Tlotlontšu go ya ka kamano

DIBEKE	GO THEELETSĀ LE GO BOLELA IRI 1	GO BALA LE GO BOGELA IRI 1	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA IRI 1	SEBOPEGO SA POLELO LE MELAWANA IRI 1 (LOGAGANTŠWE LE GO KWAGALA)
5 le 6	Go theeleletša go hwetša tshedimošo ye itšeng: Go theeletša tekakwešišo (Eka elwa) Go bolela le go hlagiša ga semmušo: Polelo ya go itukišetšwa. Barutwana ba bolela ka seo ba tlogo go se dira beke ye tlogo	Go balela kwešišo maamong a lefoko le temana: Šomiša dibogelwa tša hlohleletšo/temana bjalo ka mošongwana wa morero wo mofsa. Araba dipotšišo tšeo di theilwego godimo ga temana. (Eka elwa)	Setšweletšwa sa tirišano Mohl. Mošongwana ya go ngwalwa yeo e theilwego godomo ga morero wa bjale w o nyakago barutwana gore ba šomiše tsebo ya tlotlontšu le thutapolelo yeo ba e rutiwego- sekolo le lebaka la letlago. (thutapolelo ye logagantšwego le go ngwala) (Eka elwa) Fa tshedimošo ya bjale ka gare ga pukuntšu ya mong ka sebele	Bolela tšeo di nyakwago le tšeo di sa nyakwego Mošomophošollo wa thutapolelo go tšwa go pukutšatši/lenaneo la maina leo barutwana ba le ngwadilego Lebaka la lebjale/ Lebaka la letlago Mantšu a mafsa ao a amanago le nako, Mantšu a dipotšišo Tlotlontšu go ya ka kamano
7 le 8	Go theeleletša go ithabiša le go hwetša tshedimošo ye itšeng: Mohl. Barutwana ba theeletša koša yeo e tsebagatšago tlotlontšu ye mpsha/ bapala papadi ka go theeletša le go phethagatša ditaelo tšeo di amago dikafoko tša felo. Go bolela go go sego ga semmušo le mošomo wa sehlopha Fetola ka bomolomo go dipotšišo tšeo di amanago le dibogelwa tša hlohleletšo. Mošomo wa diphere le wa phapoši kamoka.	Go balela kwešišo: Mohl. Bala poledišano yeo e theilwegpo gpodimo ga morero wa bjale le marepo a thutapolelo a mafsa. Araba dipotšišo tša tekakwešišo. (Eka elwa) Šomiša pukuntšu ya maleme a mabedi go lebelela mantšu a mafsa	Boihlanelo: Barutwana ba ngwala temanahaloši yeo e theilwego godimo ga setšweletšwa sa go bogelwa. Mohl. Fotokrato/ seswantšho Magato a go ngwala - Go beakanya - Go ngwala sengwalwakakanywa - Go hlokola - Go phošolla le go boeletša - Go ngwala le go hlagiša (Eka elwa) Poeletšo – Go ngwala mafoko ka go tsenya tlotlontšu ye mpsha le thutapolelo. (Thutapolelo yeo e logagantšwego le go ngwala)	Mantšu a go laetša felo bjalo ka gare, ka gare, la ngele, la go ja, morago, bj, bj. Mantšu a dipotšišo Bontši Maswaodikga Tlotlontšu go ya ka kamano
9 le 10	Dihlahlobo ya gare ga ngwaga			
MEŠOMO YA KELO YA SEMMUŠO KOTARA 2				
Mošomo 4		Mošomo 5		Mošomo 6
Bomolomo: Go theeletša tekakwešišo/polelo ya semmušo ya go itukišetšwa/Go balela godimo ga go itukišetšwa.		Dingwalo: Dipotšišo go ya ka kamano		Dihlahlobo tša gare ga ngwaga Polelo: Tekakwešišo, polelo, sengwalo le go ngwala

MPHATO WA 8 KOTARA YA 3				
DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA IRI 1	GO BALA LE GO BOGELA IRI 1	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA IRI 1	SEBOPEGO SA POLELO LE MELA- WANA IRI 1 (LOGAGANTŠWE LE GO KWAGALA)
1 le 2	Go theeletša go ithabiša Theeletša mantšu a mafa le medumo yeo e nyalelanago le morero. Mohl. Dijo. Go bolela go go sego ga semmušo sehlopheng Itlwaetše mantšu a mafa le go šomiša mafoko a bonolo go hlaloša diswantšho tšeo di nyalelanago le morero wo mofsa. Nepiša go pitšo ya mantšu le segalo.	Go bala setšweletšwa go go tseneletšego gore o kwešišo mo maemong a temana: Mohl. bala setšweletšwa mabapi le morero wo o itšeng le go araba dipotšišo tša tekakwešišo (Eka elwa) Šomiša pukuntšu ya maleme a mabedi go lebelela mantšu a mafa	Setšweletšwa sa tirišano se se teletšana Ahlaahla diponagalo tša poledišano Barutwana ba ngwala poledišano ba šomiša tlolontšu ye mpsa le thutapolelo. Tsepelela go magato a go ngwala • Go beakanya • Go ngwala sengwalwakanywa • Go hlokola • Go phošolla le go boeletša • Go ngwala le go hlagiša (Eka elwa) Fa tshedimošo ya bjale ka gare ga pukuntšu ya mong ka sebele.	Maswodikga Bolela tšeo di nyakwago le tšeo di sa nyakwago Mopeleto Mantšu ao a hlakahlakantšhwago Tloltontšu go ya ka kamano
3 le 4		Go balela kwešišo go go tseneletšego maemong a lefoko le temana: Go bala ditaelo tše di itšeng tšeo di nyalelanago le morero wo mofsa. Mohl. Sejo goba seno se se rileng se diriwa bjang.	Setšweletšwa sa tirišano se se kopana Tsebagatša le go ahlaahla diponagalo tša go ngwala setšweletšwa sa tirišano se se kopana go maikemišetšo a itšeng. Ngwala ditaelo. Mohl. Go dira sejo goba seno seo o se ratago Tsepelela go magato a go ngwala • Go beakanya • Go ngwala sengwalwakanywa • Go hlokola • Go phošolla le go boeletša • Go ngwala le go hlagiša (Eka elwa)	Mošomophošollo wa thutapolelo go tšwa go seo barutwana ba se ngwadilego ka poledišano. La mathomo, la bobedi la bofelo, morago ga moo, ke moka, bj. bj Modirišotaelo, Ditaelo tša tatelano Maswodikga Mopeleto Mantšu ao a hlalago kgakanego Tshomišo ye nepagetšego ya makgokedi. Tloltontšu go ya ka kamano

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA IRI 1	GO BALA LE GO BOGELA IRI 1	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA IRI 1	SEBOPEGO SA POLELO LE MELA- WANA IRI 1 (LOGAGANTŠWE LE GO KWAGALA)
5 le 6	Go theeleletša go ithabiša: Barutwana ba theeletša dihlagišo tša thaka tša bona. Mohl. Dijo tšeo dirategago di dirwa bjang. Go bolela ga ga semmušo le go hlagiša: Barutwana ba hlagiša polelo ya go itukišetšwa. Mohl. Go fa ditaelo tša go dira mošomo wo itšego. (E ka elwa)	Go bala setšweletšwa sa go bogelwa go go tšeneletšego: Bogela setšweletšwa sa go kwewa le go bonwa seo se theilwego godimo ga morero wa bjale, mohl. Lenaneo la go apea mo thelebišeneng Araba dipotšišo morago ga go bogela	Setšweletšwa sa tirišano se se kopana Leipola seswantšho sa, mohl. Seširo sa go apea Ngwala lenaneo la go reka la ditšwakwa. Tsepelela go magato a go ngwala • Go beakanya • Go ngwala sengwalwakanywa • Go hlokola • Go phošolla le go boeletša g • Go ngwala le go hlagiša Fa tshedimošo ya bjale ka gare ga pukuntšu ya mong ka sebele	Mošomophošollo wa thutapolelo go tšwa go seo barutwana ba se ngwadilego ka maikemišetšo a itšeng. La mathomo, la bobedi la bofelo, morago ga moo, ke moka, bj. bj. Modirišotaelo, Ditaelo tša tatelano Maswodikga Mopeleto Mantšu ao a hlalago kgakanego Tshomišo ye nepagetšego ya makgokedi e ka elwa) Tlotlontšu go ya ka kamano
7 le 8	Go theeleletša go ithabiša/go kwešiša Theeletša poledišano, mohl. Moreki le mongkgwebo Go bolela go go sego ga semmušo le mošomo wa sehlopha Araba dipotšišo tšeo nyalelanago le go theeletša	Go balela kwešišo maemong a temana. Mohl. Bala temanahaloši mabapi morero wa bjale le go araba dipotšišo (Tekakwešišo e ka elwa)	Setšweletšwa sa tirišano Tlatša tshedimošo yeo theilwego godimo ga poledišano. Mohl. Dilo tšeo di rekilwego ke moreki le ditefelo tša tšona. Ngwala mafoko/khepšene ya seswantšho seo se theilwego godimo ga morero le polelo yeo e rutilwego	Sebopego sa tšhupabodulo Kgopelo ya setho Dikafoko Mantšu a go botšiša bjalo ka kae, na o na le, kaakang Madiri le maina Dinomoro Dikhutsofatšo Mopeleto Bontši Tlotlontšu go ya ka kamano

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA IRI 1	GO BALA LE GO BOGELA IRI 1	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA IRI 1	SEBOPEGO SA POLELO LE MELA- WANA IRI 1 (LOGAGANTŠWE LE GO KWAGALA)
9 le 10	Go theeleletša go ithabiša Mohl. Go theeletša karolo ya/kanegelo ye feletšego/direto/dikoša/terama ye kopana/padi ye kopana Go bolela go go sego ga semmušo le mošomo wa sehlopha Fetola ka bomolomo/dira dikakanyo mabapi le thaetele/diswantšho. Le Go bolela le go hlagiša ga semmušo Go balela godimo wa go itukišetšwa Mohl. Kanegelo/sereto/koša, bj.bj.	Setšweletšwa sa sengwalo Mohl. Bala kanegelo/direto/dikoša/terama/padi le go araba dipotšišo tša tekakwešišo (Eka elwa)	Boihlanelo: Mohl. Ngwala khepšene ya kanegelo ya seswantšho se se theilwego godimo ga morero le polelo yeo e rutiwego go tišetša thutapolelo yeo barutwana ba ithutilego yona kotareng kamoka. (Eka elwa)	Mošomophošollo wa thutapolelo go tšwa go seo barutwana ba se ngwadilego. Tiišetša thutapolelo kamoka yeo e dirilwego kotareng ye. Tlotlontšu go ya ka kamano
MEŠOMO YA KELO YA SEMMUŠO KOTARA 3				
	Mošomo 7	Mošomo 8	Mošomo 9	
Bomolomo: Go balela godimo ga go itukišetšwa/Go theeletša tekakwešišo/polelo ya go itukišetšwa/		Go ngwala: Temana (anegago/hlalošago) ya boihlanelo/ Setšweletšwa sa tirišano (se se teleletšana goba se se kopananyana)	Molekwana wa 2: Tekakwešišo le polelo Goba Sengwalo: dipotšišo go ya ka kamano.	

MPHATO WA 8 KOTARA YA 4				
DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA IRI 1	GO BALA LE GO BOGELA IRI 1	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA IRI 1	SEBOPEGO SA POLELO LE MELA- WANA IRI 1 (LOGAGANTŠWE LE GO KWAGALA)
1 le 2	Go theeletša go kwešiša: Tsebagatša tlotlontšu ye mpsha go ya ka morero ka tšhušumetšo ya modimo. Mohl. Medomo ya dinamelwa tša go fapana. Go bolela go go sego ga semmušo Fetola dipotšišo marago go theeletša tšhušumetšo ya medumo ya go fapana. Mohl. Mokgwa wa senamelwa	Go bala setšweletšwa go go tseeneletšego maemong a lentšu Bogela le go bala mantšu go ya ka morero Le Go bala setšweletšwa go go tseeneletšego maemong a lefoko le temana Bala poledišano mo morerong wo kgethelwego. Mohl. Yo mongwe yo a nyakago go tloga lefelong le go ya go lela a šomiša senamelwa Araba dipotšišo tša tekakwešišo ya poledišano	Setšweletšwa sa tirišano se se kopana Itlwaetše go ngwala mantšu a mafa ka gare ga dipukuntšu/dira sefapano sa mantšu/leipola diswantšho/ngwala khepšene ya diswantšho.	Sebopego sa tšhupabodulo Kgopelo ya setho Modirišotaelo Mantšu a go botšiša Makopanyi Bokae Mopeleto Bontši Dikhutsofatšo Mahlaodi Mopeleto Mahlathi Lebaka la lebjale Lebaka la letlago Katišo le matsatši a beke Tlotlontšu go ya ka kamano
3 le 4	Go theeletša go ithabiša: Theeletša sereto/koša/kanegelo yeo e theilwego godimo ga morero Go bolela go go sego ga semmušo le mošomo wa sehlopha Barutwana ba ithuta le go opela dikoša goba go diragatša sereto Nepiša go pitšo ya mantšu, mošito, polelo ya mmele le dika tša mmele.	Go balela go kwešiša: Setšweletšwa sa sengwalo Barutwana ba ka bala sereto sa tlaletšo/setšweletšwa seo se kgethilwego go ya ka morero. Araba dipotšišo tša setšweletšwa sa tekakwešišo Lebelela tlotlontšu ye mpsha go tšwa go pukuntšu ya maleme a mabedi	Setšweletšwa sa boihlamelo Barutwana ba ngwala setšweletšwa sa boihlamelo seo se theilwego godimo ga sebogelo sa hlohletšo. Mohl. Seširo sa Toropo. Tsepelela go magato a go ngwala - Go beakanya - Go ngwala sengwalwakanywa - Go hlokola - Go phošolla le go boeletša - Go ngwala le go hlagiša	Maswaodikga Mopeleto Dikafoko Lebaka la lebjale le letlago Tumelo le kganeitšo Mafokwana a felo Mahlaodi le mahlathi Tlotlontšu go ya ka kamano

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA IRI 1	GO BALA LE GO BOGELA IRI 1	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA IRI 1	SEBOPEGO SA POLELO LE MELA- WANA IRI 1 (LOGAGANTŠWE LE GO KWAGALA)
5 le 6	Go theeleletša go ithabiša: Barutwana ba theeletša diripana tša boihlamelo tšeo di balwago ke dithaka. Go bolela le go hlagiša ga semmušo: Barutwana ba bala dišweletšwa tša boihlamelo goba sereto	Go bala setšweletšwa sa go bogelwa go go tseneletšego: Barutwana ba ka lebelela dišweletšwa tša go bogelwa le go nyalantšha mafoko le dišweletšwa tša dibogelwa	Setšweletšwa saboihlamelo Barutwana ba ngwala khepšene ya seswantšho sa kanegelo Tsepelela go magato a go ngwala • Go beakanya • Go ngwala sengwalwakanywa • Go hlokola • Go phošolla le go boeletša • Go ngwala le go hlagiša	Mošomophošollo wa thutapolelo go tšwa go seo barutwana ba se ngwadilego ka boihlamelo. Dira mešongwana ka dikarolo tša thutapolelo tše di rutilwego. Mabotšiši Mahlaodi Mebala Kgopelo ya setho Mopeleto Maswaodikga Dikafoko Bontši Lebaka la lebjale Maganetši Mašalašupi Mašalarui Tlotlontšu go ya ka kamano
7 le 8	Go theeleletša go hwetša tshedimošo/le go ikgokaganya: Poeletšo ka mokgwa wa kahlaahlo ya dihlogo tšeo di dirilwego mo ngwageng Go bolela go go sego ga semmušo Barutwana ba fetola dipotšišo go tšwa go mošomo wo o dirilwego	Go balela kwešišo: Kgetha setšweletšwa seo se tlogo go boeletšwa go mekgwanakgwana ya tekakwešišo Poeletšo ya setšweletšwa sa sengwalo	Setšweletšwa sa boihlamelo le tirišano Boeletša le go tišetša magato a go ngwala ka dišweletšwa tša mehuta ya go fapana bjalo ka dipoledišano/ditemanahlaloši /ditemanakanegelo le dišweletšwa tša tirišano tše kopana.	Poeletšo ya sebopego sa polelo le melawana gammogo le tlotlontšu Mošomophošollo wa thutapolelo go tšwa go seo barutwana ba se ngwadilego. Khepšene ya kanegelo ya seswantšho
9 le 10	Dihlahlobo tša mafelelong a ngwaga			
MEŠOMO YA KELO YA SEMMUŠO KOTARA 4				
Mošomo wa 10				
Dihlahlobo tša mafelelong a ngwaga: Lephephe 1: *Bomolomo Lephephe 2: Polelo go ya ka kamano, Sengwalo le Go ngwala * Bomolomo: Meputso ya ngwaga ya bomolomo yeo e kgobokeditšwego, go bolela, go theeletša le go bala. Moputso wa mafelelo o swanetše go akaretša, bonnyane, mošomo wo tee wa polelo ya go itukišetša, mošomo wo tee wa go theeletša le mošomo wo tee wa go itukišetša wa go balela godimo.				

3.6.3 MPHATO WA 9

MPHATO WA 9 KOTARA YA 1				
DIBEKE	GO THEELELETŠA LE GO BOLELA IRI 1	GO BALA LE GO BOGELA IRI 1	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA IRI 1	SEBOPEGO SA POLELO LE MELAWANA IRI 1 (LOGAGANTŠWE LE GO KWAGALA)
1 le 2	Go theeleletša go ikgokaganya le poledišano: Ka bobedi ka bobedi le ka phapoši kamoka: tsebagatša moithutimmo go go šomiša tshedimošo yeo e filwego. Mohl. Bosetšhaba • Leina • Mengwaga • Mphato • Setlogo Go bolela le go hlagiša ga semmušo Go balela godimo ga go itukišetša	Go balela kwešišo: Tshedimošo Mohl. Hlalošo ka yo mongwe/ seswantšho sa yo mongwe	Setšweletšwa sa boihlanelo/ Setšweletšwa tirišano se se telele. Temana/poledišano Mohl. Ngwala temana hlaloši/poledišano Go fa tshedimošo ka tatelano ya go hlaloganyega Magato a go ngwala • Go beakanya • Go ngwala sengwalwakanywa • Go hlokola • Go phošolla le go boeletša • Go ngwala le go hlagiša	Sebopego sa mafoko (Sediri- lediri-sedirwa) Tšhomišo ya lebaka la le bjale Tlotlontšu go ya ka kamano
3 le 4	Go theeleletša go ithabiša Go bolela go go sego ga semmušo le mošomo wa sehlopha Mohl. Gopola morumokwano/koša le go e hlagiša mo dihlopheng	Setšweletšwa sa sengwalo 1 Mohl. Bala merumokwano/direto dikoša go kwešiša le go leboga. Ahlaahla setšweletšwa	Setšweletšwa sa boihlanelo: Ngwala temakanegelo Tsebagatša magato a go ngwala • Go beakanya • Go ngwala sengwalwakanywa • Go hlokola • Go phošolla le go boeletša • Go ngwala le go hlagiša	Tsebaga tša madiri a mafsa Mošomophošollo wa thutapolelo go tšwa go seo barutwana ba se ngwadilego Tlotlontšu go ya ka kamano

DIBEKE	GO THEELETSĀ LE GO BOLELA IRI 1	GO BALA LE GO BOGELA IRI 1	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA IRI 1	SEBOPEGO SA POLELO LE MELAWANA IRI 1 (LOGAGANTŠWE LE GO KWAGALA)
5 le 6	Go theeleletša go hwetša tshedimošo le go kwešiša: Go bolela go go sego ga semmušo le mošomo wa sehlopha Ruta diponagalo tša go ruta go theeleletša tshedimošo Mohl. Tshedimošo yeo e swanetšego go tlatšwa mo foromong: palo ya diphapoši tša go robala, tshengwana, morale, Bohlapelo	Go balela go kwešiša maemong a lentšu le lefoko Mohl. Thoma morero wo mofsa: Bala setšweletšwa ka ga “Legae la ka”	Setšweletšwa sa tirišano se se kopana/boihlamelo: Mohl. Tlatša foromo go ya ka mošongwana wa go theeleletša Ngwala temana kanegelo ka lagae la morutwana. Magato a go ngwala • Go beakanya • Go ngwala sengwalwakanywa • Go hlokola • Go phošolla le go boeletša • Go ngwala le go hlagiša	Maina Madiri Tlotlontšu go ya ka kamano
7 le 8	Go theeleletša go ikgokaganya le go hwetša tshedimošo: Go bolela ka maikemitšo a itšeng/go bolela go go sego ga semmušo Mohl. Seswantšho sa legae bjalo ka ge se šomišitšwe ge go balwa. G o botšiša dipotšišo ka seswantšho le go fetola dipotšišo.	Go bala setšweletšwa sa go bogelwa go go tseneletšego: Tsebagatša diponagalo tša setšweletšwa sa go bogelwa. Mohl. Seswantšho sa legae sa go ba le setšweletšwa	Setšweletšwa sa tirišano se se kopana Mohl. Ruta diponagalo tša poledišano/polelo ya go itukišetšwa Ngwala poledišano/polelo ya go itukišetšwa Magato a go ngwala • Go beakanya • Go ngwala sengwalwakanywa • Go hlokola • Go phošolla le go boeletša • Go ngwala le go hlagiša	Maswaodikga Matlema Mabutšiši Polelotebanyi Mošomophošollo wa thutapolelo go tšwa go seo barutwana ba se ngwadilego Tlotlontšu go ya ka kamano.

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA IRI 1	GO BALA LE GO BOGELA IRI 1	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA IRI 1	SEBOPEGO SA POLELO LE MELAWANA IRI 1 (LOGAGANTŠWE LE GO KWAGALA)
9 le 10	Go theeleletša go leboga le go hwetša tshedimošo ye itšeng: Mohl. Theeleletša go kwešiša Go bolela le go hlagiša ga go itukišetšwa Mohl. Poledišano goba polelo ya go itukišetšwa	Go balela kwešišo: Mohl. Bala temana Bogela le go ahlaahla ditšweletšwa tša go bogelwa tša go fapatapana. Mohl. Seswantšho, fotokrafo	Setšweletšwa sa boihlamlamo/tirišano Mohl. Go ngwala mafoko le go leipola diswantšho	Madiri, mahlaodi, maina- poeletšo ya go bala le go ngwala Phetolelo ya mafoko go ela gore thutapolelo yeo e rutilwego Efa hlalošo ya madiri, mahlaodi, maina ao a šomišwago Tiišetšo ya thutapolelo yeo e rutilwego kotareng ya mathomo Mošomophošollo wa thutapolelo go tšwa go seo barutwana ba se ngwadilego Tlotlontšu go ya ka kamanano
MEŠOMO YA KELO YA SEMMUŠO KOTARA 1				
Mošomo 1		Mošomo 2		Mošomo 3
Bomolomo: Go theeletša tekakwešišo/polelo ya go itukišetšwa/Go balela godimo ga go itukišetšwa		Go ngwala: Temana (kanegi/hlaloši) ya boihlamlamo/ Setšweletšwa sa tirišano (se se teleletšana goba se se kopananyana		Molekwana wa 1: Tekakwešišo le polelo

MPHATO WA 9 KOTARA YA 2				
DIBEKE	GO THEELETSĀ LE GO BOLELA IRI 1	GO BALA LE GO BOGELA IRI 1	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA IRI 1	SEBOPEGO SA POLELO LE MELAWANA IRI 1 (LOGAGANTŠWE LE GO KWAGALA)
1 le 2	Go theeleletša go hwetša tshedimošo ye itšeng: Go theeletša ditšhupetšo go ba ditaelo tšeo di filwego Go bolelela ka maikemišetšo a itšeng/Go bolela ga semmušo le go hlagiša/Go balela godimo ga go itukišetšwa Mohl. Efa ditaelo go ba ditšhupetšo (o ka tloga bjang go tšwa go lefelo la A go ya la B) ka sehlopha/a le noši. Goba Go balela godimo ga go itukišetšwa - mehlala ya ditaelo go ba ditšhupetšo.	Go balela go kwešiša maemong a lefoko Bala mehlala ya ditšhupetšo go ba ditaelo	Setšweletšwa sa tirišano se se kopananyana Magato a go ngwala - Go beakanya - Go ngwala sengwalwakakanywa - Go hlokola - Go phošolla le go boeletša - Go ngwala le go hlagiša Mohl. Ngwala ditšhupetšo go ba ditaelo	Maswaodikga Modirišogore Makopanyi Dikgokagantšhi: (ka gobane, ka lebaka leo,) nako (pele ga mo, morago ga mo) Poeletšo ya matlema Kganetšo Tlotlontšu go ya ka kamano
3 le 4	Go theeleletša go hwetša tshedimošo ye itšeng: Mohl. Go theeletša ditšhupetšo/ditaelo go kwešiša tekakwešišo/dipolelo tša go itukišetšwa Go bolela le go hlagiša ga semmušo Ahlaahla diponagalo tša polelo ya go itukišetšwa. Polelo ya go itukišetšwa Mohl. Go fa ditšhupetšo/go dira se sengwe/(ditaelo)	Go balela go kwešiša maemong a lentšu le lefoko: Bala go laetša le go ahlaahla tšhomišo ya, mohl. Modirišogore, matlema oa a tsebagaditšwego	Setšweletšwa sa tirišano se se kopana: Mohl. Go ngwala ka maikemišetšo a itšeng. Magato a go ngwala polelo ya go itukišetšwa Polelo ya go itukišetšwa (go tlaletša) Magato a go ngwala - Go beakanya - Go ngwala sengwalwakakanywa - Go hlokola - Go phošolla le go boeletša - Go ngwala le go hlagiša	Mošomophošollo wa thutapolelo go tšwa go seo barutwana ba se ngwadilego Maswaodikga Modirišogore Makopanyi Dikgokagantšhi: (ka gobane, ka lebaka leo,) nako (pele ga mo, morago ga mo) Poeletšo ya matlema Kganetšo. Tlotlontšu go ya ka kamano

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA IRI 1	GO BALA LE GO BOGELA IRI 1	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA IRI 1	SEBOPEGO SA POLELO LE MELAWANA IRI 1 (LOGAGANTŠWE LE GO KWAGALA)
5 le 6	Go theeletša go hwetša tshedimošo ye itšeng: Go theeletša go kwešiša Go bolela go go sego ga semmušo Go bolela go go sego ga semmušo: mohl. boso	Go balela go kwešiša maamong a lefoko le temana Bala le go tihatholla diponagalo tša, mohl. Khathune, mmepe wa boso, pego ya boso, sereto, koša	Setšweletšwa sa tirišano: Mohl. Leipola pego ya tša boso/dika tša boso/diswantšho.	Dikafoko le dibopego tša mafoko le melawana Lebaka la lebjale/letlago Madiri Dika Mošomophošollo wa thutapolelo go tšwa go seo barutwana ba se ngwadilego Tlotlontšu go ya ka kamano
7 le 8	Go bolela le go hlagiša ga semmušo Dira papadikekišo/pego ya boso Go theeletša go ithabiša: Mohl. theeletša dipego tša boso/dira papadikekišo	Go balela go kwešiša Go bala dipego tša boso/dipoledišano ka sethaka	Setšweletšwa sa tirišano: Mohl. Ngwala dipego tša boso/dipoledišano Magato a go ngwala • Go beakanya • Go ngwala sengwalwakakanywa • Go hlokola • Go phošolla le go boeletša Go ngwala le go hlagiša	Laeša le gotišetša phapano ya diagi tša polelo le melawana Bontši Khutsofatšo Mošomophošollo wa thutapolelo go tšwa go seo barutwana ba se ngwadilego Tlotlontšu go ya ka kamano
9 le 10	Hlahlobo ya gare ga ngwaga			
MEŠOMO YA KELO YA SEMMUŠO KOTARA 2				
Mošomo 4		Mošomo 5	Mošomo 6	
Bomolomo: Go theeletša tekakwešišo polelo ya go itukišetšwa/Go balela godimo ga go itukišetšwa		Dingwalo: Dipotišo go ya ka kamano	Hlahlobo ya gare ga ngwaga: Tekakwešišo, polelo, sengwalo, go ngwala	

MPHATO WA 9 KOTARA3				
DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA IRI 1	GO BALA LE GO BOGELA IRI 1	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA IRI 1	SEBOPEGO SA POLELO LE MELAWANA IRI 1 (LOGAGANTŠWE LE GO KWAGALA)
1 le 2	Go theeletša go ithabiša Theeletša medumo yeo e nyalelanago le morero. Mohl. Polase. Go bolela le go hlagiša ga se mmušo Go balela godimo ga go itukišetšwa go go nepišitšwego go hlabošo, pitšo ya mantšu le segalo, mohl. Setšweletšwa morerong.	Go bala setšweletšwa go go tseneletšego go hwetša kwešišo maemong a temana: Mohl. Bala setšweletšwa sa morero wo itšeng le go araba dipotšišo tša tekakwesišo.	Setšweletšwa sa tirišano se se kopananyana: Tsebatša le go ahlaahla diponagalo tša go ngwala le lengwalo la segwera/temanahlaloši/ temanakanegelo Ngwala le lengwalo la segwera/temanahlaloši/ Temanakanegelo, mohl. Ketelo ya go ya kua polaseng. Tsepelela go magato a go ngwala • Go beakanya • Go ngwala sengwalwakanywa • Go hlokola • Go phošolla le go boeletša • Go ngwala le go hlagiša	Dikafoko Tatelano ya mantšu Mašalarui Mahlaodi le mahlathi Papetšo Maswaodikga Makgokedi Kwano magareng ga sediri le lediri/lehlaodi Lebaka la lebjale, lefetile, letlago Tharollo ya lengwalo la segwera. Tlotlontšu go ya ka kamano
3 le 4	Go theeletša go ithabiša Mohl. Theeletša dipotšišo tšeo di nyalelanago le dibogelwa tša hlohleletšo (seswantšha sa polase) Go bolela go go sego ga semmušo le mošomo wa sehlopha Mohl. Go fetola dipotšišo tša bomolomo mabapi le dibogelwa tša hlohleletšo.	Go balela go kwešiša Go bala setšweletšwa sa sengwalo go hwetša tshedimošo le kwešišo Goba Mohlala wa lengwalo la segwera goba temana.	Setšweletšwa sa tirišano se se kopana: Tsebatša le go ahlaahla diponagalo tša go ngwala le lengwalo la segwera/temanahlaloši/ temanakanegelo Ngwala le lengwalo la segwera/temanahlaloši/ Temanakanegelo, mohl. Ketelo ya kua polaseng. Tsepelela go magato a go ngwala • Go beakanya • Go ngwala sengwalwakanywa • Go hlokola • Go phošolla le go boeletša • Go ngwala go hlagiša	Dikafoko Tatelano ya mantšu Mašalarui Mahlaodi le mahlathi Papetšo Maswaodikga Makgokedi Kwano magareng ga sediri le lediri/lehlaodi Lebaka la lebjale, lefetile, letlago Tlotlontšu go ya ka ka mano

DIBEKE	GO THEELETSĀ LE GO BOLELA IRI 1	GO BALA LE GO BOGELA IRI 1	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA IRI 1	SEBOPEGO SA POLELO LE MELAWANA IRI 1 (LOGAGANTSWE LE GO KWAGALA)
5 le 6	Go theeleletša go kwešiša: Mohl. Theeletša tšhušetšo ya medumo Le Theeletša poledišano mo morerong wo mofsa, mohl. Karatše goba lebenkele Go bolela go go sego ga semmušo le mošomo wa sehlopha Šomiša tlotlontšu ya mošomo wo mofsa, bolela ka tšhušetšo ya medumo le go itlwaetša go bolela mafoko	Go bola setšweletšwa go go tseeneletšego Bogela diswantšho tšeo di kgethetšego morero, mohl. karatše	Setšweletšwa sa boihlanelo Leipola seswantšho sa, mohl. Karatše. Setšweletšwa sa tirišano: Tlatša tshedimošo yeo e sego gona ka go theeletša poledišano Ngwala temanahlaloši. Mohl. Seswantšho mabapi le morero Tsepelela go magato a go ngwala - Go beakanya - Go ngwala sengwalwakanywa - Go hlokola - Go phošolla le go boeletša - Go ngwala go hlagiša	Mošomophošollo wa thutapolelo go tšwa go seo barutwana ba se ngwadilego Kgopelo ye bonolo Poeletšo ya modirišogore Mabotšiši Madiri le maina Medirišo Mopeleto Tlotlontšu go ya ka kamano
7 le 8	Go theeleletša go ithabiša: Theeletša papadikekišo ya barutwana Go bolela le go hlagiša ga semmušo Bapala kekišo ye e theilwego godimo ga morero, mohl. karatše	Go balela go kwešiša maamong a lenitšu le lefoko: Mohl. Go bala temanahlaloši yeo e ngwadilwego leboong le lefetilego ka sethaka (go balela go ithabiša) Goba Setšweletšwa sa sengwalo Mohl. Go balela go ipshina, mohl. Sereto/kanegelokopana/terama ye kopana/padi ye kopana	Setšweletšwa sa boihlanelo Ngwala mafoko/khepšene ya seswantšho seo se theilwego godimo ga morero le polelo yeo e rutilwego	Mošomophošollo wa thutapolelo go tšwa go seo barutwana ba se ngwadilego Kgopelo ye bonolo Poeletšo ya modirišogore Mabotšiši Madiri le maina Dinomoro Medirišo Khutsofatšo Mopeleto Bontši Tlotlontšu go ya ka kamano

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA IRI 1	GO BALA LE GO BOGELA IRI 1	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA IRI 1	SEBOPEGO SA POLELO LE MELAWANA IRI 1 (LOGAGANTŠWE LE GO KWAGALA)
9 le 10	Go theeleletša go ithabiša Mohl. Theeletša karolo goba kanegelo kamoka/sereto/dikoša/terama ye kopana/padi ye kopana Go bolela go go sego ga semmušo Go bolela go go sego ga semmušo le mošomo wa sehlopha. Le Go balela godimo Šomana le pitšo ya mantšu le hlabošo	Setšweletšwa sa sengwalo Mohl. Bala kanegelo/sereto/terama ye kopana/padi ye kopana le go araba dipotšišo tša go leka kwešišo	Setšweletšwa sa boihlanelo Mohl. Ngwala khapšene ya kanegelo ya seswantšho seo se theilwego godimo ga morero le polelo yeo e rutilwego go tišetša thutapolelo yeo e rutilwego katara kamoka.	Tiišetša thutapolelo kamoka yeo e dirilwego mo kotareng ye. Tlotlontšu go ya ka kamano
MEŠOMO YA KELO YA SEMMUŠO KOTARA 3				
Mošomo 7: Go bolela/Go theeletša/Go bala		Mošomo 8		Mošomo 9
Bomolomo: Go balela godimo ga go itukišetšwa/go theeletša tekakwešišo/polelo ya go itukišetšwa		Go ngwala: Temana (kanegi/hlaloši) ya boihlanelo/ Setšweletšwa sa tirišano (se se teleletšana goba se se kopananyana		Molekwana 2: Tekakwešišo le polelo Goba Sengwalo: dipotšišo go ya ka kamano.

MPHATO WA 9 KOTARA YA 4				
DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA IRI 1	GO BALA LE GO BOGELA IRI 1	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA IRI 1	SEBOPEGO SA POLELO LE MELAWANA IRI 1 (LOGAGANTŠWE LE GO KWAGALA)
1 le 2	Go theeletša go kwešiša: Theeletša poledišano go morero wo mofsa- motho yo mongwe o otara dijo ka returenteng Go bolela go go sego ga semmušo Araba dipotšišo morago ga go bogela le go bala setšweletšwa sa go bogelwa.	Go bola setšweletšwa go go tseneletšego: Bogela le go bala diswantšho/morero: menyu, mohl. Dijo tša go fapana. Goba Bala poledišano go morero wo o kgethilwego. Mohl. Seširo sa resturentle goba go reka dijo. Araba dipotšišo tša tekahlaloganyo ya poledišano	Setšweletšwa sa boihlanelo Itlwaetše mafoko a dipotšišo le dikarabo go morero wo o kgethilwego. Leipola diswantšho tšeo di šomišitšwego Setšweletšwa sa tirišano: Ngwala poledišano ka, mohl. Seširo sa resturentle. Tsepelela go magato a go ngwala • Go beakanya • Go ngwala sengwalwakakanywa • Go hlokola • Go phošolla le go boeletša • Go ngwala le go hlagiša	Kganetšo Mabotšiši Kgopelo ye bonolo Tše dirategago le tše sa rategago Makopanyi Mehuta ya dišhupa bo dulo Medirišo Polelo ya khwanthithi (bokae) Mahlaodi le mahlati Mašalarui Mašalašupi Mopeleto Bontši Khutsofatšo Tlotlontšu go ya ka kamano

DIBEKE	GO THEELETSĀ LE GO BOLELA IRI 1	GO BALA LE GO BOGELA IRI 1	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA IRI 1	SEBOPEGO SA POLELO LE MELAWANA IRI 1 (LOGAGANTSWE LE GO KWAGALA)
3 le 4	Go theeleletša go hwetša tshedimošo ye itšeng: Mohl. Go theeletša tekakwešišo go morero wo o kgethilwego leboong le le fetilego. Go bolela le go hlagiša ga semmušo Mohl. Poledišano/papadikikišo bjalo ka ge e ngwadiwe mo le mo leboong le le fetilego	Go balela go kwešiša: Mohl. Go bala poledišano yeo e badilwego ke barutwana Goba Mohl. Setšweletšwa seo se kgethilwego go morero.	Setšweletšwa sa tirišano: Ngwala, mohl. Poledišano ya batho ba bararo ka mo returenteng- weitara le bareki ba babedi	Mošomophošollo wa thutapolelo go tšwa go seo barutwana ba se ngwadilego Kganetšo Mabotšiši Kgopelo ye bonolo Tše dirategago le tše sa rategago Makopanyi Mehuta ya dišhupa bo dulo Medirišo Polelo ya khwanthithi (bokae) Mahlaodi le mahlathi Mašalarui Mašalašupi Mopeleto Bontši Khutsofatšo Tlotlontšu go ya ka kamanano
5 le 6	Go theeleletša go hwetša tshedimošo ye itšeng: Mohl. Barutwana ba theeletša tlotlontšu ye mpsha ka go šomiša setšweletša sa go bogelwa, mohl. Diaparo. Go bolela go go sego ga semmušo Itlwaetše go bolela dipotšišo le dikarabo. Mohl. O apere eng? Seaparo se ke bokae?	Go bola setšweletšwa go go tseneletšego Barutwana ba bogela le go bala setšweletšwa. Mohl. Seswantšho sa batho bao ba aperego mehuta ya diaparo tša go fapana. Ba ka nyalantšha setšweletšwa le diswantšho	Setšweletšwa sa boihlamelo Mohl. Leipola diswantšho; itlwaetše go ngwala mafokohlaloši. Itlwaetše go ngwala dipotšišo le dikarabo, mohl. O apere eng? Seaparo se ke bokae? Le Ngwala temanahaloši go hlaloša seo o mongwe a se aperego goba a se rekilego. Tsepelela go magato a go ngwala • Go beakanya • Go ngwala sengwalwakakanywa • Go hlokola • Go phošolla le go boeletša • Go ngwala le go hlagiša	Mabotšiši Mahlaodi Mebala Kgopelo ye bonolo Mopeleto Bontši Lebaka la lebjale Kganetšo Mašalašupi Mašalarui Tlotlontšu go ya ka kamanano

DIBEKE	GO THEELETŠA LE GO BOLELA IRI 1	GO BALA LE GO BOGELA IRI 1	GO NGWALA LE GO HLAGIŠA IRI 1	SEBOPEGO SA POLELO LE MELAWANA IRI 1 (LOGAGANTŠWE LE GO KWAGALA)
7 le 8	Go theeleletša go ithabiša: Mohl. Theeletša koša/sereto/temanahlaloši yeo e ngwadilwego ke barutwana leboong le le fetilego. Go bolela go go sego ga semmušo Mohl. Tiišetšo ya dipotšišo le mafoko ao a dirilwego ka bomolomo kotareng ye	Go balela go kwešiša maemong a lentšu le lefoko: Mohl. Setšweletšwa seo se kgethilwego go morero ka dipotšišo tša tekakwešišo tšeo di swanetšego go arabiwa.	Tukišetšo ya hlahlobo Tiišetša magato a go ngwala mehuta ya ditšweletšwa tša go fapana bjalo ka poledišano/temanahlaloši/temanakanegelo	Boeletša hlamo ya mafoko le melawana ya polelo yeo e rutiwego Mošomophošollo wa thutapolelo go tšwa go seo barutwana ba se ngwadilego Tlotlontšu go ya ka kamano
9 le 10	Hlahlobo ya mafelelong a ngwaga			
MEŠOMO YA KELO YA SEMMUŠO KOTARA 4				
Mošomo wa 10				
Dihlahlobo ya mafelelong a ngwaga				
Lephephe 1: *Bomolomo				
Lephephe 2: Polelo go ya ka kamano, Sengwalo le Go ngwala				
Bomolomo: *Meputso ya ngwaga ya bomolomo yeo e kgobokeditšwego, go bolela, go theeletša le go bala. Moputso wa mafelelo o swanetše go akaretša, bonnyane, mošomo wo tee wa polelo ya go itukišetša, mošomo wo tee wa go theeletša le mošomo wo tee wa go itukišetša wa go balela godimo.				

KAROLO YA 4: KELO GO LELEME LA TLALELETŠO LA BOBEDI

4.1 MATSENO

Kelo ke tshepetšotšweledi ye e beakantšwego ya go lemoga, go kgoboketša le go hlatholla tshedimošo ka ga bokgoni bja barutwana. Go šomišwa mehuta ya go fapana ya kelo. E akaretša dikgato tše nne: go kgoboketša bohlatse bja diphihlelelo, tekolo ya bohlatse bjoo; go rekhota tše di hweditšwego le go šomiša tshedimošo yeo go kwešiša, ka go realo, e thuša go hlabolla morutwana gore go kaonafatšwe tshepetšo ya go ithuta le go ruta.

Kelo e swanetše go ba ka mhlakore ka moka, ke go re, e be ya semmušo (Kelo ye e lebantšwego) le yeo e sego ya semmušo (Go ela go ithuta). Mo mabakeng a ka moka, barutwana ba swanetše go fiwa diphošollo kgafetšakgafetša go tiišetša maitemogelo a bona a go ithuta.

Kelo ya mabokgoni a leleme e swanetše go logagantšhwa. Kelo ya setsopolwa sa tekakwešišo e swanetše go nyalantšhwa le tšhomišo ya polelo. Kelo ya go ngwala e swanetše go tsentšha sererwa ka ga dilo tšeo di diregago bo phelong bja nnete.

4.2 KELO YEO E SEGO YA SEMMUŠO GOBA KELO YA TŠATŠI KA TŠATŠI

Kelo ya go ithuta e na le maikemišetšo a go kgoboketša tshedimošo ka ga diphihlelelo tša morutwana ka mehla, yona e šomišwa go kaonafatša go ithuta ga bona.

Kelo yeo e sego ya semmušo, e lekola tšwelopele ya morutwana ya letšatši le letšatši. Seo se dirwa ka go lebeledišiša, dikahlaahlo, ditiragatšo tša go itlwaetša, dikopano tša morutwana— morutiši, go šomišana mmogo ka phapošing go go sego ga semmušo, bjalobjalo. Kelo ye e sego ya semmušo e ka ba bonolo go swana le go emiša go ruta ka nako ya kabo ya thutišo go lekola goba go lebeledišiša barutwana goba go ahlaahla le barutwana ka tsela yeo thutišo e tšwelago pele ka gona. Kelo ye e sego ya semmušo e swanetše go dirišwa go fa barutwana dipelo le go thuša peakanyo ya go ruta, fela e ka no se rekhotwe. E se ke ya bonwa nke e kgaogane le ditiragalo tša go ithuta tše di phethagatšwago ka phapošing. Barutwana goba barutiši ba ka swaya mešomo ye ya kelo.

Kelo ka mong le kelo ka sethaka di tsenyeletša barutwana go šoma ka mafolofolo mo mabakeng a kelo. Se se bohlokwa ka gore se dumelela barutwana go ithuta go gopodišiša ka bokgoni bja bona.

Dipelo tša mešongwana ya tšatši ka tšatši ga di rekhotwe semmušo ntle le ge morutiši a rata go dira bjalo. Dipelo tša mešongwana ya tšatši ka tšatši ga di šomišwe go hlatloša le go fa disetifikeiti.

4.3 KELO YA SEMMUŠO

Mešomo ka moka ya Kelo yeo e bopago lenaneo la kelo la semmušo la ngwaga, e bitšwa Kelo ya Semmušo. Morutiši o swaya le go rekhota semmušo mešongwana ya kelo ya semmušo gore barutwana ba tle ba hlatlošwe le go fiwa disetifikeiti. Mešomo ya Kelo ya Semmušo ka moka e swanetše go lekolwa go kgonthišeša boleng/khwalithi le go netefatša gore go swerwe maemo a go lekanetša a a nepagetšego.

Mešongwana ya kelo ya semmušo e fa morutiši tsela ya hlatlamano ya go ela ka fao barutwana ba tšwelago pele mphatong le thutong ye e itšego. Mehlala ya Mešongwana ya kelo ya semmušo e akaretša melekšana, ditlhahlobo, mešongwana ya go diragatšwa, diprotšeke, ditlhagišomolomo, mešomotaetši, ditiragatšo, bj.bj. Mola ditokišetšo tša mešongwana ya semmušo di ka dirwa ka ntle ga phapoši, karolo ya bofelo ya kelo e swanetšwe go phethagatšwa ka fase a maemo ao a laolegago, ka phapošing.

Mešomo ya kelo ya semmušo e bopa karolo ya lenaneo la kelo la semmušo la ngwaga kamoka go mphato le thuto ye nngwe le ye nngwe.

Nkatlapana ye latelago e fa dinyakwa tša kelo ya semmuša go Lelemetlaleletšo la Bobedi:

Nkatlapana 1: Mephato 7 – 9

KELO YA SEMMUŠO		
GARE GA NGWAGA	HLAHLORO YA MAFELELONG A NGWAGA	
40%	60%	
Kelo ya go Thewa Sekolong (KTS)	Maphephe a Hlahlobo ya Mafelelong a Ngwaga	
40%	35%	25%
Melekšana ye 2 Mešomo ye 6 Hlahlobo ye 1 (gare ga ngwaga)	Hlahlobo ya go ngwalwa Lephephe la 1 (iri ye 1½) – Polelo go ya ka kamano, go ngwala le sengwalo	Mošomo wa kelo ya Bomolomo: Go theeletša Go bolela ga go itukišetšwa Go balela godimo ga go itukišetšwa Mešomo ya bomolomo yeo e dirilwego mo ngwageng e bopa karolo ya kelo ya sekolong mafelelong a ngwaga

Mehuta ya kelo ye e šomišwago e swanetše go nyalelana le mengwaga le maemo a tšwetšopele ya morutwana. Moakanyetšo wa mešomo ye o swanetše go akaretša mateng a thuto, le go tsenyeletša mešomo ya go fapana yeo e beakanyeditšwego go fihlelela maikemišetšo a thuto.

Kelo ya semmušo e swanetše go tsenyeletša mehuta ya go fapana ya maemo a kwešišo le bokgoni bja barutwana bjalo ka ge go laeditšwe ka fase:

Nkatlapana 2

MAEMO A KWESIŠO	MOŠONGWANA	PERSENTE YA MOŠOMO
Potšišothwii (Maemo a 1) Peakanyoleswa (Maemo a 2)	Dipotšišo tša go šoma ka tshedimošo • ye e beilwego phatlalatša go setšweletšwa. • Efa maina a dilo/batho/mafelo • Lemoga batho • Ngwala lenaneoina la dinthla/maina • Hlaloša lefelo/motho • Ke mang motho? • Ke eng yeo motho.....? • Ke ka lebaka la eng.....? • E diregile neng.....? • E diregile kae.....? Dipotšišo tše di nyakago peakanyo ya tshedimoša beilwego phatlalatša go setsweletšwa • Ngwala dintlhakgolo/kgopolokgolo tše pedi. • Lemoga motho/batho • Hlaloša seo se diregilego..... • Hlaloša seemo/tikologo/batho	Maemo a 1 le 2: 80%
Go dira thumo goba go tšea sephetho go ya ka dintlha tše di filwego (Maemo a 3)	Dipotšišo tše di šomana le kahlolo mabapi le mohola le bohlokwa. Tšona di akaretša dikahlolo mabapi le nnete, go holega, dintlha le dikgopolo, netefatšo, kwešišagalo le go fahlela, le ditaba tša go swana le kganyogo le kamogelego ya diphetho le ditiro go ya ka meetlo le maikutlo. • Na o dumelelana le maitshwaro/setatamente sa moanegwa? • Na o amogela maikutlo/maitshwaro/ • ditiro tša moanegwa? Efa mabaka a • karabo ya gago. • Swayaswaya ka tsinkelo maitshwaro a moanegwa. • Kgetha mantšu ao a ka hlalosago moanegwa ka mokgwa wo mokaone.	Maemo a 3: 20%

4.4 LENANEO LA KELO

Lenaneo la Kelo le hlametšwe go phatlalatša mešomo ya Kelo ya semmušo ya dithuto tšohle ka moka tša kotara ka sekolong.

4.4.1 Kakaretšo ya dinyakwa

Dinkatlapana tše di latelago di fa kakaretšo ya dinyakwa tša Lenaneo la kelo kotareng ye ngwe le ye nngwe go Maleme a Tlaleletšo a bobedi:

Nkatlapana 4.1: Mephato ya 7 - 9

LENANEO LA KELO				
	KELO YA GO THEWA SEKOLONG KOTARE KA KOTARA			HLAHLobo YA MAFELELONG A NGWAGA
Mephato ya 7 - 9	Kotara 1: Molekwana wo 1 wa go ngwalwa + Mešomo ye 2	Kotara 2: Mešomo ye 2 + Hlahlobo ye 1 ya gare ga Ngwaga	Kotara 3: Molekwana wo 1 wa go ngwalwa + Mešomo ye 2	Kotara 4: Hlahlobo ye 1 ya mafelelong a ngwaga
Mephato ya	Sebopego sa Maphephe a Hlahlobo			
7 - 9		Lephephe la 1 Lephephe la 1: Polelo go kamano -tekatlhaologanyo, Polelo le Dingwalo, go ngwala.		Hlahlobo ye 1 ya ka gare ya Mafelelong a Ngwaga e na le maphephe a 2. Lephephe la 1: bomolomo Lephephe la 2: Polelo go ya ka kamano -tekakwešišo, Polelo le Dingwalo le go ngwala.
Mephato ya 7-9 Moputso wa Kotara (Dikotara 1 - 3): - Kotara ye nngwe le ye nngwe, hlakantšha meputso le dipalomoka tša meputso le go di fetolela go % tša moputso wa katara. Moputso wa hlatlošo Hlakantšha meputso le dipalomoka tša mešomo ya Kelo ya go Thewa Sekolong (KTS) g tloga ka katara ya 1 go fihla ka kotara 3 le go di fetolela go 40%. - Fetolela moputso wa bomolomo (Lephephe la 1) go 25% - Fetolela Lephephe la 2 go 35%				

Nkatlapana 4.2: Mephato ya 7-9

LENANEO LA KELO		
Mešomo ya Kelo ya Semmušo ya Kotara ya 1		
Mošomo 1	Mošomo 2	Mošomo 3
Bomolomo: polelo ya go itukišetšwa/poledišano/boso/Go balela godimo wa go itukišetšwa	Go ngwala: Boihlamelo (Temanakanegi/temanahlaloši) Setšweletšwa sa tirišano (se se teletšana goba se se kopananyana).	Molekwana 1: Tekakwešišo le polelo
Mešomo ya Kelo ya Semmušo ya Kotara ya 2		
Mošomo 4	Mošomo 5	Mošomo 6: Molekwana 1
Bomolomo: Go theeletša Tekakwešišo/Polelo ya go itukišetšwa/Go balela godimo wa go itukišetšwa	Dingwalo: Dipotšišo go ya ka kamano	Hlahlobo ya gare ga ngwaga Lephephe la 1: Polelo go ya ka kamano, tekakwešišo, polelo Sengwalo le Go ngwala
Mešomo ya Kelo ya Semmušo ya Kotara ya 3		
Mošomo 7	Mošomo 8	Mošomo 9
Bomolomo: Go theeletša/ Tekakwešišo/Polelo ya go itukišetšwa/Go balela godimo wa go itukišetšwa	Writing: Boihlamelo (Temanakanegi/temanahlaloši) Setšweletšwa sa tirišano (se se kopananyana goba se se teletšana).	Molekwana 2: Tekakwešišo le polelo Goba Sengwalo: Diposišo go ya ka kamano
Mešomo ya Kelo ya Semmušo ya Kotara ya 4		
Hlahlobo ya mafelelong ga ngwaga Lephephe la 1: Bomolomo Lephephe la 2: Polelo go ya ka kamano, tekakwešišo, polelo Sengwalo le Go ngwala		

Bomolomo: Barutwana baswanetše go dira mošomo o tee wa polelo ya go itukišetšwa, o tee wa go theeletša le o tee wa go bala gag on itukišetšwa

Lemoga:

Molekwana ka gare ga Lenaneo la Kelo ga wa swanelwa go bopsa ke melekwanane ye nnyane ye mmalwa. Molekwana wo mongwe le wo mongwe o swanetše go akaretša diteng tše bonagalago le gore di swanetše go ngwalwa nako ye magareng ga metsotso ye 30 – 60 ye nngwe le ye nngwe le go laetša maemo a kgopolo a go fapana bjalo ka ge a laeditšwe ka gare ga lephephe la hlahlobo.

4.4.2 Dihlahlobo: Mephato 7 - 9

Sebopego sa Lephephe la Hlahlobo

LEPHEPHE	KAROLO	NAKO
Polelo go ya ka kamano 1, Sengwalo le Go ngwala	A: Tekakwešišo (Ditšweletšwa tša go fapafapana di ka šomišwa go akaretšwa le ditšweletšwa tša go bogelwa lego thalwa).	Mephato 7 - 9 Iri ye 1½
	B: Polelo • Dibopego tša polelo le melawana (Mantšu le mafoko) di swanetše go elwa go ya ka kamano go šomišwa ditšweletšwa tša go fapana.	
	C. Sengwalo Ye nngwe ya tše di latelago: Theto, dikanegelokopana, padi ye kopana, terama ye kopana (dipotšišo go ya ka kamano)	
	D Go ngwala Boihlamelo (Temanakanegi/temanahlaloši) Setšweletšwa sa tirišano (se se kopananyana goba se se teletšana).	

Diteng tšeo di akareditšwego

Kelo e amana le diteng tšeo di lego gare ga tokomane. Ka lebaka la tšwetšopele ya mareo go putlaganya le mephato, diteng le mabokgoni go tšwa mephato ya 7 – 9 e tla elwa ka maphephe a hlahlobo mafelelong a ngwaga o mongwe le o mongwe.

Mošomo wa kelo ya bomolomo: Lephephe la 2

Mošomo wa kelo ya bomolomo wo o dirwago ngwaga ka moka o bopa karolo ya kelo ya mafelelong a ngwaga. Dintlha tša Mošomo wa kelo ya bomolomo tšeo di šongwago mo ngwageng di ka tsela ye e latelago:

LEPHEPHE LA 2	DINTLHA
Bomolomo	Bomolomo bo beakanwa ka sekolong, ya elwa ka sekolong, ya lekanytšwa ka ntle ga sekolo. Go bala Go balela godimo go go itokišeditšwego Ela: Kwešišo ya setšweletšwa, go sepetša hlalošo, tšhomišo ya lentšu, pišo ya mantšu ka nepagalo. Go bolela: Go bolela go go itukišetšwego Ela: Go beakanya le thulaganyo ya diteng, segalo, mabokgoni a go bolela le hlagišo, Thušo ya kwagalo le ponagal, polelo ye nepagetšego. Go theeletša: Go theeletša go Kwešiša Ela: Go theeletša go kwešiša le go hwetša tshedimošo

Mešomo ya kelo ye e šomišwago go Kelo ya semmušo e rekhotiwa le go šomišwa go laola gore morutwana o swanetše go tšwetšwa pele goba go hlahlošetšwa go mphato wo o latelago.

Morutiši o swanetše go beakanya le tliša Lenaneo la Semmušo la Kelo la ngwaga go Sehlopha sa Taolo ya Sekolo (STS) pele ngwaga wa dithuto o thoma. Se se tla thuša go thala peakanyo ya kelo ya sekolo go mphato wo mongwe le wo mongwe. Peakanyo ya Kelo ya Sekolo e swanetše go fiwa barutwana le batswadi bekeng ya mathomo ya kotara ya mathomo.

4.5 GO REKHOTA LE GO BEGA

Go rekhota ke tshepetšo yeo go yona morutiši a ngwalago le go boloka maemo a bokgoni bja morutwana go mošomo wo o itšego wa kelo. Go rekhota go laetša kgatelopele ya morutwana ya go ikhweletša tsebo bjalo ka ge e hlalošwa ka go Ditatamente tša Pholisi tša Lenaneothuto le Kelo. Direkhote tša bokgoni bja morutwana, di swanetše go bontšha bohlatse bja tšwelopele ya dikgopolo ka gare ga mphato le gore o loketše go tšwelapele goba go hlatlošetšwa go mphato wo o latelago. Direkhoto tša bokgoni bja morutwana di swanetšego šomišwa gape go kgonthišiša kgatelopele ye e dirilwego ke barutiši le morutwana nakong ya ge go rutwa ebile go ithutwa.

Go bega ke tshepetšo ya go kgokaganya bokgoni bja morutwana le bja barutwana ba bangwe, batswadi, dikolo le bakgathatema ba bangwe ka ga tšeo barutwana ba di fihleletšego. Bokgoni bja morutwana bo ka begwa ka ditsela tša go fapana. Ditsela tše di akaretša dikarata tša go bega, dikopano tša batswadi, matšatši a go etela dikolo, dikhonferense tša motswadi–morutiši, go letšwa ga megala, mangwalo, mangwalotaba a phapoši goba a sekolo, bj.bj. Barutiši go mephato ka moka ba bega dipoele tša thuto ka dipersente. Maemo a go fapana a phihlelele le makala a dipersente a go sepelelana le ona a laetšwa nkatlapaneng ya ka fase.

DIKHOUTU LE DIPERSENTE TŠA GO REKHOTA LE GO BEGA

KHOUTU YA TEKANYETŠO	DITLHALOŠI TŠA BOKGONI	PERSENTE
7	Bokgoni bjo bo botse kudukudu	80 – 100
6	Bokgoni bjo bo botse kudu	70 – 79
5	Bokgoni bja go kgotsofatša	60 – 69
4	Bokgoni bjo bo lekanego	50 – 59
3	Bokgoni bja go amogelega	40 – 49
2	Bokgoni bja go išega	30 – 39
1	O hlolegile	0 - 29

Barutiši ba tla rekhota meputso ya nnete malebana le mošomo ka go šomiša letlakala la go rekhota; gomme ba bega dipersente go lebana le thuto ka dikarateng tša barutwana tša pego.

4.6 TEKANYETŠO YA KELO

Tekanyetšo e laetša tshepetšo yeo e netefatšago gore kelo ya mešomo e a amogelega, ke ya nnete ebile e a botege. Tekanyetšo e swanetše go phethagatšwa maamong a sekolo, selete, profense le a bosetšhaba. Ditiragatšo tša tekanyetšo ya botlalo ye e nepagetšego, di swanetše go dirwa gore go tle go kgonthišiše boleng bja kelo ya dithuto.

4.6.1 Kelo ya Semmušo (KTS)

- Melekwana le tlhahlobo ya Mephato ya 7 le 8 e lekolwa ka gare. Mohlahli wa thuto o swanetše go lekanyetša sešupo sa mešomo ye a e lekotšego nakong ya ge a etela dikolo, go netefatša maemo a mešomo le tekanyetšoya ka gare.
- Go Mphato wa 9 melekwan le tlhahlobo di swanetše go lekanyetšwa mo maamong a selete le a profense. Tshepetšo ye e tla laolwa ke Kgoro ya Thuto ya profense.
- Bahlahli ba thuto ba swanetše go lekanyetša dišupo tša maphephe a dipotšišo a melekwan le ditlhahlobo pele barutwana ba ka ngwala, go netefatša maemo le go hlahlala barutiši ka go hlama dipotšišo tša mešomo ye.

4.6.2 Mešomo ya kelo ya Bomolomo/orale

- **Mephato ya 7- 9:** Mošomo wo mongwe le wo mongwe wa bomolomo/orale wo o tlogo šomišwa bjalo ka karolo ya Lenaneo la Kelo o swanetše go lekanyetšwa ke hlogo ya thuto yeo pele barutwana ba ka leka go o phethagatša. Barutiši ba swanetše go ela mešomo ya bomolomo/orale.
- Mohlahli wa thuto goba molekanyetši yo a kgethilwego o swanetše go lekanyetša sešupo sa mešomo ya bomolomo/orale nakong ya diketelo tša gagwe tša sekolo go netefatša maemo a mešongwana le tekanyetšo ya ka gare.
- Molekanyetši yo a kgethilwego ke kgoro ya thuto ya motheo o swanetše go lekanyetsa sešupo sa kelo ya bomolomo ya barutwana ya mphato wa 9.

4.7 KAKARETŠO

Tokomane ye e balwe mmogo le:

4.7.1 *National Protocol for Assessment Grades R-12;* le

4.7.2 Hlahlo ya hlahlobo ya thuto ye itšeng bjalo ka ge hwetšwa ka gare ga *National Policy pertaining to the programme and promotion requirements of the National Curriculum Statement Grades R-12*

TLHALOŠONTŠU

akronimi– lentšu la go bitšega leo le bopilwego ka tlhaka goba ditlhaka tša mathomo tša sekafoko goba leina (mohlalaTTT = Thuto le Tlhahlo tše di Tšweletšego)

analotši-1. Go hwetša tša go swana dilong tše di bonalago di fapana.

2. Go hwetša tša go swana dilong tše di bonalago di fapana, tsela ya go hlatholla goba go laetša se sengwe, fela e sa hlatsele. Motho o swanetše go phafoga go analotši ya maaka. Go swanetše go ba le tshepelelano ya maleba magareng ga seo se hlalošwago le tlhalošo ka botlalo ya analotši

aneketote–Dikanegelo tša ditiragalo tše nnyane tše di anegwago go fa tshedimošo, boithabišo, tshegišo go ba moanegwa go utulla moanegwatša ditiragalo tše nnyane tše di anegwago go fa tshedimošo, boithabišo, tshegišo, goba go utolla moanegwa

animeišene – thekiniki ya go šomiša tatelano ya diswantšho tša go se šuthe, go di tšweletša eke di a šutha goba di a phela

Kganetšosehloa– ge dintlha tša godimo tšeo di bego di letetšwe di sa phethagatšwa, goba boithabišo bo sa fihlelelwa, goba bohlokwa bja thulaganyo ya pukwana bo timelela ka bjako ka lebaka la tshegišo le ditiragalo tše di se nago mohola.

anthisese – tlhalošo ya dikgopolo tše pedi tša go thulana goba dikgopolo tša go fapana tekatekanong ya phapantšho (mohlala. ‘go ihlaganela kudu, lebelo le le nyane)

baamogedi ba tshedimošo – 1. Babadi, batheeletši, goba babogedi ba setšweletšwa se se itšego; kagopeakanyoya sengwalwababoleli/bangwadi ba swanetše go hlokomela mohola le baamogedi ge ba kgetha mokgwa wa maleba wa go ngwala

2. koketšo. gabotsebotse, baamogedi ba tshedimošo ke bao ba bogetšego mmimo goba dipapadi ge di diragatšwa.

badišiša–padišišo ke mokgwa wa go bala wa go fa mmadi monyetla wo mongwe gape gore a kwešiše setšweletšwa sa bothata

bapetša (lebelela lephapantšho) – go ela ka fao dilo di swanago goba di fapanago

bobotse bja ka gare- 1.go hlokomela bobotse bja polelo ka gona go hlokomela le go kgahlwa ke mohola wa go se fele waditšweletšwa

2. motho yo bjalo o hlokomela botse bja botaki. “Bobotse bja ka gare” bo hlaloša botse bjo bo humanwago mešomong ya botaki. Motho a ka ahlaahla bobotse bja mošomo, goba a dira dikahlolo tša bobotse

Boemo/Dikamano – ka mehla setšweletšwa se šomišwa lego tšweletšwa ka gare ga boemo; kamano e akaretša maemo a bophara le bokgauswi go swana le boithekgo bja leago, setšo le sepolitiki; Lereo le le hlaloša gape seo se latelago goba se latelwago ke lentšu goba setšweletšwa mme se na le mohola tlhalošong

boikgopolelo – go humana tlhalošo go seo se tšweleditšwego le go akanya ditlamorago ka moka

difahloši tša boemo/dikamanotirišo ya mantšuo a potapotilego lentšu la go se tsebje, go hwetša tlhalošo ya lona. Mokgwa wo wa go bala o ka rutwa mmogo le tlotlontšu.146

dipotšišotherišano- mošomowa go kgoboketša tshedimošo goba poledišano ya serokaphatla magareng ga batho, e na le morero wo o itšego

dithalwa— ditšweletšo tša botaki bja go bonwa goba sethekniki (mohlala. dithalwa, dihlanguwa)

ditsebotlhaka —ditsebotlhaka tša go fapana (mohlala. tsenelelo, tša go bonwa, tša go thalwa, khomphuthara, mediya, setšo le leago

ditšweletšwa tša go bonwa – kemedi ya go bonwa ye e ka bogelwago ebile e tliša melaetša (mohlala. diswantšho tša filimi, dinepe, dithalwa tša khomphuthara, dikhathune, mmotlolo, dithalwa, tša botaki)

ditšweletšwa tša makgonthe – ditšweletšwatša go ba le mošomo wa go diragatša, ga se tša dingwalo (mohlala. Diathikele tša makasine lekuranta, direkhoto tša go tšwaseyalemoyeng le thelebišeneng, Dipapatšo, maswao a ditšweletšwa, diproutšhara tša go sepela, diforomo tša mmušo, mehlala ya mangwalo a nnete)

ditumatshwano – lentšu la go bitšwa ebile le peletwa go swana fela le na le ditlhalošo tša go fapana. (mohlala. 'leina 'thaba' le lediri 'go thaba')

fonte— mohuta le bogolo bja ditlhaka tše di šomišwago ge go ngwalwa, go tlanywa (mohlala. 12pt (bogolo) Times New Roman (setaelesa go ngwala ditlhaka)

foramo - Go bolelaka sehlopha goba ka ngangišano ya foramo go ka šomišwa kgahlanong le dikolo tše dingwe, goba ka phapošing ka go arolabarutwanaka dihlopha tše nne, se sengwe le se sengwe se bolela ka karolwana ye itšego ya sererwa se tee. Moahlodi o tla tšea sephetho sa gore go fentše sehlopha se fe.

gatelela (mo lentšung goba lefokong) – go gatelela senoko se se itšego mo lentšung goba lentšu mo lefokong

Go bona dilo ka lehlakore le tee (sterothaepe) – go se fetoše kgopolo (gantši o tšea lehlakore) mabapi le go re ke karolo efe yeo motho yo a itšego a swanetšego go e bapalahlatholla-go dira gore tlhalošo ya setšweletšwa e kwešišege go mmadikanegetelo – kgokagano ya go bolelwa goba ya go ngwalwa ka mokgwa wa tatelano ya ditiragalo

Inišialisimi – Sehlopha sa dihlopha, hlopha ye nngwe le ye nngwe e bitšwa e nnoši. Mehlala e akaretša: SA, CD, TV.

Kelo – tshepetšo ya go tšwelela ya ditsela tša go fapafapana tša go kgoboketša tshedimošo ka ga bokgoni bja morutwana

kgethollo – . Go tšea lehlakore; go rata selo, kgopolo, mokgwa goba motho o tee go feta yo mongwe go dira gore go be bothata go dira kelo ya go amogelega

Kelo ya ka ntle – Kelo yeo e dirwagom ke motho/batho ba go tšwa ka ntle ga sekolo, mehlala, lephephe la go hlangwa ke profense.

kgokagano –kgokagano ya mafoko goba ditemana ka go diriša makopanyi, mašala goba poeletšo

Klipiti – e swana le trankhašene ka gore o šomiša karolo ya lefoko go bopa khutsofatšo, fela mo o šomiša bogare goba bofelo bja lentšu.

leganetši/lelatodi – lentšu la go ganetša/latola le lengwe polelong (mohlala. 'thabile' le 'nyamile')

lehlalošetšagotee (go fapana le **lelatodi/leganetši**) – lentšu leo le nago le tlhalošo ya go swana le le lengwe polelong e tee. Mahlalošetšagotee mo *Sesothong sa Leboa a tliša diphapano tše bohlokwa tlhalošong*

lekola– go lebeledišiša goba go badišiša ka tsinkelo go fa bopa dikgopolo goba go dira dikahlolo

lekopanyi – lentšu la go šomišwa go kopanya dithabe, mantšu, dikafoko goba mafoko

Leleme la Gae (lebelela**Lelemetlaleletšo**) – polelo yeo bana ba ithutago yona ka gae; ke polelo ye re naganago ka yona**Lelemetlaleletšo** - (lebelela Leleme la Gae)- leleme leo le ithutwago go oketša Leleme la Gae

lentšu (*lebelela kanegelontšu*)–polelo ya tlhabošo goba ya go ngwalwa yeo e kwewago goba e kwešišwago ke bao ba e theeleditšego goba ba e balago¹⁴⁷

letšo – lentšu la go tšwa go le lengwe goba go modu; le bopša ka go hlomesetša hlogo goba moselana (mohlala. ‘mosepelo go tšwa go sepela’)

mabokgoni- a go kwešiša mantšu - mekgwa ye e šomišwago ge go balwa lentšu le le sa tsebjego (mohlala. Go kgaogantšha dinoko goba go lebelela tlhalošo ya dihlogo goba meselana

Mainatharagano (komplekse) - maina ao a bopšago ke mantšu a mararo, mohlala, magana go rongwa.

mainatlangwa ka medumo (onomathopia) - tšhomišo gape ya mantšu go hlama medumo yeo e e hlalošago

melawana – melao yeo e amogetšwego go tirišopolelo. Melawana ye mengwe e thušago goroša tlhalošo (mohlala. Melao ya thutapolelo, maswaodikga, mongwalo leditlhakakgolo); ye mengwe e thuša ge go hlagišwa diteng (mohlala. Lenaneo la diteng, kalo ka kakaretšo, dihlogo, dikaratapapetla, dihlogwana, mananeo, diswantšho, lenaneo la mantšu mafelelong a puku); letše dingwe tša go laetša patrone ya polelo ya go ba le fomula (mohlala. ditumedišo, polelwana)

mediya wa mhlakorentši – mekgwatirišo ya go logaganywa ya go akaretšaditšweletšwa tša go ngwalwa, tša go bonwa, modumo, di-video, letše dingwe

Meta-langwetše- Ke polelo ye e šomišwago go bolela ka polelo (mohlala, mantšu ao a šomišwago ge go bolelwa ka theto, mantšu ao ga humanwe ge go bolelwa ka padi/terama/thutapolelo, bj, bj)

modirišo – atosefere goba maikutlo go ditšweletšwa tša go ngwalwa; e laetša maikutlo goba foreimi ya monagano wa moanegwa; e ka hlaloša gape moya wa go tlišwa ke ditšweletšwa tša go bonwa, tša go theeletšwa le tša mhlakorentši

mohuta wa sengwalo – ditšweletšwa ge di hlopšhwa go ya ka mehuta ya tšona, mohlalapadi, papadi, theto, lengwalo la kgwebo, lengwalo la segwera

mokgwatirišo (mode) – mokgwa/tsela ya go hlagiša, ya go boledišana (mohlala. Mokgwatirišo wa go ngwalwa, mokgwatirišo wa bomolomo/orale, mokgwatirišowa go lebelela (wa go akaretša dithalwa tša go swana le dikaratapapetla); tshedimošo e ka fetošwa go tšwa go mokgwatirišowo mongwe go ya go wo mongwe (mohlala. Go fetolela kerafo temaneng)

mothofatšo – go fa dilo tšeo di sa welego legorong la batho dika tša batho

mošito– poeletšo ya patrone ya medumo ye e tlwaelegilego

morumokwano – mantšugobamethalotheto ya go felela ka modumo wa go swana.

mmepe wa monagano – kemedi ya kgwekgwe goba ya sererwa yeo mantšu a magolo le dikgopolo tše kgolo di beakantšwego ka go thalwapapišo (lebelela **gapetekatekanyo**) – papetšo yeo e hwetšwago mahlaoding le

mahlathing e ka magato a mararo, mohlala. ‘mo’ (kgato 1), ‘moo’ (kgato 2), ‘mola’ (kgato 3) **parafreisa** – go akaretša temana ka mantšu a gago fela o sa e khutsofatše

paronimi – lentšu la go bopša go tšwa go modu

phane– papadišo ya mantšu ao a swanago goba a nago le modumo wa go swana go hlama tshegišo (mohlala. ‘Barwadi ba melora ba lala ba lora ba rwala melora bošego).

phapantšho (lebelela le **bapetša**) – go bona ka fao dilo di fapanago

poeletšomodumo– patrone ya modumo ya go akaretša poeletšo ya ditumammogo. Poeletšo e ka humanwa mathomong a mantšua go latelelana goba ka gare ga mantšu.148

poeletšatumanoši – 1. poeletšo (gantši) ya ditumanoši mantšung a mabedi goba go feta fao, mohlala. “bana ba ba bapala ka santa”

2. koketšo. Ditumanoši ga di gapeletšege go swana swanisiwani: ditumanoši tša go batamelana ka modumo di ka šomišwa

pego - (ya semmušo le ya go se be ya semmušo) Go fa dipelo tša maemo, mohlala. Kotsi

phošolla – tsela ya go thalathala/ngwala le go ngwalolla setšweletšwa go balwa gape le go phošolla tšhomišo ya polelo, maswaodikga le mopeleto le go lekola kgokagano ya dikgopolo le kgohlagano ya sebopego; ka go mediya, phošollo lebane le tlhamo, kgetho le kalo yaditšweletšwa

polelo ya dika (go fapana le **polelo ya go letla**)- mantšugoba dikafoko tša go se tlwaelege tša go goroša molaetša; ditšweletšwatše bjalo gantši di šomišapolelo ye e šišitšego ka dika (mohlala. tshwantšhišo, mothofatšo, tshwantšhanyo)

polelo ya go hlalefetša – polelo yeo maikemišetšo a yona e lego go jabetša goba go ba le khuetšo godimo ga batho ba bangwe mohlala. Dipapatšo, polelo ya go rekiša, polelo ya sepolitiki

polelothwii/polelo ye e lego pepeneneng (go fapana le **polelo ya dika**) – tlhalošothwii ya mantšu

polelo ya maikutlo – polelo ya go tsoša maikutlo a a tseneletšego

polelommele – go šomiša sefahlego goba mmele go tšweletša molaetša (mohlala. go šikinya hlogo go laetša gore o a gana)

retšistara – go šomišamantšu, setaele, thutapolelolesegalo sa go fapana dikamanong goba maemong a go fapana (mohlala. Ditokomane tša semmušo di ngwadilwe ka retšistara ya semmušo molamangwalo a segwera a

ngwalwa ka retšistara ya go se be ya semmušo)

segalo – 1. Paterone ya segalo goba tlhabošo ya medumo yeo e laetšago dibopego tša thutapolelo go swana le mantšu le mafoko

2. Koketšo. E tliša phapano gare ga ditatamente le dipotšišo, ya ba ya laetša maikutlo a seboledi

3. boleng bja tšweletšo ya lentšu bja go tliša molaetša wa maikutlo wa setšweletšwa sa go bolelwa. Ditšweletšweng tša go ngwalwa, *se fihlelelwa ka mantšu a go tliša maikutlo a mongwadi*. Ka go filimi, segalo se ka hlolwa ke koša goba diswantšho ge di bogetšwe

sehloa– karolo ya go kgahliša kudu, ye maatla, goba ya bohlokwa ya kanegelo; karolo ye ya bohlokwa ga e nape e etla mafelelong

sekena– go bala ka go kitimiša mahlo go hwetša tshedimošo ya maleba (mohl. pukung ya dinomoro tša mogala, go hwetša tshedimošo ya motho yo a nyakwago)

sekima- go bala ka tsinkelo go hwetša kgopolokgolo (mohl. direrwa tša kuranta)

seswantšho – seswantšho goba sebonwa sa go emela se sengwe

setaele – mokgwa wa moswananoši woo mongwadi a beakantšhago mantšu go fihlelela pelo ye e itšego. Setaele se kopanya kgopolo ye e hlalošwago le boyena bja mongwadi. Dipeakanyo tšeo di akaretša kgetho ya gagwe ya mantšu mmogo le dilo tša go swana le botelele le sebopego sa mafoko, segalo, le tirišo ya kgegeo.¹⁴⁹

setšweletšwa– *setatamente goba tlhamo ya mohuta wa kgokagano ya go ngwalwa, ya go boletwa goba ya go bogelwa*

setšweletšwa sa tirišano – dingwalwa tša go ba le mohola (e.g. mangwalo, metsotsoya kopano, pego, difekese

thulano – kgakgano ye e tsogago magareng ga baanegwa goba batho le mabaka a bona; thulano dingwalong e ka rotoga go tšwa dikganyogong tša go thulana goba go mekgwa ye e lego monaganong wa moanegwa

thulaganyo– tswalano ya ditiragalo setšweletšweng; thulaganyo e akanya tatelano le paterone ya tswalano ya ditiragalo le gore di tlemaganywa ke eng

tsebotlhaka (lebelela ditsebotlhaka) – bokgoni bja go bopa lego šomišatshedimošo mererong le dikamanong le go ngwalela merero ya go fapana. Bokgoni bja go hlaloša ditšweletšwa, go dumelela motho go kwešiša lefase la gagwe. *Bokgoni bja gobala le go ngwala*

tlhalošo taetšo- (lebelela le **tlhalošo ya dika**) – tlhalošo ya lentšu ya molaleng, ka fao lentšu le lego ka gona

tlhalošopepeneneng/Tlhalošothwii (go fapana le tlhalošotharedi)- tlhalošo ya seemo seo selo se lego ka sona

tlhalošotharedi (go fapana le **tlhalošothwii**) – selo se se šupšwago goba se akanywago ka setšweletšweng fela se sa hlalošwe thwii

tlhalošontši– ditlhalošo tša go feta e tee tšeo di hlolwago ke ka fao mantšu a šomišwago; ge a šomišwa go se na maikemišetšo, a phekaganya tlhalošo (mohlala. 'ke tla mo lemiša tšhemo' goba 'ba mphile namanyana')

Trankhašene – mohuta wo wa khutsofatšo o tšea karolo ya mathomo ya lentšu, mohlala, maina a dikgwedi bjalo ka Jun., Okt., Des., bj.bj.

tšakone – ke mareo ao a ikgethago go ya ka mehuta ya mešomo goba dihlopha tša batho ba ba itšego. (mohlala. Lefapha la thuto le šomiša 'morutiši, 'barutwana' bjalo bjalo); ge tšakone e šomišwa go kgetholla batheeletši/babadi gore ba se tšee karolo go kweša bohloko

tšakone ya polelo (meta-language) – polelo ya go šomišwa go bolela ka dingwalo gammogolemareo a thutapolelo; e akaretša mareo a go swana le 'dikamano', 'setaele', 'thulaganyo' le 'poledišano'

tšweletšontšu- tlhabošo lekwagalo ya lentšu go bolela le batheeletši

theopele (kgahlanong le **boithekgo**) – ge le šomišwa thwii, le hlaloša maemo a sediri ka gare goba kgauswi le bokapele bja foreimi; ge le šomišwa ka mokgwa wa seka, le laetša go gatelela goba go lebantšha ntlha ya lekala le tee ya go feta ye nngwe

tshwantšhišo – go šomiša selo go hlaloša se sengwe sa go swana le sona ka boleng (mohlala. ‘Thuto ke senotlelo sa katlego.’)

tshwantšhanyo – papišothwii ya dilo tše pedi , mmolelwana wo ‘ bjalo ka’ le ‘go swana le’

tshwantšhokgopolo – mantšu, dikafoko le mafoko ao a bopago diswantšho ka kgopolong go swana le tshwantšhanyo, tshwantšhišo, mothofatšo

tshekamelo ka lehlakoreng le tee – go se kgotlelele goba go ahlola motho, sehlopha, kgopolo goba se se hlotšego pele o ka kwešiša

tshegišo – tshegišo ya ka pejana ye e sa naganelwago, ya go hlakantšha dikgopolo goba ditlhalošo tša go thulana

